

HEIKKI HELIN

HYVÄ VAI HUONO – HALPA VAI KALLIS?

Suurten kaupunkien palvelukustannukset 2012

6

TUTKIMUSKATSAUKSIA 2013

Helsingin kaupunki
Tietokeskus

**TIEDUSTELUT
FÖRFÄGNINGAR
INQUIRIES**

Heikki Helin, p. – tel. 040 516 5976
sukunimi.etunimi@phnet.fi

**JULKAISIJA
UTGIVARE**

PUBLISHER

Helsingin kaupungin tietokeskus
Helsingfors stads faktacentral
City of Helsinki Urban Facts

OSOITE

ADRESS

ADDRESS

PL 5500, 00099 Helsingin kaupunki
(Siltasaarenkatu 18-20 A)
PB 5500, 00099 Helsingfors stad
(Broholmsgatan 18-20 A)
P.O.Box 5500, FI-00099 City of Helsinki
Finland (Siltasaarenkatu 18-20 A)

**PUHELIN
TELEFON
TELEPHONE**

09 310 1612

INTERNET

WWW.HEL.FI/TIETOKESKUS/

**TILAUKSET, JAKELU
BESTÄLLNINGAR, DISTRIBUTION
ORDERS, DISTRIBUTION**

p. – tel. 09 310 36293
tietokeskus.tilaukset@hel.fi

KÄTEISMYynti

DIREKTFÖRSÄLJNING

DIRECT SALES

Tietokeskuksen kirjasto
Siltasaarenkatu 18-20 A, p. 09 310 36377
Faktacentralens bibliotek
Broholmsgatan 18-20 A, tel. 09 310 36377
City of Helsinki Urban Facts Library
Siltasaarenkatu 18-20 A, tel. +358 09 310 36377
tietokeskus.kirjasto@hel.fi

Helsingin kaupungin tietokeskus
Helsingfors stads faktacentral
City of Helsinki Urban Facts

HYVÄ VAI HUONO – HALPA VAI KALLIS?

Suurten kaupunkien
palvelukustannukset 2012

HEIKKI HELIN

TUTKIMUSKATSAUKSIA
FORSKNINGSRAPPORTER
STUDY REPORTS

2013:6

KANSI

PÄRM

COVER

Tarja Sundström-Alku

Kansikuva | Pärmbild | Cover picture

Lahtelaista laillista graffittia / Heikki Helin

VERKOSSA

ISSN 1796-7236

ISBN 978-952-272-614-8

Sisällysluettelo

Esipuhe

- 1 **Johdanto**
- 2 **Sosiaali- ja terveystoimi**
Nettokustannukset euroa/asukas
Suomen Kuntaliiton terveydenhuollon kustannusvertailu
Lasten päivähoito
Kuusikko-kaupunkien vertailut
 Lasten päivähoito
 Vanhuspalvelut
 Toimeentulotuki
 Vammaispalvelut
 Päihdehuolto
 Lastensuojelu
Tarvekioidut menot (THL)
- 3 **Opetustoimi**
Opetustoimen nettokustannukset euroa/asukas
Oma perusopetus
Omat lukiot
- 4 **Kulttuuri ja vapaa-aika**
Kulttuuritoimen vertailun vaikeus
Kirjastotoimi
Liikuntatoimi
Teatterit
Orkesterit
- 5 **Asumiseen liittyvät kustannukset 2001–2013**
- 6 **Verorahoituksen riittävyys ja säästöpotentiaali**
Verorahoitus ja peruspalvelut
Helsingin säästöpotentiaali

Yhteenveto

Kuvioluettelo

Taulukkoluetelo

Liitteet

1. Kaupunkien asukasluku 2001–2012 (Kuntaliitto)
2. Oman perusopetuksen oppilaat kuudessa suurimassa kaupungissa 2001–2012
3. Oman lukio-opetuksen oppilaat 2001–2012

Esipuhe

Helsingin kaupungin tietokeskuksessa seurataan säännöllisesti suurten kaupunkien talouden ja palvelujen kehitystä. Talousarvioista ja tilinpäätöksistä tiedot saadaan kootuksi reaaliajassa. Sen sijaan tilastokeskuksen kokoamat tiedot eri toimintojen kustannusten kehityksestä tulevat lähes vuoden viiveellä.

Kuntien eri toimintojen kustannusten muutokset ovat hyvin hitaita. Kun lasketaan jonkin toiminnon kustannukset euroina asukasta kohti ja asetetaan kaupungit sen mukaan järjestykseen, kaupunkien suhteellinen asema muuttuu vuodessa vain vähän.

Tämän tutkimuskatsauksen kirjoittajan Heikki Helinin mukaan kunnallistalous on tasapainotilaa. Sille on tyypillistä, että menot pyrkivät nousemaan aina tulojen tasolle. Hyvinä vuosina kunnan menot kasvavat. Tämä on havaittavissa suurtenkin kaupunkien palvelujen tuotantokustannusten pitkän aikavälin kehityksestä.

Helinin selvitys jatkaa aiempina vuosina tehtyjä suurten kaupunkien kustannusvertailuja. Palvelukustannusten analysoinnin ohella Helin tarkastelee asumiseen liittyviä maksuja.

Kuntien lukujen vertailukelpoisuus on heikentynyt organisaatioiden erilaistuessa. Siksi Helin on käyttänyt tilastokeskuksen kokoaminen tilastojen ohella erilaisia kuntien palvelujen kustannuksiin liittyviä selvityksiä ja tilastoja.

Helsingissä joulukuussa 2013

Timo Cantell
tutkimuspäällikkö
Helsingin kaupungin tietokeskus

1 Johdanto¹

Kuntien eri toimintojen kustannusten muutokset ovat vuositasolla vähäisiä. Kun lasketaan jonkin toiminnon kustannukset euroina asukasta kohti ja asetetaan kaupungit sen mukaan järjestykseen, ei kaupunkien asema suhteessa toisiinsa kaupunkeihin paljon muutu vuodessa, mutta kymmenen vuoden jaksolla muutokset voivat kuitenkin olla yllättävän suuria.

Suurten kaupunkien palvelukustannuksia on tarkasteltu Helsingin kaupungin tietokeskuksessa karkealla tasolla vuosittain. Hieman laajempia vertailuja on tehty muutaman vuoden välein².

Tämän karkean koosteen perustana on Tilastokeskuksen kuntien talous- ja toimintatilasto vuodelta 2012. Kuntaliitto on omassa palvelukustannustiedostossaan ottanut huomioon kuntaliitokset, mikä mahdollistaa usean vuoden kehityksen tarkastelun. Erot kuntien toimintojen organisoinnissa ovat kasvaneet, minkä vuoksi kuntien kustannusten vertailu Tilastokeskuksen kuntien talous- ja toimintatilaston perusteella on vaikeutunut.

Tätä puutetta on korjannut se, että kuntien ja erityisesti suurten kaupunkien palvelujen kustannuksista on laadittu erillisselvityksiä. Kuusikko-kunnat ovat laatineet vuoden 2012 kustannuksista kuuden toiminnan vertailut. Tähän on poimittu niiden keskeisimmät havainnot erityisesti euromäärältään suurimmista toiminnoista (lasten päivähoito, vanhustenhuolto ja toimeentulotuki).

Tässä julkaisussa kootaan yhteen ja arvioidaan eri tahoilla tehtyjen selvitysten tuloksia ja Tilastokeskuksen tilaston aineiston keskeisimpiä piirteitä vuodelta 2012. Tosin jotkin tiedot ovat vuodelta 2011 ja jotkin vuodelta 2010.

¹ Kansikuvassa on laillista lahtelaista Inspis-hankkeen graffitia. Hankkeen tavoitteita ovat puhdas Lahti, kaupunkiviihtyvyys ja nuorten työllistyminen. Hankkeen ansioita ovat muun muassa toriparkkityömaan aidan elävöittäminen, sähkökaappien maalaaminen. (kuva H.H.)

² Helin, Heikki–Martikainen, Mikko, Helsingin koulumarkat. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 1997:1.

Helin, Heikki, Muutokset hitaita, vertailu vaikeaa. Suurten kaupunkien palvelukustannukset 1997. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 1999:4.

Helin, Heikki, Kallis Helsinki. Suurten kaupunkien palvelukustannukset vuonna 2000. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2002:1.

Helin, Heikki, Helsinki kiristi vyötään. Suurten kaupunkien palvelukustannukset 2003. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2005:1.

Helin, Heikki, Palvelujen kapea rahoituspohja. Suurten kaupunkien palvelukustannukset 2005. Helsingin kaupungin tietokeskuksen verkkojulkaisuja 2006:39.

Helin, Heikki, Kunnat jonoon. Suurten kaupunkien palvelukustannukset 2006. Helsingin kaupungin tietokeskuksen verkkojulkaisuja 2008:5.

Helin, Heikki, Suurten suuret menot. Suurten kaupunkien palvelukustannukset 2008. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuskatsauksia 2009:8.

Helin, Heikki, Suuruuden ekonomiaa? Suurten kaupunkien palvelukustannukset 2010. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuskatsauksia 2012:1.

Valkama, Pekka, Suurkaupunkitekijöiden kunnallistaloudelliset vaikutukset. Tutkimus Skandinavian suurkaupunkien menoista ja vero- ja valtionosuustuloista. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2007:4.

Tässä tukeudutaan Tilastokeskuksen aineiston ohella seuraaviin lähteisiin:

- Teija Mikkola, Anu Nemlander, Tero Tyni, Suurten kaupunkien terveydenhuollon kustannukset vuonna 2012. Suomen Kuntaliitto. Helsinki 2013.
- Kuntaliiton palvelukustannustiedosto
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tiedosto tarvevakioiduista menoista vuodelta 2011
- Kuusikko-kaupunkien sosiaalitoimen vertailut 2012 (vanhustenhuolto, lasten päivähoido, toimeentulotuki, vammaishuolto, lastensuojelu, päihdehuolto)
- Kuntien kulttuuritoiminta lukujen valossa. Kulttuuritoiminnan kustannukset 25 kaupungissa vuonna 2010. Kuntaliitto, Cupore, 2012.
- Suomen Sinfoniaorkesterit ry:n toimintakertomus 2012
- Tinfo, Teatterin tiedotuskeskus, teatteritilastot 2012
- Suomen Kiinteistöliitto, indeksitalon kustannukset 2001–2013.

Suurten kaupunkien talouteen vaikuttavat kuntaliitokset. 2000-kuvulla on tehty seuraavat liitokset:

2005 Kuopio ja Vehmersalmi

2009 Oulu ja Ylikiiminki

Jyväskylä, Jyväskylän mlk ja Korpilahti

Kouvola, Anjalankoski, Kuusankoski, Valkeala, Jaala ja Elimäki

2010 Pori ja Noormarkku

2011 Kuopio ja Karttula

2013 Oulu-Haukipudas-Kiiminki-Oulunsalo-Yli-li

Kuopio-Nilsjä

2 Sosiaali- ja terveystoimi

Nettokustannukset euroa/asukas

Sosiaali- ja terveystoimi on kokonaisuus, jossa lähes kaikki liittyy kaikkeen. Tämän takia ei olekaan perusteltua vertailla kovin yksityiskohtaisesti eri tehtäväluokkien kustannuksia, koska niiden erot voivat johtua kuntien erilaisesta tavasta organisoida toimintansa.

Tilaston sosiaali- ja terveystoimen menot kertovat sen, mitä menoja ja tuloja kunnan kirjantuloon on muodostunut. Pienet tai suuret menot asukasta kohti eivät kerro mitään kunnan palvelujen tasosta eivätkä niiden järjestämisen tehokkuudesta, vaikka näin usein oletetaan lukuja tulkittaessa.

Sosiaali- ja terveystoimen kustannukset heijastelevat palvelujen tarvetta ja nimenomaan ikärakennetta. Kunnissa, joiden väestö on nuorta, ovat sosiaali- ja terveystoimen kustannukset pienemmät kuin kunnissa, joissa yli 65-vuotiaiden osuus on suuri.

Osittain tähän perustuu se varsin yleinen virheellinen käsitys, että 20 000–30 000 asukkaan kunnat järjestävät palvelunsa muita tehokkaammin³. Palvelutarpeen vaikutusta kustannuksiin voidaan tarkastella ikä- ja tarvevakiointien avulla (Suomen Kuntaliitto, THL).

Suurista kaupungeista nuorin ikärakenne on Espoossa, Vantaalla, Oulussa ja Jyväskylässä. Niiden sosiaali- ja terveystoimen menot ovat myös pienimmät.

Taulukko 1. Suurten kaupunkien ikärakenne (Tilastokeskus)

	Asukasluku	0–6-v.	7–14-v.	15–64-v.	65–74-v.	75–84-v.	85 + v.
Helsinki	603 968	7,0	6,6	70,6	9,0	4,8	2,0
Espoo	256 824	9,7	9,7	67,9	8,0	3,5	1,1
Tampere	217 421	7,0	6,5	69,2	9,5	5,7	2,2
Vantaa	205 312	9,1	9,1	68,4	8,6	3,8	1,0
Oulu	190 847	9,9	9,6	67,4	7,5	4,4	1,6
Turku	180 225	6,4	6,4	68,0	10,3	6,2	2,7
Jyväskylä	133 482	8,3	7,9	68,5	8,8	4,7	1,8
Kuopio	105 136	7,3	8,1	67,1	9,6	5,6	2,1
Lahti	103 016	7,0	7,4	65,2	11,6	6,4	2,3
Kouvola	87 296	6,3	8,1	63,1	12,2	7,5	2,8
Pori	83 285	7,0	7,8	63,4	11,9	7,4	2,6

Taulukossa 2 ovat sosiaali- ja terveystoimen tehtäväkohtaiset kustannukset asukaslukuun suhteutettuina. Taulukkoa tarkasteltaessa on oltava varovainen. Kaupunkien toiminnot on järjestetty eri tavoin. Esimerkiksi Lahden vanhusten laitospalveluiden kustannukset ovat

³ Pienten kustannusten taustalla ovat väestön ikärakenteessa olevat erot ja niistä johtuva pienempi palvelutarve. Näitä eroja kuvaa esimerkiksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tarveindeksi.

muita pienemmät, koska vanhukset hoidetaan terveyskeskuksessa. Joinakin vuosina tuosta tehtävästä ei Lahdessa ollut lainkaan kustannuksia.

Taulukko 2. Sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset tehtävittäin 2012 euroa/asukas (Tilastokeskus)⁴

	Sosiaali- ja terveystoimi yhteensä	Lasten päivähoito	Lastensuojelun laitos- ja perhehoito	Vanhusten laitos- palvelut	Vammais- huollon laitospalvelut
Helsinki	3 582	501	163	163	35
Espoo	3 076	694	146	77	23
Tampere	3 471	423	156	147	45
Vantaa	3 180	571	167	103	19
Turku	3 487	418	186	158	55
Oulu	3 276	494	109	189	35
Jyväskylä	3 235	462	119	120	6
Lahti	3 375	453	146	9	1
Kuopio	3 579	468	183	171	45
Kouvola	3 667	400	111	242	51
Pori	3 409	389	125	117	42
Manner-Suomi	3 403	473	121	129	32
Koko maa	3 398	475	121	131	32

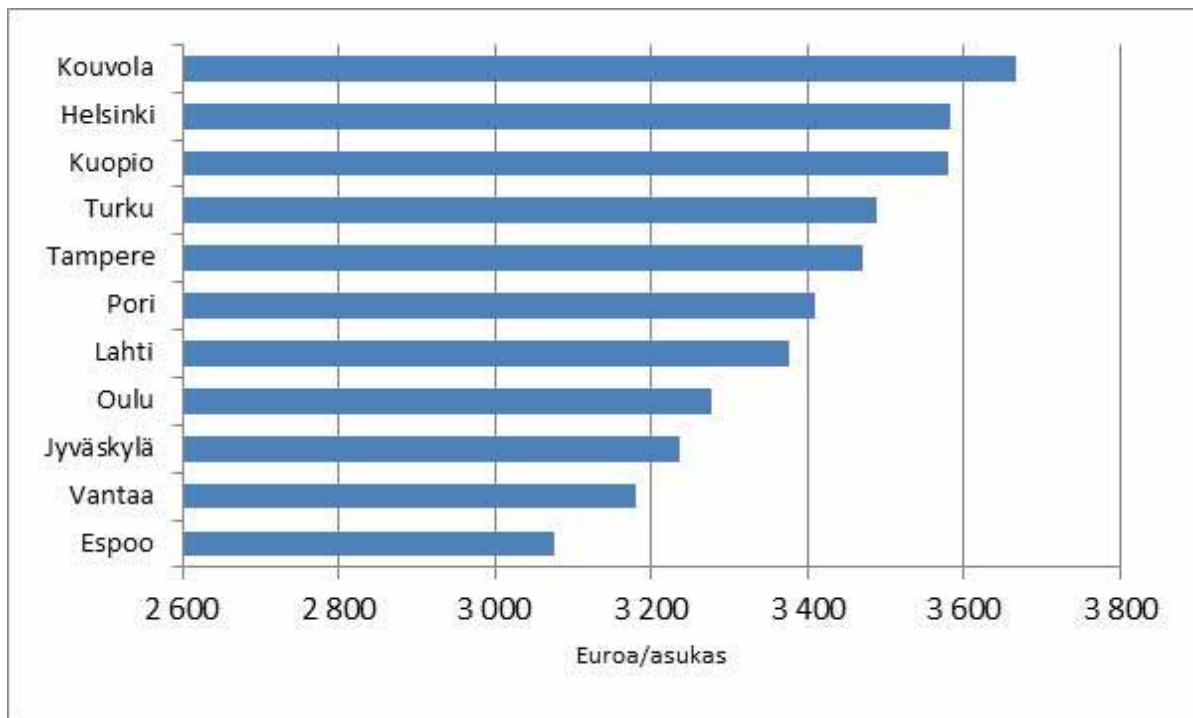
	Vammaisten työllistäminen ja muut vanh. ja vamm. palvelut	Kotipalvelut	Perusterveyden- huollon avohoito (pl. hammahuolto)	Perusterveyden- huollon vuode- osastohoito	Erikois- sairaanhoito
Helsinki	460	73	393	223	973
Espoo	387	47	299	118	858
Tampere	378	66	403	192	1 169
Vantaa	411	52	288	109	953
Turku	379	139	263	260	1 152
Oulu	368	104	317	175	1 050
Jyväskylä	421	146	396	173	983
Lahti	452	123	316	439	981
Kuopio	380	118	358	194	1 310
Kouvola	625	151	387	116	1 124
Pori	520	129	279	319	1 144
Manner-Suomi	484	119	377	204	1 054
Koko maa	485	120	375	203	1 049

⁴ Taulukko ei sisällä kaikkia tehtäviä. Siitä puuttuu mm. sosiaali- ja terveystoimen hallinto, päihdehuolto, ympäristöterveydenhuolto sekä muu sosiaali- ja terveystoimi. Toimeentulotuki on muun sosiaali- ja terveystoimen suurin erä. Taulukosta puuttuvien kustannusten osuus kokonaismenoista vaihtelee kaupungeittain 7:n ja 14:n prosentin välillä.

Asukaslukuun suhteutetut sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset ovat suurimmat Kouvolassa ja toiseksi suurimmat Helsingissä. Pienimmät kustannukset ovat Espoossa ja Vantaalla.

Tässä ei ole mahdollista selvittää, mistä kustannusten suuruus tai pienuus johtuu. Paljon kustannuksista selittyy ikärakenteella.

Kuvio1. Sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset euroa/asukas 2012 (Tilastokeskus)

Taulukossa 3 esitetään kaupunkien keskinäiset vuosittaiset sijaluvut sosiaali- ja terveystoimen asukaslukuun suhteutettujen nettokustannusten perusteella. Vuosittaiset muutokset ovat olleet vähäisiä.

Helsingin kustannukset ovat olleet suuremmat kuin muiden lukuun ottamatta vuotta 2012 ja Porin pienimmät vuosina 1999–2005. Vuosina 2006–2009 pienimmät nettokustannukset olivat Jyväskylässä ja vuosina 2010–2012 Espoossa.

Kaupunkien sijoitukset ovat muuttuneet tarkastelujaksolla, vaikka muutokset ovat hitaita. Taulukossa 4 esitetään kaupunkien sijat vuosina 1993–2000. Silloin vertailussa oli mukana 16 suurinta kaupunkia. Esimerkiksi Tampereen kustannukset olivat pienimmät vuosina 1993–1998, mutta vuonna 2010 ne olivat kolmanneksi suurimmat.

Kaupunkien kustannusten pitemmän aikavälin vertailua vaikeuttavat kuntaliitokset. Kun maakunnan keskuskaupunkiin liitetään ympäristökuntia, kaupunkirakenne muuttuu. Muutos heijastuu myös kustannuksiin. Esimerkiksi Kouvola ja Oulu ovat monen entisen maaseutumaisen kunnan koosteita.

Taulukko 3. Kaupunkien keskinäiset sijaluvut sosiaali- ja terveystoimen nettokustannusten euroa/asukas perusteella 2000–2012⁵

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Helsinki	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
Espoo	6	4	3	7	8	8	8	7	7	10	11	11	11
Tampere	7	5	5	5	6	6	5	4	3	4	3	5	5
Vantaa	3	3	2	2	2	3	3	5	8	7	8	9	10
Turku	2	2	4	3	3	2	2	2	2	2	2	3	4
Oulu	9	10	6	10	9	10	9	9	9	9	9	8	8
Jyväskylä	8	9	9	8	10	9	11	11	11	11	10	10	9
Lahti	4	6	10	4	4	5	7	8	4	6	6	7	7
Kuopio	5	8	7	9	5	4	4	3	5	5	5	4	3
Kouvola	11	7	8	6	7	7	6	6	6	3	4	2	1
Pori	10	11	11	11	11	11	10	10	10	8	7	6	6

Taulukko 4. 16 suurimman kaupungin keskinäiset sijaluvut sosiaali- ja terveystoimen nettokustannusten (markkaa/asukas) perusteella vuosina 1993–2000⁶

Sijaluvut	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Keskiarvo	Maksimi	Minimi
Helsinki	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Vaasa	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Kotka	11	7	5	3	3	5	4	3	5	11	3
Turku	7	5	8	5	4	3	3	4	5	8	3
Vantaa	12	12	12	12	8	7	5	5	9	12	5
Jyväskylä	3	4	6	6	10	8	7	6	6	10	3
Lahti	10	13	11	8	9	9	10	7	10	13	7
Kuopio	6	3	3	4	6	6	9	8	6	9	3
Hämeenlin	9	9	9	7	7	4	6	9	8	9	4
Espoo	14	14	13	14	13	11	8	10	12	14	8
Tampere	15	15	14	15	16	14	11	11	14	16	11
Oulu	4	8	4	9	5	10	13	12	8	13	4
Mikkeli	16	16	16	16	15	15	12	13	15	16	12
Pori	8	10	10	13	14	13	14	14	12	14	8
Lappeenra	13	11	15	11	11	12	15	15	13	15	11
Joensuu	5	6	7	10	12	16	16	16	11	16	5

⁵ Lukusarja on laskettu vuoden 2012 kuntarakenteen mukaisten tietojen perusteella.

⁶ Heikki Helin, Kallis Helsinki. Suurten kaupunkien palvelukustannukset vuonna 2000. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2002:1.

Vaikka Helsingin sosiaali- ja terveystoimen menot ovat olleet muiden kaupunkien menoja suuremmat, on ero suurten kaupunkien keskiarvoon supistunut. (Taulukko 5.)

Sosiaali- ja terveystoimen kustannukset ovat kasvaneet vuosittain. Jos kustannukset vähenevät, on kyse poikkeuksesta. Tällainen oli Helsingin vyönkiristys vuosina 2003–2004. Muutoin vähennys johtuu todennäköisesti toiminnan organisoimisen muutoksesta, tilastoinnin muutoksesta tai tilastoon ilmoitetusta virheellisestä tiedosta.

Vanhustenhuollon kustannuksia ei ole mahdollista tarkastella Tilastokeskuksen tilastojen pohjalta, koska vanhuksiin kohdistuvia palveluita on monessa tilaston eri tehtäväluokassa ja samassa luokassa on palveluja myös muille väestöryhmille. Tämän puutteen korjaavat Kuusikko-kaupunkien omat vertailut.

Rajankäynti eri toimintojen välillä on kuin veteen piirretty viiva erityisesti perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon välillä. Sama koskee osittain myös vanhusten laitospalveluja, jotka voidaan järjestää sosiaalitoimessa (vanhusten laitospalvelut) tai perusterveydenhuollossa (perusterveydenhuolto).

Taulukko 5. Sosiaali- ja terveystoimen nettokustannusten euroa/asukas erot 11 kaupungin keskiarvosta 2000–2012 euroa/asukas (vuoden 2012 rahanarvo)⁷

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Helsinki	642	746	820	672	474	541	486	460	436	445	349	241	188
Espoo	-64	20	56	-63	-121	-111	-129	-84	-91	-142	-243	-263	-318
Tampere	-82	-95	-116	-60	-24	-20	28	43	68	33	92	58	77
Vantaa	75	100	72	72	88	79	85	-11	-101	-125	-90	-159	-214
Turku	86	111	50	70	72	131	151	154	156	142	171	141	93
Oulu	-126	-169	-121	-139	-148	-178	-143	-138	-121	-134	-168	-120	-118
Jyväskylä	-107	-144	-149	-115	-150	-177	-236	-218	-224	-170	-213	-176	-159
Lahti	-47	-99	-149	-23	63	-7	-60	-85	41	-26	-33	-61	-19
Kuopio	-52	-141	-126	-136	8	4	31	103	27	28	88	141	185
Kouvola	-163	-118	-137	-61	-28	-58	-33	-68	14	81	92	166	273
Pori	-162	-212	-201	-217	-235	-204	-182	-155	-205	-133	-44	32	15
Keskihajonta	228	270	288	239	189	209	200	189	186	181	179	165	186

Helsingin sosiaali- ja terveystoimen menot ovat kasvaneet vuoden 2002 jälkeen suurten kaupunkien keskiarvoa hitaammin. Kun ero vuonna 2002 oli peräti 820 euroa, oli se vuonna 2012 vain 188 euroa. Ero on siten supistunut 632 euroa/asukas. Kaventumisen suuruutta osoittaa se, että ero kerrottuna asukasluvulla on noin 380 miljoonaa euroa. Myös Espoon ja Vantaan kustannukset ovat kasvaneet keskiarvoa hitaammin.

⁷ Kuopion luvuissa ovat mukana myös siihen vuonna 2011 liittyneen Karttulan luvut.

Suomen Kuntaliiton terveydenhuollon kustannusvertailu

Suomen Kuntaliitto on vuosittain vertaillut suurten ja keskisuurten kaupunkien terveydenhuollon kustannuksia⁸. Mukana vertailussa ovat olleet myös sosiaalitoimesta vanhusten kotipalvelu ja ympärivuorokautinen tenhoito. Tutkimuksessa esitetään tilinpäätöksen mukaisen lukujen ohella ikä- ja tarvevakioituja lukuja. Lopputulos vaihtelee laskutavan mukaan.

Kuntaliiton kokoamat terveydenhuollon kustannustiedot ovat merkittävästi vertailukelpoisempia kuin Tilastokeskuksen luvut.

Kuntaliiton julkaisussa todetaan vertailuongelmista seuraavasti:

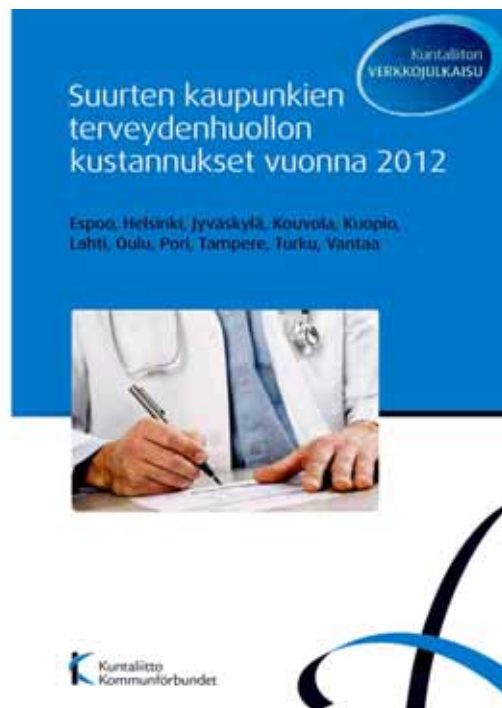
”Kuntien välinen kustannusten vertailu on monesta syystä vaikeaa. Myös suoritteet eli niin sanottu tuotos on vaikeasti mitattavissa. Kuntien välisiin eroihin vaikuttaa toimintojen, kuten vanhusten ympärivuorokautisten palvelujen, kotihoidon sekä psykiatrisen hoidon, erilainen organisointi. Eroihin vaikuttavat myös kuntien erilaiset ikärakenteet ja vaihtelu palvelujen tarpeessa. Esimerkiksi Tilastokeskuksen taloustilaston luvut ovat perustietoja eikä niitä siten ole korjattu ikä- tai tarvevakioijalla.

Kuitenkin tiedämme, että keskimääräisiin asukaskohtaisiin kustannuksiin verrattuna 85 vuotta täyttäneiden terveydenhuollon kustannukset ovat kuusinkertaiset ja 7–14- ja 15–49-vuotiaiden 0,6-kertaiset. Tästä syystä erilaisten tietojen käyttämistä sellaisenaan vertailuihin ilman lukujen sisällön selvittämistä ei voida suositella. Ainakin ikävakiointi⁹ tulisi aina tehdä, jos halutaan verrata terveydenhuollon kustannuksia tai suoritteita kaupunkien välillä.”

Suurten kaupunkien terveydenhuollon kustannukset pysyivät vuonna 2012 edellisvuoden tasolla. Nimelliset kustannukset kasvoivat keskimäärin 3,5 prosenttia, mutta kun palkkojen ja hintojen kehitys otetaan huomioon, kustannukset pysyivät ennallaan (kasvua 0,1 prosenttia). Tämä on jo kolmas vuosi, jolloin reaaliikasvu on pysynyt nollassa.

⁸Teija Mikkola, Anu Nemlander, Tero Tyni, Suurten kaupunkien terveydenhuollon kustannukset vuonna 2012. Suomen Kuntaliitto. Helsinki 2013. Kuntaliitto on tehnyt kustannus selvityksen suurille kaupungeille vuodesta 1996 ja keskisuurille kunnille vuodesta 2000. Terveydenhuollon kustannuksiin on laskettu mukaan perusterveydenhuolto, erikoissairaanhoido ja yli 65-vuotiaiden sosiaalitoimessa saama ympärivuorokautinen hoito ja kotipalvelu.

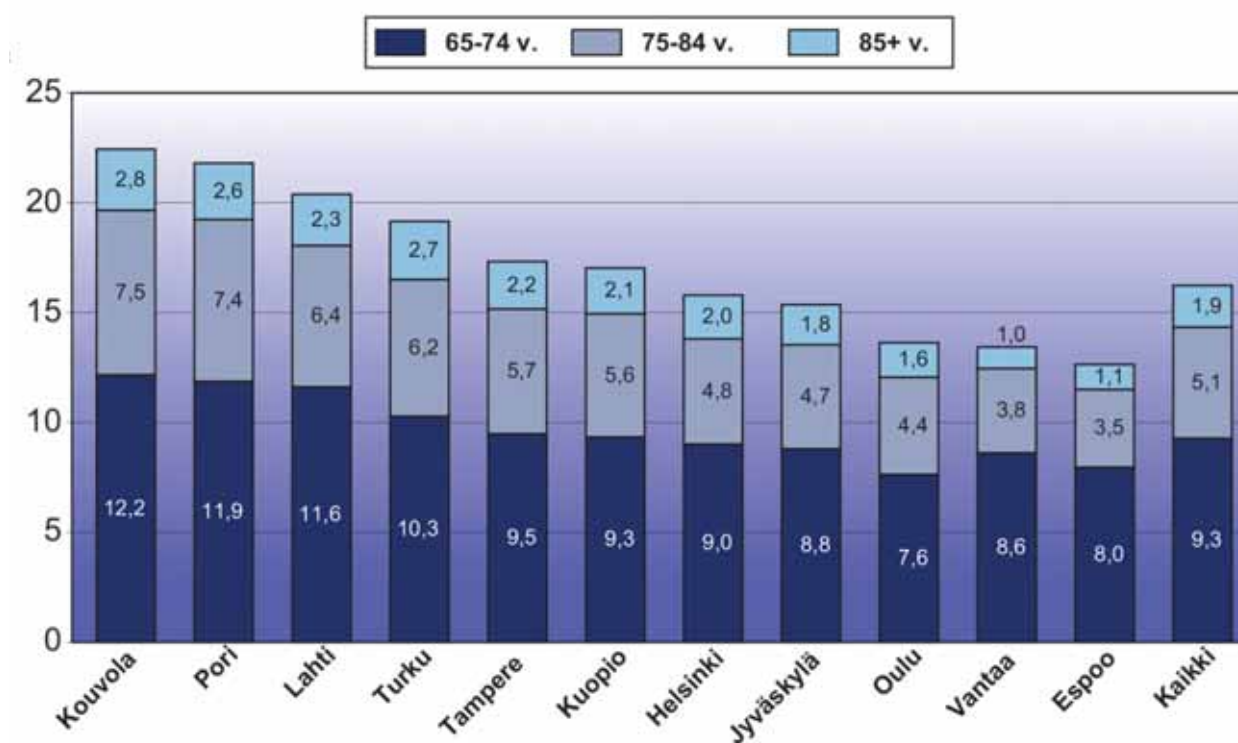
⁹ Ikävakioinnissa poistetaan kuntien ikärakenteen erilaisuuden vaikutus kustannuksiin, koska kustannukset riippuvat voimakkaasti väestön ikärakenteesta. Ikävakiointi kertoo, millä tasolla kustannukset olisivat, jos vertailtavien kuntien ikärakenne olisi sama kuin valitussa vakioväestössä. Tarvevakioinnilla menoista poistetaan kuntien erilaisen ikärakenteen vaikutuksen lisäksi muita palvelujen tarpeeseen vaikuttavia syitä. Oletuksena tarvevakioinnissa on, että jos tarvevakioinnin jälkeen kuntien välille jää vielä eroja kustannuksissa, ne johtuvat muusta kuin väestön palvelujen tarpeesta. •Kuntaliiton vertailussa on käytössä THL:n laskemat vuoden 2010 tarvekertoimet kuntien terveyden- ja vanhustenhuollon menojen arviointiin (käytetty kerroin on yhdistetty kerroin kunnalliseen terveyden- ja vanhustenhuoltoon kokonaisuudessaan). Ikärakenteen lisäksi kertoimessa otetaan huomioon väestön 1) sukupuolirakenne, 2) sairastavuus (erityiskorvausoikeudet), 3) sosioekonominen asema.

Vuonna 2012 suurimmat ikävakioidut terveydenhuollon kustannukset olivat Oulussa, 2 386 euroa asukasta kohden. Tampereen ja Kuopion kustannukset olivat seuraavaksi suurimmat. Tampereen kustannukset olivat 2 312 ja Kuopion 2 273 euroa asukasta kohden. (Kuvio 3.)

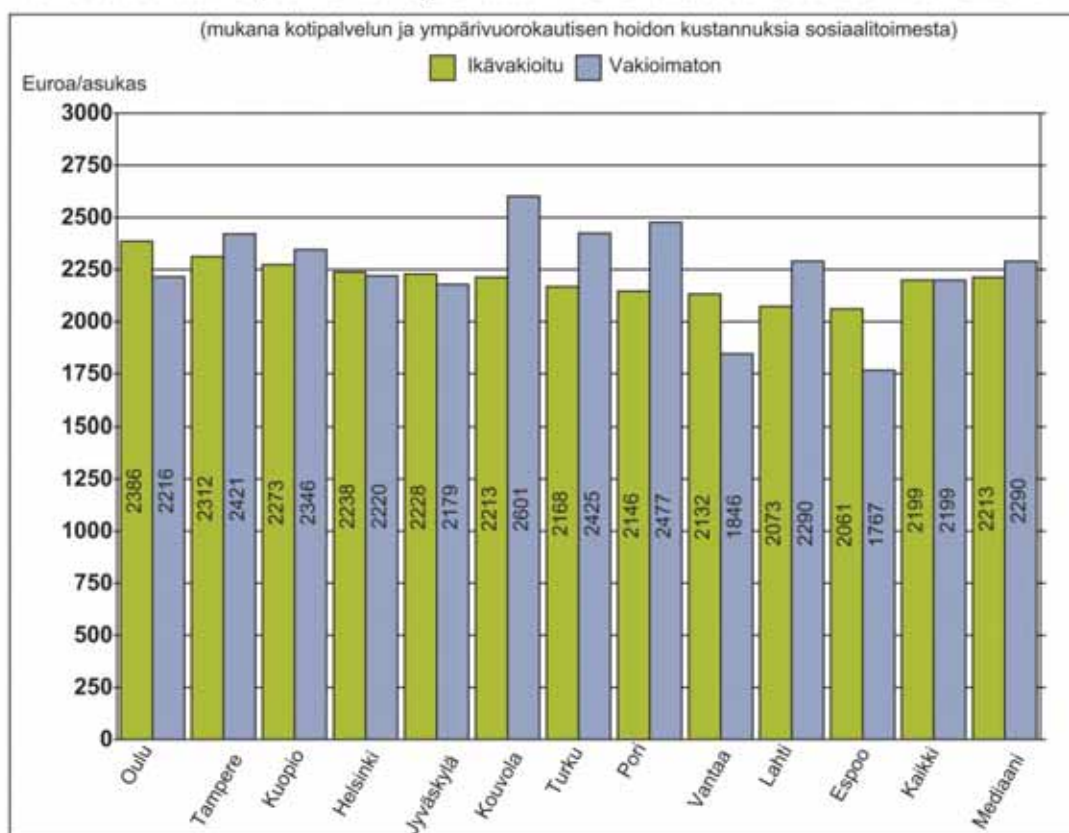
Tutkimuskaupungeista ikävakiointi lisää erityisesti Espoon ja Vantaan kustannuksia. Myös Oulun ja Jyväskylän kustannukset kasvavat ikävakioitaessa. Ikävakiointi pienentää Kouvolan, Turun, Porin ja Lahden kustannuksia.

Kuvio 2. 65 vuotta täyttäneiden prosenttiosuus 2012

Kuntaliiton selvityksen mukaan ”Suurten kaupunkien terveydenhuollon kustannukset vuonna 2012 olivat 2 971 miljoonaa euroa. Kun sosiaalitoimen ympärivuorokautinen hoito ja kotipalvelu lasketaan mukaan terveydenhuoltoon, saadaan lisätty terveydenhuolto. Sosiaalitoimen ympärivuorokautisen hoidon ja kotipalvelun kustannukset olivat vuonna 2012 1 682 miljoonaa euroa, joten suurten kaupunkien terveydenhuollon kustannukset olivat edellä mainituilla sosiaalitoimen kustannuksilla lisättynä vuonna 2012 yhteensä 4 653 miljoonaa euroa. Tässä selvityksessä tarkoitetaan aina, ellei toisin mainita, terveydenhuollon kustannuksilla lisättyä terveydenhuoltoa.”

Kuvio 3. Terveysthuollon kustannukset 2012. Mukana kotipalvelun ja ympärivuorokautisen hoidon kustannuksia sosiaalitoimesta (Suomen Kuntaliitto).

Taulukossa 6 suuret kaupungit on asetettu järjestykseen vuosittaisten kustannusten perusteella. Vuosina 1997–2010 suurimmat kustannukset asukasluukuun suhteutettuina olivat Helsingissä. Vuosina 2011–2012 suurimmat kustannukset olivat Oulussa.

Vuonna 2012 Oulun ja Espoon ikävakiotujen kustannusten ero oli 295 euroa. Helsingin ero kaupunkien keskiarvoon oli suurimmillaan vuonna 2002, jolloin se oli 378 euroa. Sen jälkeen Helsinki alkoi karsia menojaan ja Helsingin kustannusten ero suurten kaupunkien keskiarvoon on kaventunut. Vuonna 2012 ero oli vain 38 euroa/asukas. (Taulukko 7.)

Taulukko 6. Terveystoimien ikävakioidut kustannukset euroa/asukas 1997–2012 (Suomen Kuntaliitto 2013)¹⁰

	Oulu	Tampere	Kuopio	Helsinki	Jyväskylä	Turku	Pori	Vantaa	Lahti	Espoo	Keskiarvo	Kouvola
1997	1 922	1 537	1 830	1 866	1 757	1 578	1 595	1 762	1 575	1 621	1 704	
1998	1 806	1 529	1 764	1 846	1 712	1 600	1 625	1 660	1 561	1 558	1 666	
1999	1 733	1 531	1 679	1 936	1 690	1 612	1 580	1 685	1 552	1 576	1 657	
2000	1 719	1 607	1 649	1 956	1 748	1 650	1 554	1 710	1 498	1 602	1 669	
2001	1 752	1 663	1 656	2 084	1 777	1 677	1 588	1 829	1 567	1 816	1 741	
2002	1 894	1 766	1 767	2 196	1 867	1 713	1 705	1 885	1 612	1 824	1 823	
2003	1 951	1 776	1 800	2 173	1 869	1 787	1 709	1 999	1 752	1 833	1 865	
2004	2 016	1 929	1 921	2 125	1 972	1 830	1 833	2 042	1 786	1 871	1 933	
2005	2 062	2 001	2 021	2 180	1 935	1 954	1 863	2 047	1 868	1 904	1 984	
2006	2 100	2 076	2 061	2 234	1 951	1 995	1 896	2 104	1 839	2 025	2 028	
2007	2 122	2 119	2 142	2 232	2 027	2 053	1 933	2 038	1 865	2 047	2 058	
2008	2 154	2 164	2 148	2 284	2 043	2 112	1 965	2 115	2 007	2 090	2 108	
2009	2 249	2 242	2 220	2 356	2 113	2 176	2 113	2 198	2 001	2 098	2 177	
2010	2 309	2 307	2 268	2 313	2 133	2 220	2 170	2 186	2 015	2 059	2 198	2 101
2011	2 355	2 254	2 243	2 254	2 223	2 206	2 154	2 152	2 015	2 103	2 196	2 092
2012	2 366	2 312	2 273	2 238	2 228	2 168	2 146	2 132	2 073	2 061	2 200	2 213

Taulukko 7. Kaupungeittaisten ikävakioidujen terveydenhuollon kustannusten euroa/asukas poikkeamat kaupunkien vuosittaisista keskiarvoista¹¹

	Oulu	Tampere	Kuopio	Helsinki	Jyväskylä	Turku	Pori	Vantaa	Lahti	Espoo	Keskiarvo
1997	218	-167	126	162	53	-126	-109	58	-129	-83	1 704
1998	140	-137	98	180	46	-66	-41	-6	-105	-108	1 666
1999	76	-126	22	279	33	-45	-77	28	-105	-81	1 657
2000	50	-62	-20	287	79	-19	-115	41	-171	-67	1 669
2001	11	-78	-85	343	36	-64	-153	88	-174	75	1 741
2002	71	-57	-56	373	44	-110	-118	62	-211	1	1 823
2003	86	-89	-65	308	4	-78	-156	134	-113	-32	1 865
2004	84	-4	-12	193	40	-103	-100	110	-147	-62	1 933
2005	79	18	38	197	-49	-30	-121	64	-116	-80	1 984
2006	72	48	33	206	-77	-33	-132	76	-189	-3	2 028
2007	64	61	84	174	-31	-5	-125	-20	-193	-11	2 058
2008	46	56	40	176	-65	4	-143	7	-101	-18	2 108
2009	72	65	43	179	-64	-1	-64	21	-176	-79	2 177
2010	111	109	70	115	-65	22	-28	-12	-183	-139	2 198
2011	159	58	47	58	27	10	-42	-44	-181	-93	2 196
2012	166	112	73	38	28	-32	-54	-68	-127	-139	2 200

¹⁰ Taulukossa vuosien 1997–2010 kustannukset on deflatoitu Tilastokeskuksen terveystoimien julkisten menojen (kunnallistalous) hintaindeksillä.

¹¹ Keskiarvossa ei ole mukana Kouvola.

Kaupunkien palvelutuotannon kustannukset eivät muutu hetkessä. Kun tarkastelujaksoa pidennetään, tulee näkyviin muutoksiakin. Suurten kaupunkien terveystarkastelussa selvä muutos on Tampereen kustannusten kasvu. Vuonna 1997 Tampereen kustannukset olivat suurten kaupunkien pienimmät. Sen jälkeen sijaluku on parantunut, ja vuonna 2012 Tampereen kustannukset olivat toiseksi suurimmat

Muita pienemmät kustannukset ovat olleet Espoossa ja Lahdessa sekä Vantaalla ja Porissa. Oulun kustannukset olivat vuosina 2011–2012 vertailukaupunkien suurimmat. Vuonna 2001 Oulun sijoitus oli viides. Toisaalta tarvevakiointi muuttaa taas kaupunkien järjestystä. (Kuvio 4.)

Taulukko 8. Kaupunkien sijat Kuntaliion suurten kaupunkien terveydenhuollon kustannusvertailuissa 1998–2012

	Oulu	Tampere	Kuopio	Helsinki	Jyväskylä	Turku	Pori	Vantaa	Lahti	Espoo
1997	1	10	3	2	5	8	7	4	9	6
1998	2	10	3	1	4	7	6	5	8	9
1999	2	10	5	1	3	6	7	4	9	8
2000	3	7	6	1	2	5	9	4	10	8
2001	5	7	8	1	4	6	9	2	10	3
2002	2	7	6	1	4	8	9	3	10	5
2003	3	8	6	1	4	7	10	2	9	5
2004	3	5	6	1	4	9	8	2	10	7
2005	2	5	4	1	7	6	10	3	9	8
2006	3	4	5	1	8	7	9	2	10	6
2007	3	4	2	1	8	5	9	7	10	6
2008	3	2	4	1	8	6	10	5	9	7
2009	2	3	4	1	8	6	7	5	10	9
2010	2	3	4	1	8	5	7	6	10	9
2011	1	3	4	2	5	6	7	8	10	9
2012	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Kuntaliiton selvityksessä tarkasteltiin suurten kaupunkien eri ikäryhmien kustannuksia suhteessa ikäryhmän suuruuteen. Selvityksessä todettiin seuraavasti:

”Kun tarkastellaan suurten kaupunkien eri ikäryhmien kustannuksia suhteessa ikäryhmän suuruuteen, havaitaan että vuonna 2012 korkeimmat keskimääräiset kustannukset (21 261 euroa/ikäryhmän asukas) olivat yli 85-vuotiaiden ikäryhmässä. Ikäryhmän 15–49-vuotiaat kustannukset olivat alhaisimmat (1 079 euroa/ikäryhmän asukas). Kaikkien ikäryhmien keskimääräiset kustannukset olivat 2 199 euroa vuodessa. (Taulukko 9.)

Eri ikäryhmistä 0–6-vuotiaiden kustannukset olivat suurimmat Porissa, 7–14-vuotiaiden kustannukset Lahdessa. 15–49-vuotiaiden kustannukset olivat suurimmat Kuopiossa, 50–74-vuotiaiden Tampereella ja 75–84-vuotiaiden Oulussa. Yli 85-vuotiaiden kustannukset olivat suurimmat Tampereella.

0–6-vuotiaiden kustannukset olivat pienimmillään Kouvolassa, 7–14-vuotiaiden Jyväskylässä. 15–64-vuotiaiden kustannukset olivat pienimmät Espoossa, 65–74-vuotiaiden kustannukset olivat pienimmät Lahdessa, 75–84-vuotiaiden Porissa ja yli 85-vuotiaiden Kuopiossa.”

Taulukko 9. Terveysthuollon ikäryhmittäiset kustannukset (euroa/ikäryhmän asukas) suurissa kaupungeissa 2012 (Kuntaliitto) ¹²

	0-6	7-14	15-49	50-64	65-74	75-84	85+	Yhteensä
Espoo	1 349	979	963	1 466	3 225	8 574	20 810	1 767
Helsinki	1 347	1 356	1 022	1 708	3 615	9 038	21 548	2 220
Jyväskylä	1 383	868	1 180	1 844	3 266	8 251	21 142	2 179
Kuopio	1 303	1 199	1 379	1 847	3 390	7 729	18 077	2 346
Lahti	1 194	1 497	1 108	1 630	2 927	7 565	18 728	2 290
Oulu	1 375	1 128	1 198	1 847	3 605	9 610	22 668	2 216
Tampere	1 237	989	1 014	1 914	3 705	9 594	23 545	2 421
Turku	1 270	1 140	1 046	1 702	3 209	8 618	21 533	2 425
Vantaa	1 128	906	1 083	1 704	3 333	8 021	21 188	1 846
Pori	1 574	1 126	1 188	1 529	3 174	7 314	20 909	2 477
Kouvolaa	1 102	1 411	1 306	1 769	3 087	7 436	19 785	2 601
Kaikki	1 302	1 141	1 079	1 715	3 395	8 577	21 261	2 199
Mediaani	1 303	1 128	1 108	1 708	3 266	8 251	21 142	2 290
Min.	1 102	868	963	1 466	2 927	7 314	18 077	1 767
Max.	1 574	1 497	1 379	1 914	3 705	9 610	23 545	2 601

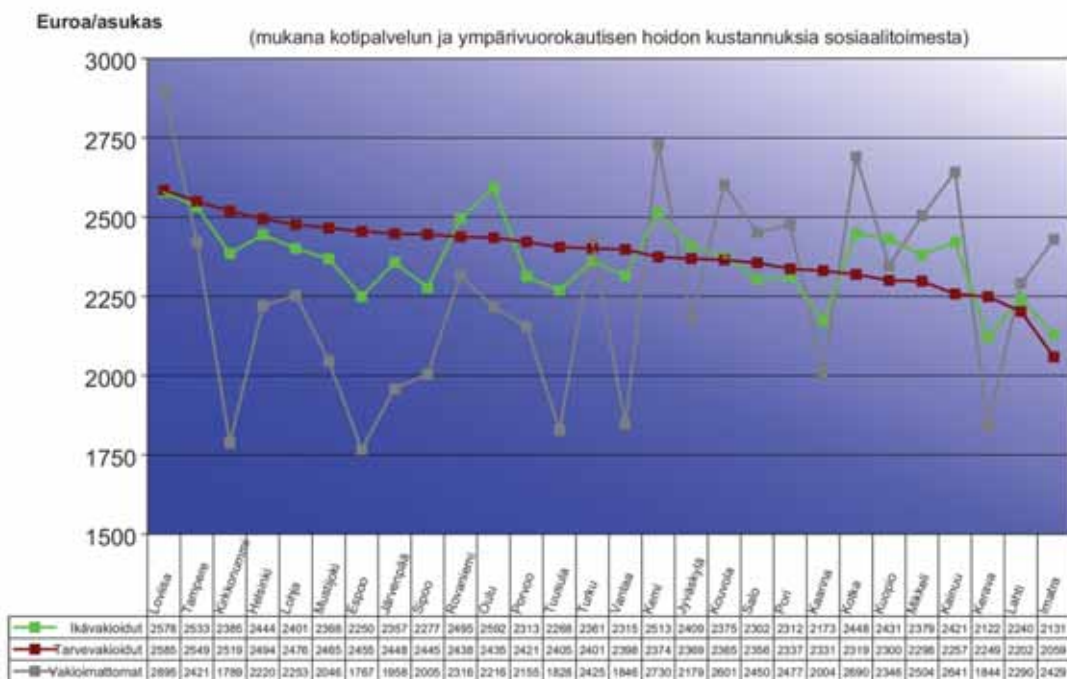
Tarvevakiointi perustuu THL:n verkkojulkaisun ”Terveysthuollon ja vanhustenthuollon tarvevakioidut menot sairaanhoitopiireittäin ja kunnittain 2010” tarvekertoimiin. Niiden laskennassa on hyödynnetty tietoja väestön ikä- ja sukupuolirakenteesta, sairastavuudesta (erityiskorvausoikeudet) ja sosioekonomisesta asemasta.

Tarvevakiointi pienentää ikävakioiduja kustannuksia, jos palvelujen tarve on ollut keskimääräistä suurempi. Näin näyttäisi olevan suurista kaupungeista Oulussa, Kuopiossa, Jyväskylässä, Kouvolassa ja Lahdessa. Toisinpäin keskimääräistä pienempi palvelujen tarve korottaa kustannuksia, kun ne tarvevakioidaan. Selvästi keskimääräistä pienempi tarve on Espoossa.

Kuviossa 4 esitetään suurten kaupunkien ja keskisuurten kuntien koko maan väestön mukaan tarve- ja ikävakioidut kustannukset tarvevakioidujen kustannusten suuruusjärjestyksen mukaan.

¹² Kustannuksissa on mukana kotipalvelun ja ympärivuorokautisen hoidon kustannuksia sosiaalitoimesta.

Kuvio 4. Suurten ja keskisuurten kuntien terveydenhuollon ikä- ja tarvevakioidut kustannukset 2012

Tarvevakiointi on tehty jakamalla vakiomattomat asukaskohtaiset kustannukset THL:n laskemilla vuoden 2010 terveydenhuollon ja vanhustenhuollon tarvekerroimilla. Perusväestönä on käytetty koko maan väestöä.

Suurten kaupunkien järjestys tarvevakioitujen kustannusten mukaan on kuviossa seuraava: Tampere, Helsinki, Espoo, Oulu, Turku, Vantaa, Jyväskylä, Kouvola, Pori, Kuopio ja Lahti. Tarpeen huomioon ottamisen jälkeen Tampereen kustannukset ovat suurimmat ja Oulun vasta neljänneksi suurimmat. Suurin muutos kustannusvertailussa on Espoon nousu halvimasta kolmanneksi Tampereen ja Helsingin jälkeen.

Lasten päivähoito

Kuviossa 5 esitetään päivähoiton nettokustannukset¹³ 0–6-vuotiasta kohti. Päivähoidon ikäryhmään suhteutettuihin kustannuksiin vaikuttavat mm. seuraavat kolme tekijää:

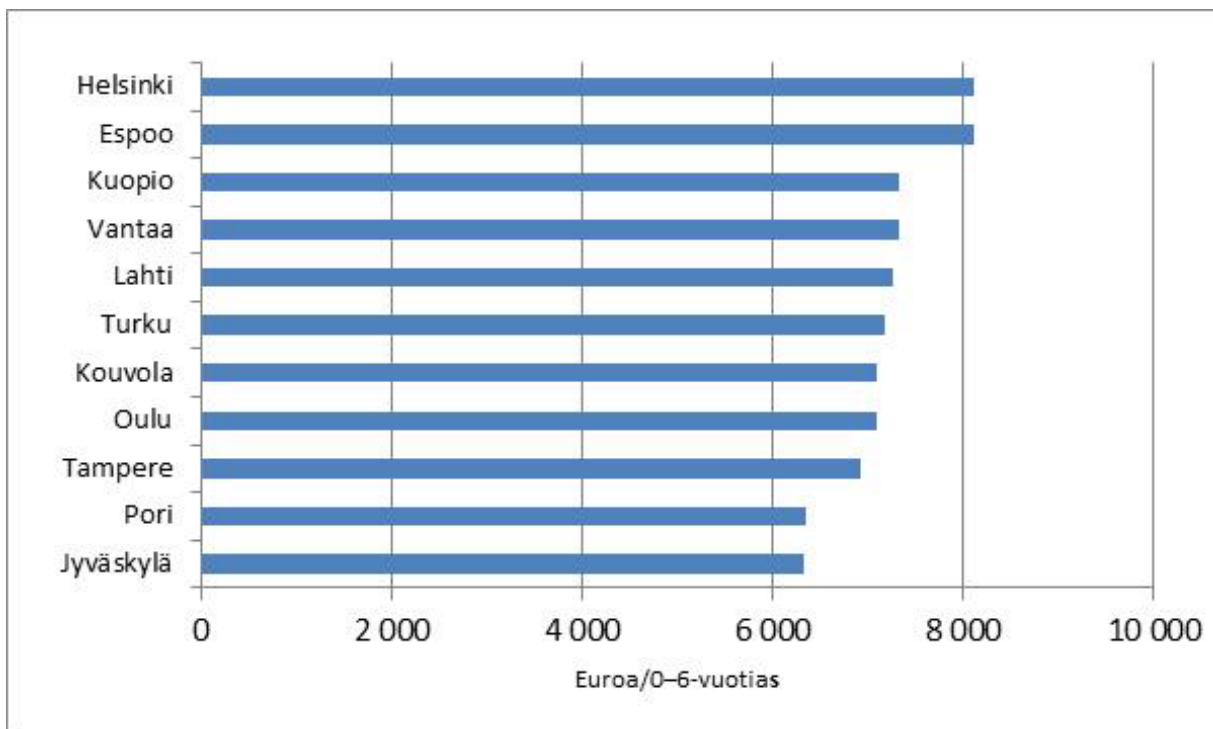
1. Miten suuri osa ikäluokasta on päivähoiton piirissä.
2. Miten lapset sijoittuvat päivähoiton palveluihin.
3. Minkä ikäisiä lapsia on hoidossa, koska pienimpien lasten hoito on kalleinta.

Hoidossa olevien lasten määrään taas vaikuttavat mm.

- kotihoidon kunnallisen tuen lisä
- työllisyystilanne sekä
- päivähoiton käyttötapamuutokset.

Kuviota ei siten voi tulkita lasten päivähoiton toiminnan tehokkuuden ”tulosluetteloksi”, vaikka niin usein tehdään. Suurimmat kustannukset lasten päivähoitossa 0–6-vuotiasta kohti ovat pääkaupunkiseudulla ja pienimmät Porissa ja Jyväskylässä.

Kuvio 5. Lasten päivähoiton nettokustannukset euroa/0–6-vuotias 2012 (Tilastokeskus)

¹³ Nettokustannuksiin vaikuttaa maksujen suuruus.

Kuusikko-kaupunkien vertailut

Kuusikkokuntien lasten päivähoidon kustannukset olivat 963,6 miljoonaa euroa ilman varhaiskasvatusta vuonna 2012. Kuusikon yli 65-vuotiaiden sosiaali- ja terveystalvelujen kustannukset olivat 1800,8 miljoonaa euroa. Toimeentulotuen kustannukset olivat 312,2 miljoonaa euroa.

Lasten päivähoito¹⁴

Kuusikon selvityksen mukaan Päivähoitoikäisten lasten lukumäärä jatkoi viime vuonna kasvuaan Kuusikko-kunnissa (Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere ja Oulu). Kasvua on sekä päivähoitoikäisten lasten lukumäärässä että heidän osuudessaan väestöstä. Vuoden 2012 lopussa Kuusikko-kunnissa oli yhteensä 109 997 päivähoitoikäistä lasta, joista lähes 93 prosenttia oli päivähoidon palveluiden piirissä. Päivähoitopalveluihin lasketaan mukaan kunnallinen päiväkotij- ja perhepäivähoito, ostopalvelupäivähoito, yksityisen hoidon tuella ja palvelusetelillä järjestetty päivähoito sekä kotihoidon tuki

Taulukko 8. Kuusikkokaupunkien lasten päivähoidon kustannukset 2012.

	Päivähoito ilman varhaiskasvatusta	Avoim varhaiskasvatus
Helsinki	338,0	11,9
Espoo	200,1	3,5
Vantaa	141,8	2,3
Turku	87,9	1,0
Tampere	110,1	1,0
Oulu	84,8	1,0
Kuusikko	962,5	20,6

¹⁴ Hanna Ahlgren-Leinvuo: Kuuden suurimman kaupungin lasten päivähoidon palvelujen ja kustannusten vertailu vuonna 2012. Helsingin kaupungin tietokeskus, Kuusikko-työryhmän julkaisusarja 2/2013

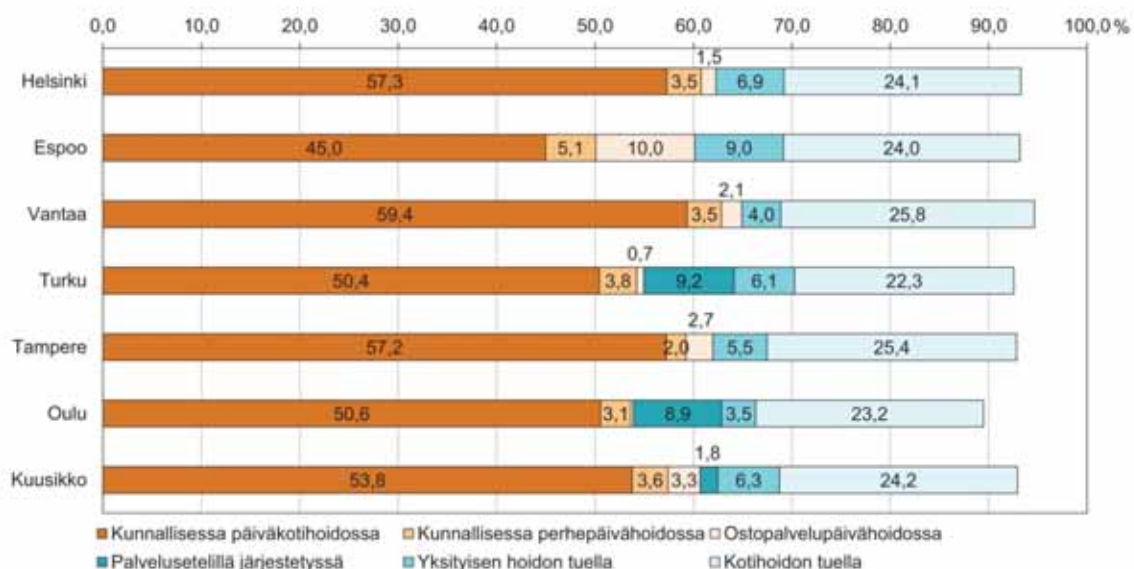
http://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/13_08_06_Kuusikko_ph_2_2013.pdf

Tiedote: Päivähoitoikäisten lasten määrä kasvoi Kuusikko-kunnissa.

http://www.hel.fi/wps/portal/Tietokeskus/Artikkeli?uril=hki:path:/Tieke/fi/tiedotteet/Tiedotevarasto/Tiedote_6_8_13_Ahlgren¤t=true

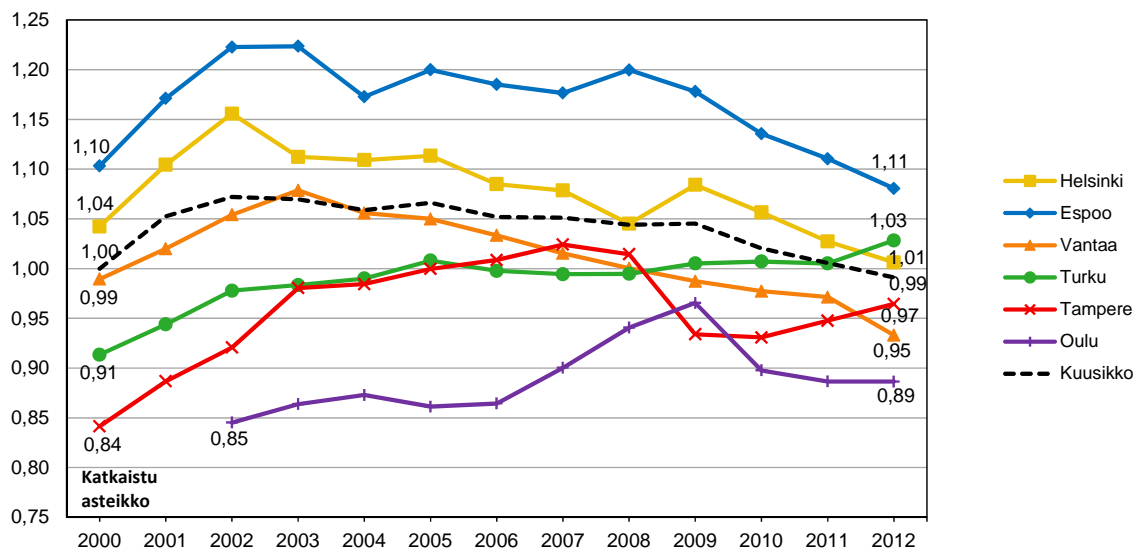
Kunnallinen ja kunnan ostama päivähoito, yksityisen hoidon tuki sekä lasten kotihoidon tuki muodostavat päivähoitojen palvelujen kokonaisuuden, josta käytetään myös nimitystä pienten lasten hoitojärjestelmä. Päivähoidon palvelut kohdistuvat pääosin päivähoitoikäisille, 10 kk - 6-vuotiaille lapsille.

Kuvio 6. Päivähoitoikäisten (10 kk–6v) lasten jakautuminen pienten lasten hoitojärjestelmään joulukuussa 2012 (Kuusikko 2/2013)

Vuonna 2012 Kuusikon kuntien päivähoitojen palvelujen kokonaiskustannukset olivat noin 962 miljoonaa euroa, mikä oli 4,5 prosenttia enemmän kuin vuonna 2011. Kustannukset nousivat kaikissa Kuusikko-kunnissa.

Kuvio 7. Kunnallisen päiväkotihoidon deflatoitujen vuosikustannusten kehitys laskennallista lasta kohden vuosina 2000–2012 suhteutettuna Viisikon (Kuusikko ilman Oulua) aritmeettiseen keskiarvoon vuonna 2000 =1 (Kuusikko 2/2013)

Kuusikon kuntien väliset erot kunnallisen päiväkotihoidon deflatoiduissa kustannuksissa laskennallista lasta kohden ovat tasoittuneet 2000-luvun aikana.

Taulukko 10. Kunnallisen päiväkotihoidon vuosikustannukset laskennallista lasta kohden vuonna 2012 euroa (Kuusikko 2/2013)

Euroa/laskennallinen lapsi	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Yhteensä	10 034	10 528	9 222	10 090	9 535	8 728	9 794
Henkilöstökustannukset, josta	7 067	6 929	6 497	7 649	6 640	5 828	6 823
Varahenkilöstö	67	200	18	135	74	6	82
Avustava henkilökunta	183	162	89	219	177	145	163
Vuokratyö	224	449	634	0	18	0	262
Henkilöstösivukulut	1 596	1 198	1 116	1 556	1 375	1 144	1 373
josta KUEL -maksut	1 397	1 045	930	1 398	1 222	966	1 196
Tilakustannukset	1 544	1 764	1 232	1 337	1 149	1 403	1 447
Tukipalvelut	1 188	1 472	1 419	817	1 423	966	1 250
Ateriapalvelut	1 011	1 163	981	805	1 106	745	1 000
Siivous- ja laitoshuolto	157	282	434	7	299	225	236
Muut kustannukset	234	362	74	287	323	530	275

Kunnallisen päiväkotihoidon vuosikustannukset laskennallista lasta15 kohden olivat keskimäärin 9 794 euroa Kuusikko-kunnissa. Espoossa kustannukset laskennallista lasta kohden olivat 10 528 euroa, Turussa 10 090 euroa ja Helsingissä 10 034 euroa. Oulun kustannus oli pienin, 8 728 euroa.

Kunnallisten päiväkotien kustannusrakenne vaihtelee muun muassa tukipalvelujen erilaisesta järjestämistavasta johtuen. Henkilöstökustannuksiin sisältyvät päiväkotien henkilöstökustannukset sekä päiväkotien osuus päivähoidon yhteisistä henkilöstökustannuksista (päivähoito- ja hallintohenkilöstö). Taulukossa 10 on eritelty Kuusikkokaupunkien päiväkotihoidon kustannuksia laskennallista lasta kohden. Henkilöstökustannuksista on eritelty varahenkilöstön ja avustavan henkilöstön kustannukset sekä vuokratyön käyttö ja henkilöstösivukulut.

Kuusikko-kuntien henkilöstösivukuluista noin 85 prosenttia muodostui kunnallisten eläkkeiden rahoituksesta. Kuntien eläkekertymä on erilainen, joten myös eläkemenoperusteisen maksun suuruus vaihtelee kunnittain. Pitkät työurat samalla työnantajalla ja eläkkeellä olevien ihmisten suuri määrä lisäävät maksettavan eläkkeen määrää. Kunnallisten päiväkotien henkilöstön eläkemaksut suhteutettuna palkkakustannuksiin olivat Helsingissä 28,1 %, Espoossa 20,9 %, Vantaalla 22,2 %, Turussa 23,7 %, Tampereella 24,6 % ja Oulussa 21,3 %.

Tilakustannuksista suurin osa on sisäisiä vuokria kunnan toimitiloja hallinnoivalle yksikölle.

¹⁵ Laskennallinen lapsi on kunnallisen päiväkotihoidon kustannusten vertailussa ja henkilöstön suhteuttamisessa käytettävä lasten määrä, jossa on huomioitu päivähoitoasetuksen määrittelemä eri-ikäisten ja eri ajan hoidossa olevien lasten määrä yhtä hoito- ja kasvatustehtävissä työskentelevää työntekijää kohden.

Tilakustannusten osuus kaikista kustannuksista kasvoi edellisestä vuodesta Vantaata lukuun ottamatta. Tilakustannuksiin laskennallista lasta kohden vaikuttaa muun muassa päiväkoteihin sijoitettujen lasten määrän muutos. Kuusikkokaupunkien huoneistomenot olivat korkeimmat Espoossa ja pienimmät Tampereella.

Ateriapalvelujen kustannukset lasta kohden olivat suurimmat Espoossa ja pienimmät Turussa.

Päivähoidon palvelukustannukset päivähoitoikäistä kohti olivat Kuusikko-vertailussa vuonna 2012 suurimmat Helsingissä (9 071 e), toiseksi suurimmat Espoossa (8 908 e) sekä pienimmät Oulussa (7 098 e).

Taulukko 11. Kuusikon kuntien päivähoidon palvelujen lapsikohtaisten kustannusten eroja selittäviä tekijöitä euroa (Kuusikko 2/2013)

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Päivähoidon palvelut asukasta kohden (€)	560 €	779 €	691 €	487 €	506 €	579 €	598 €
<i>Päivähoitoikäisten osuus (%) väestöstä</i>	6,1	8,6	8,0	5,6	6,0	7,8	6,8
Päivähoidon palvelut päivähoitoikäistä kohden (€)	9 071 €	8 908 €	8 542 €	8 284 €	7 995 €	7 098 €	7 098 €
<i>Kunnan järjestämässä ja tukemassa päivähoidossa sekä kotihoidon tuella olevien osuus päivähoitoikäisistä</i>	93,5	93,3	94,8	92,6	93,0	87,9	92,9
<i>Päivähoidossa olevien alle 3-vuotiaiden lasten %-osuus vastaavasta ikäluokasta</i>	37,9	40,6	38,7	44,2	40,2	41,4	39,8
<i>Kotihoidon tuen kunnallinen lisä</i>	alle 3v perheen nuorimma lle	alle 3v perheen nuorimma lle	alle 2 v perheen nuorimma lle	ei makseta	alle 3v perheen nuorimma lle	alle 2 v perheen nuorimma lle	
<i>Päivähoidossa olevien 3 - 6-vuotiaiden lasten %-osuus vastaavasta ikäluokasta</i>	88,2	85,0	85,6	85,9	84,3	78,4	85,5
Kunnallinen päiväkotihoidon laskennallista lasta kohden (€)	10 034 €	10 528 €	9 222 €	10 090 €	9 535 €	8 728 €	9 794 €
<i>Kunnallisen päiväkotihoidon kustannukset tosiasiallista läsnäolopäivää kohden</i>	69 €	73 €	64 €	75 €	68 €	65 €	69 €
<i>Lapsia/lapsiryhmää avustavan henkilökunnan osuus hoitohenkilökunnasta</i>	4,9	6,5	9,4	7,1	7,7	2,4	6,2
<i>Avustavan henkilöstön osuus kustannuksista</i>	183 €	162 €	89 €	219 €	177 €	145 €	163 €
<i>Varahenkilöstön osuus kustannuksista</i>	67 €	200 €	18 €	135 €	74 €	6 €	82 €
<i>Tilakustannusten osuus kustannuksista</i>	1 518 €	1 732 €	1 229 €	1 328 €	1 140 €	1 409 €	1 432 €
<i>Eiäkemaksujen osuus henkilöstökuluista</i>	1 343 €	1 134 €	915 €	1 362 €	1 171 €	1 020 €	1 185 €
<i>Päivähoito kilpailuttaa itse osan tukipalveluista</i>	ei	ei	ei	ei	ei	kyllä	
Kunnallinen perhepäivähoito lasta kohden	13 075 €	13 643 €	11 880 €	11 383 €	9 533 €	11 400 €	12 497 €
<i>Varahenkilöstöä</i>	on	on	on	on	ei	on	on
<i>Ryhmäperhepäivähoidon osuus (%) kunnallisesta perhepäivähoidosta</i>	46,5	75,2	45,0	-	23,5	27,0	46,6
<i>Ryhmäperhepäivähoidon tilakustannukset lasta kohden</i>	1 429 €	1 538 €	1 329 €	-	1 406 €	1 073 €	1 446 €
Yksityisen hoidon tuki lasta kohden	6 009 €	6 228 €	5 696 €	5 968 €	4 874 €	5 592 €	5 891 €
<i>Kunnallisen lisän osuus</i>	3 447 €	4 191 €	3 476 €	3 974 €	2 977 €	3 004 €	3 648 €
<i>Alle 3-vuotiaiden lasten osuus (%) yksityisen hoidon tuella olevista lapsista</i>	22,8	20,6	30,0	39,5	33,5	49,5	
Kotihoidon tuki lasta kohden	5 930 €	4 885 €	4 688 €	3 932 €	4 479 €	3 923 €	4 966 €
<i>Kunnallisen lisän osuus</i>	2 136 €	1 488 €	1 217 €	-	905 €	471 €	1 353 €
<i>Ikäryhmään 3-6-vuotiaat kuuluvien lasten osuus kotihoidon tuella olevista lapsista</i>	14,1	23,0	24,4	19,4	22,3	-	17,6

Vanhuspalvelut

Tilastokeskuksen tilastoissa vanhuksiin liittyvät palvelut jakautuvat moneen tehtäväluokkaan. Terveystieteiden tutkimuskeskuksessa on perusterveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa. Sosiaalitoimissa vanhuksille kohdistettuja palveluja on vanhusten laitoshuollossa, kotipalveluissa sekä muissa vanhusten ja vammaisten palveluissa. Yksittäisten sektoreiden vertailu ei ole perusteltua, koska niiden sisältö vaihtelee kunnittain.

Suoraan tilastosta ei siis saa vanhusten palvelujen kustannuksia. Kuusikko-kaupungit ovat tarkastelleet vanhuksille tarjottujen palveluiden kustannuksia ja kustannusten kehitystä.

Kuuden suurimman kaupungin (Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere ja Oulu) vanhuspalveluissa oli nähtävissä merkittäviä muutossuuntia. Avopalveluasiakkaiden osuus kaikista vanhuspalvelujen asiakkaista on kasvanut. Laitoshoitoa on onnistuttu vähentämään ja tehostettua palveluasumista on lisätty.

Vuoden 2012 lopussa Kuusikko-kunnissa oli 65 vuotta täyttäneitä henkilöitä 247 567, mikä on 18,1 prosenttia enemmän kuin vuonna 2008. Heistä 75 vuotta täyttäneitä oli 104 676 henkeä (6,5 prosenttia väestöstä) ja 85 vuotta täyttäneitä 28 699 henkeä (1,8 prosenttia).

Espoon, Vantaan ja Oulun ikärakenteet ovat nuoria suhteessa muiden Kuusikko-kuntien ikärakenteeseen.

Taulukko 13. Vanhusväestö vuoden lopussa ja muutos 2011–2012 ja 2008–2012

Väestö 31.12.2012	HELSINKI	ESPOO	VANTAA	TURKU	TAMPERE	OULU	KUUSIKKO
Yhteensä	603 968	256 824	205 312	180 225	217 421	146 473	1 610 223
0–64-vuotiaat	508 588	224 366	177 733	145 705	179 751	126 513	1 362 656
65–74-vuotiaat	54 439	20 451	17 690	18 523	20 613	11 175	142 891
75–84-vuotiaat	28 934	9 088	7 883	11 221	12 362	6 489	75 977
85 vuotta täyttäneet	12 007	2 919	2 006	4 776	4 695	2 296	28 699
65 vuotta täyttäneet	95 380	32 458	27 579	34 520	37 670	19 960	247 567
75 vuotta täyttäneet	40 941	12 007	9 889	15 997	17 057	8 785	104 676
85 vuotta täyttäneet	12 007	2 919	2 006	4 776	4 695	2 296	28 699
65 vuotta täyttäneet	15,8	12,6	13,4	19,2	17,3	13,6	15,4
75 vuotta täyttäneet	6,8	4,7	4,8	8,9	7,8	6,0	6,5
85 vuotta täyttäneet	2,0	1,1	1,0	2,7	2,2	1,6	1,8
Vanhusväestön muutos 31.12.2008–31.12.2012, N							
65 vuotta täyttäneet	12 854	7 029	5 953	3 936	4 829	3 315	37 916
75 vuotta täyttäneet	2 104	1 774	1 933	516	1 314	1 254	8 895
85 vuotta täyttäneet	1 093	568	501	563	692	516	3 933
Vanhusväestön muutos 31.12.2008–31.12.2012, %							
65 vuotta täyttäneet	15,6	27,6	27,5	12,9	14,7	19,9	18,1
75 vuotta täyttäneet	5,4	17,3	24,3	3,3	8,3	16,7	9,3
85 vuotta täyttäneet	10,0	24,2	33,3	13,4	17,3	29,0	15,9
Vanhusväestön muutos 31.12.2011–31.12.2012, N							
65 vuotta täyttäneet	3 695	1 919	1 701	1 230	1 543	898	10 986
75 vuotta täyttäneet	673	535	550	151	402	279	2 590
85 vuotta täyttäneet	212	181	94	138	189	111	925
Vanhusväestön muutos 31.12.2011–31.12.2012, %							
65 vuotta täyttäneet	4,0	6,3	6,6	3,7	4,3	4,7	4,6
75 vuotta täyttäneet	1,7	4,7	5,9	1,0	2,4	3,3	2,5
85 vuotta täyttäneet	1,8	6,6	4,9	3,0	4,2	5,1	3,3

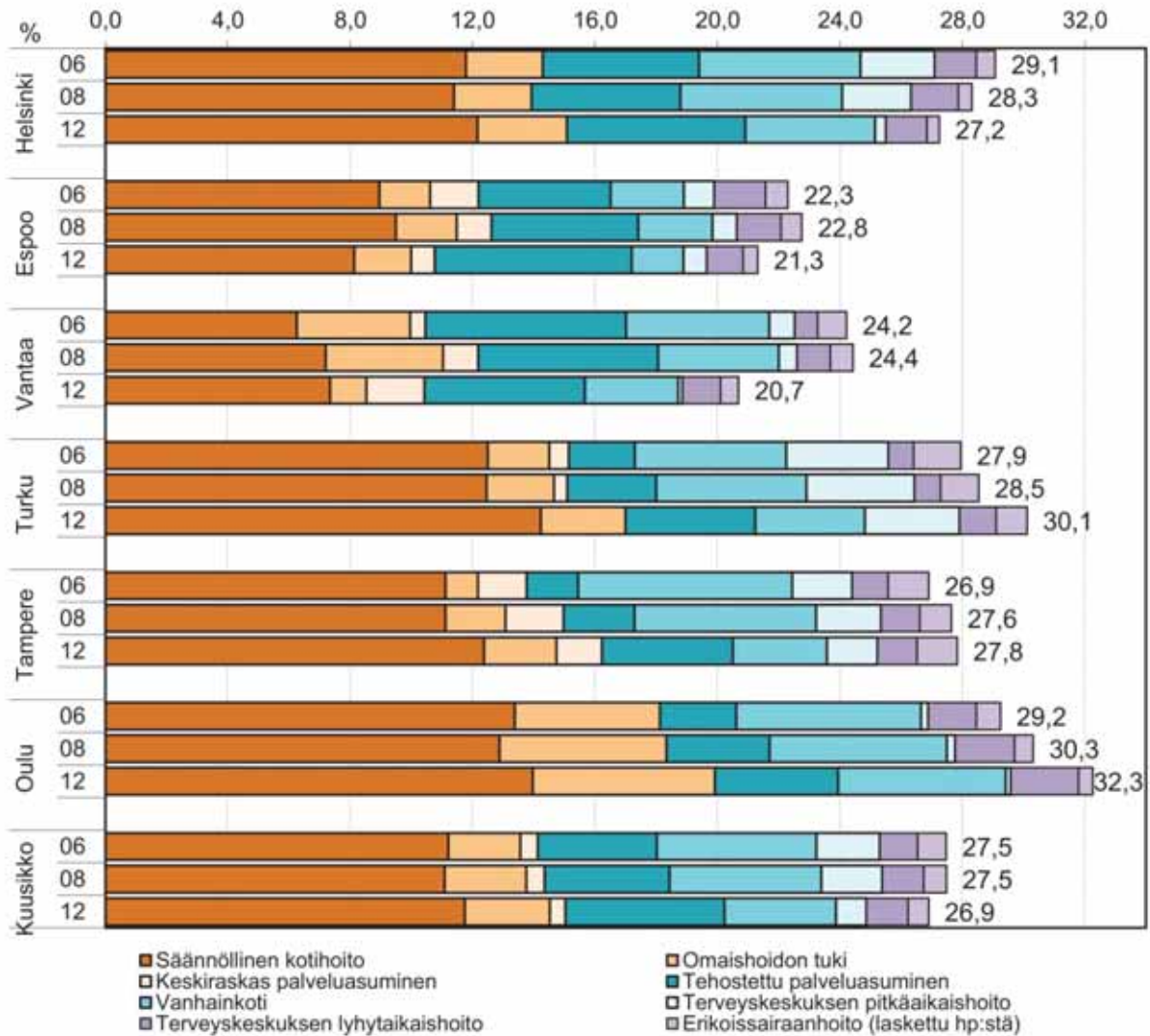
Huom. Kuusikko-tiedoissa kuntien aluemuutokset pyritään ottamaan huomioon niin, että raportissa käytettävä väestötieto vastaa sen alueen väestöä, joka tarkasteluvuonna on käyttänyt palveluja. Pienten aluemuutosten huomioimatta jättämisen vuoksi vuoden 2008 väestötiedoissa on koko väestön tasolla Kuusikon tiedoissa 17 henkeä liian vähän (Vantaalla 22 henkeä liian vähän ja Tampereella viisi ylimääräistä).

Palvelujen peittävydessä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia Kuusikko-kunnissa viime vuosina. Peittävyys on parantunut Turussa, Tampereella ja Oulussa, mutta heikentynyt pääkaupunkiseudulla.

Säännöllisen kotihoidon, muiden avopalvelujen tai ympärivuorokautisen hoivan ja hoidon piirissä oli 24,9 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä joulukuussa 2012. Lisäksi lyhytaikaisten terveydenhuollon palvelujen piirissä oli 2,0 prosenttia ikäryhmästä.

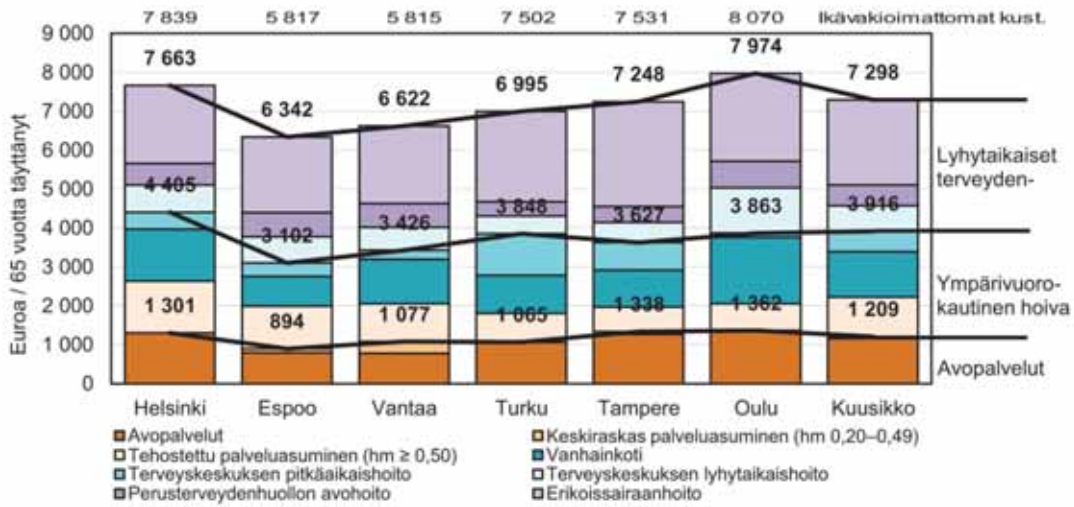
Siirtymä 65 vuotta täyttäneistä 75 vuotta täyttäneisiin tarkoittaa karkeasti ottaen palvelujen peittävyden kaksinkertaistumista. Palvelujen ikävakioitu kokonaispeittävyys 75 vuotta täyttäneiden keskuudessa vaihteli Espoon 22,2 prosentista Oulun 32,8 prosenttiin. 75 vuotta täyttäneistä pitkäaikaisia sosiaali- ja terveyspalveluja käytti Kuusikko-kunnissa säännöllisesti 28 159 henkeä.

Kuvio 8. Sosiaali- ja terveystalvelujen piirissä olleiden 75 vuotta täyttäneiden osuus vastaavanikäisestä väestöstä joulukuussa 2006, 2008 ja 2012 (ikävakioimaton)

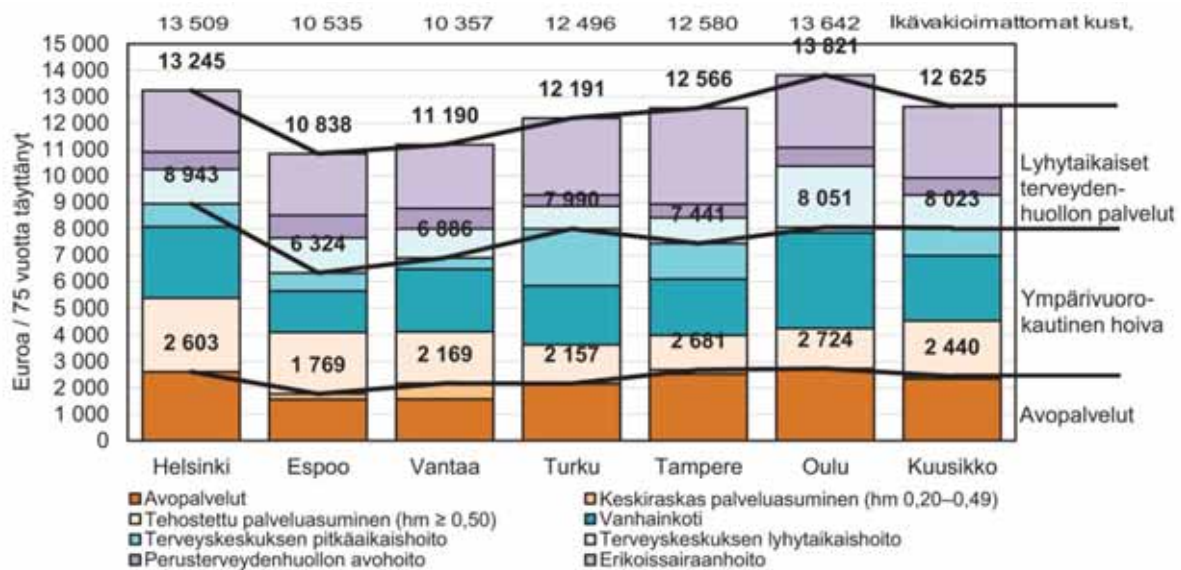

Palvelukohtainen tarkastelu osoittaa, että suurimman osan yli 65-vuotiaiden ikävakioiduista kustannuksista muodostavat lyhytaikaiset terveydenhuollon palvelut: 42,5–51,6 prosenttia kokonaiskustannuksista kunnasta riippuen. Lyhytaikaisen terveydenhuollon erikoissairaanhoidon toimenpiteiden kustannukset vaihtelevat Helsingin 26,2 prosentin ja Tampereen 37,2 prosentin välillä kokonaiskustannuksista. Ympäri vuorokautisen hoivan kustannukset muodostavat 31,4–40,5 prosenttia ja avohuollon palvelut 14,1–18,5 prosenttia kokonaiskustannuksista kunnasta riippuen.

Kuvio 9. 65 vuotta täyttäneiden sosiaali- ja terveystalvelujen kustannukset vastaavanikäistä asukasta kohti 2012 (Kuusikko 4/2013)

Kuvio 10. 75 vuotta täyttäneiden sosiaali- ja terveystalvelujen kustannukset vastaavanikäistä asukasta kohti 2020 (Kuusikko 4/2013)

75 vuotta täyttäneiden asukasta kohti lasketut ikävakioidut kustannukset muodostuivat Kuusikko-kunnissa ympärivuorokautisen hoivan 44,2 prosenttiosuudesta, lyhytaikaisen terveydenhuollon 36,4 prosenttiosuudesta ja avohuollon 19,3 prosenttiosuudesta.

Taulukko 14. 65 vuotta täyttäneiden sosiaali- ja terveystalvelujen kustannukset ikäryhmittäin (miljoonaa euroa) ja ikäryhmän suuruus 2012

Milj. e	65-74	75-84	85 -	65 täyttäneet
Helsinki	192,4	275,7	279,5	747,7
Espoo	62,0	74,4	52,5	188,8
Vantaa	57,9	63,0	39,5	160,4
Turku	58,7	98,6	101,7	259,0
Tampere	68,7	111,3	103,7	283,7
Oulu	32,0	74,0	55,1	161,1
Kuusikko	480,9	688,1	631,8	1800,8
Henkilöitä	65-74	75-84	85 -	65 täyttäneet
Helsinki	54 439	28 934	12 007	95 380
Espoo	20 451	9 088	2 919	32 458
Vantaa	17 690	7 883	2 006	27 579
Turku	18 523	11 221	4 776	34 520
Tampere	20 613	12 362	4 695	37 670
Oulu	11 175	6 489	2 296	19 960
Kuusikko	142 891	75 977	28 699	247 567

Kustannusten suuruutta havainnollistaa vertailu yhden kunnallisveroprosentin tuottoon. Kaupungeittain yhden veroprosentin tuotot olivat seuraavat: Helsinki 124, Espoo 60, Vantaa 39, Turku 28, Tampere 36 ja Oulu 24 miljoonaa euroa.

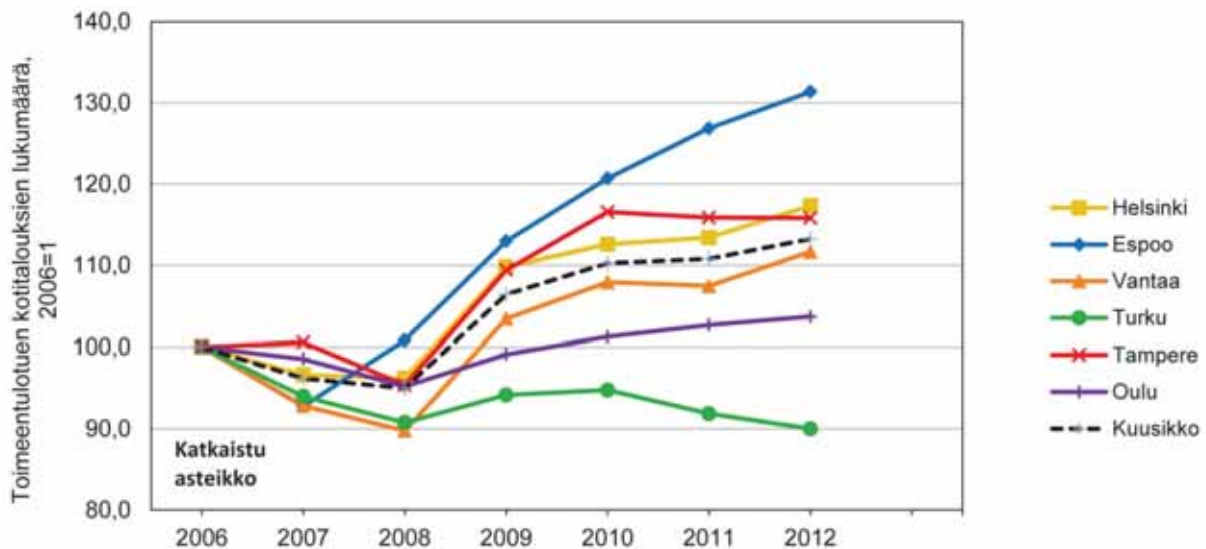
Toimeentulotuki¹⁶

Toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön tai perheen toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä. Toimeentulotuki jakautuu perus-, täydentävään ja ehkäisevään toimeentulotukeen.

Perustoimeentulotuella on tarkoitus kattaa pääosin jatkuvaluonteiset välttämättömät elinkustannukset. Se koostuu perusosasta ja kohtuulliseen asumiseen, sähköön, terveydenhuoltoon yms. menoihin myönnettävästä tuesta. Täydentävän toimeentulotuen avulla voidaan ottaa huomioon hakijan erityiset tarpeet ja olosuhteet.

Vuonna 2012 Kuusikko-kunnissa oli 92 212 toimeentulotukea saanutta kotitaloutta ja niissä oli 139 463 henkilöä. Toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien lukumäärä kasvoi edellisvuotisesta Kuusikko-kunnissa (Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere ja Oulu) Turku lukuun ottamatta. Keskimäärin asiakasmäärä kasvoi 2,2 prosenttia. Eniten tukea saaneiden määrä lisääntyi pääkaupunkiseudun kunnissa. Vuonna 2012 Kuusikko-kuntien asukkaista keskimäärin 8,8 prosenttia sai toimeentulotukea vähintään kerran vuodessa.

Kuvio 11. Toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien määrän muutos 2006–2012, 2006 = 100 (ilman pakolaisia, paluumuuttajia ja turvapaikanhakijoita)

¹⁶ Kuuden suurimman kaupungin toimeentulotuki vuonna 2012. Kuusikko-työryhmän toimeentulotuki. Hanna Ahlgren-Leinvuo 4.9.2013.

http://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/13_09_19_Kuusikko_toimeent_8_2013.pdf

Toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien määrä kasvoi. Lehdistötiedote 19.9.2013.

<http://www.hel.fi/hki/helsinki/fi/uutiset/toimeentulotukea+saaneiden+kotitalouksien+m+kasvoi>

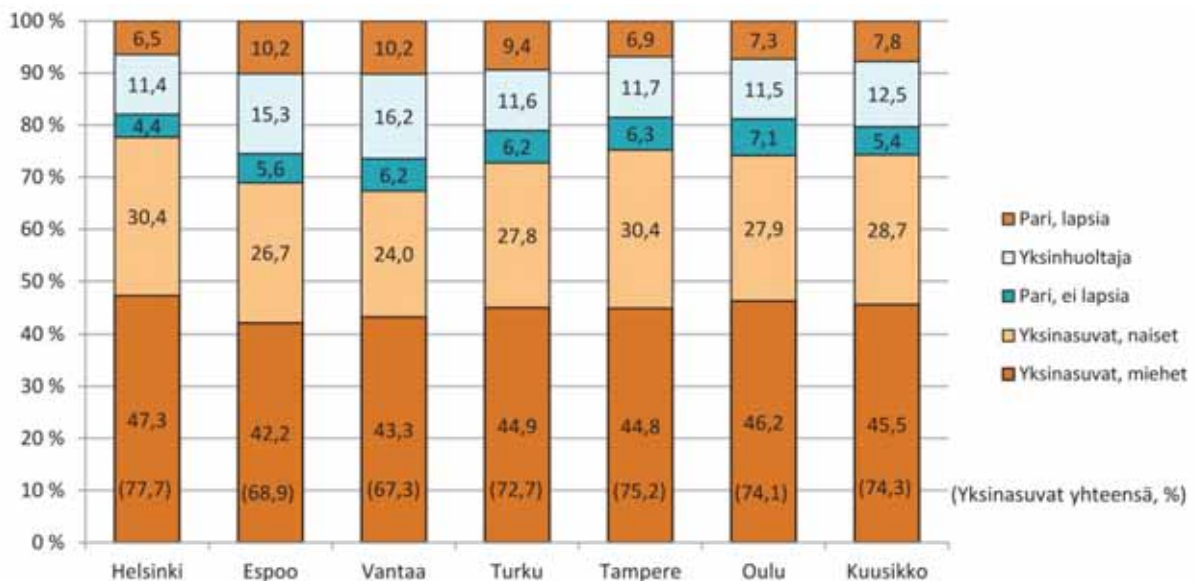
Taulukko 15. Vuoden 2012 aikana toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien ja henkilöiden määrä sekä muutos vuodesta 2011 (ilman pakolaisia, paluumuuttajia ja turvapaikanhakijoita)

	Kotitalouksia yhteensä	Muutos (%) vuodesta 2011	Henkilöitä yhteensä	Muutos (%) vuodesta 2011
Helsinki	39 575	3,5	57 314	3,5
Espoo	10 862	3,5	17 903	2,9
Vantaa	11 204	3,9	18 988	3,8
Turku	9 143	-2,0	14 118	-1,4
Tampere	14 301	0,0	20 751	-1,1
Oulu	7 127	1,0	10 389	1,0
Kuusikko	92 212	2,2	139 463	2,1

Yksin asuvat ovat yleisin toimeentulotuen piirissä oleva ryhmä. Heidän osuutensa toimeentulotukea saavista kotitalouksista on jatkanut kasvuaan Kuusikko-kunnissa ja oli 74,3 prosenttia vuonna 2012. Yksin asuvien osuus oli suurin Helsingissä, 77,7 prosenttia.

Yksin asuvat muodostavat lukumäärältään suurimman pienituloisten ryhmän. Koko maassa elää köyhyysriskirajan alapuolella noin 30 prosenttia yksin asuvista. Vuonna 2008 kaikista yksin elävistä 41 prosenttia kuului kahteen alimpaan tulokymmenykseen; koko väestöstä näihin tuloluokkiin kuului 20 prosenttia. Kaikista köyhyysrajan alittavista noin 43,3 prosenttia on yksin asuvia.

Kuvio 12. Toimeentulotukea saaneet kotitaloudet perhetyypeittäin vuonna 2012

Lapsiväestöstä toimeentulotukea saaneessa kotitaloudessa eli 12,3 prosenttia. Sen sijaan 18

vuotta täyttäneestä väestöstä toimeentulotukea sai 8,6 prosenttia. Vajaa kolmasosa Kuusikko-kuntien toimeentulotukea saavista kotitalouksista oli uusia tuensaajia.

Kuusikko-kuntien toimeentulotuen saajista keskimäärin 20,1 prosenttia sai toimeentulotukea vuoden jokaisena kuukautena. Pitkäaikaista tukea saaneita kotitalouksia oli suhteellisesti eniten Helsingissä (28 prosenttia tuensaajista) ja Vantaalla (23,2 prosenttia tuensaajista). Kuusikko-kuntien pitkäaikaista toimeentulotukea saaneista lähes 35 prosenttia oli 35–49-vuotiaita.

Kuusikko-kunnissa oli vuoden 2012 lopussa yhteensä yli 282 000 työtöntä työnhakijaa, noin 12 prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin. Työttömyysaste oli vuoden 2012 lopussa kaikissa Kuusikon kaupungeissa korkeammalla tasolla kuin ennen vuosien 2008–2009 taantumaa. Erityisesti pitkäaikaistyöttömien lukumäärä on kasvanut. Yli vuoden työttömänä olleita oli vuoden 2012 lopussa yli 66 000; lukumäärä lisääntyi edellisvuodesta 9 000 henkilöllä. Kuusikko-kuntien toimeentulotuen saajista lähes 60 prosenttia oli työttömiä tai lomautettuja.

Toimeentulotuen deflatoidut kokonaiskustannukset kasvoivat kaikissa Kuusikko-kunnissa. Keskimäärin kustannukset nousivat 8,5 prosenttia. Toimeentulotuen keskimääräiset vuosikustannukset vuonna 2012 olivat tukea saanutta kotitaloutta kohti 3 386 euroa ja tuesta osalliseksi tullutta henkilöä kohti 2 239 euroa. Toimeentulotuen kustannukset ovat pääkaupunkiseudun kunnissa suuremmat kuin Kuusikon muissa kunnissa. Selittäviä tekijöitä ovat toimeentulotuen kesto, tulottomien lukumäärä sekä kalliimmat asumiskustannukset.

Taulukko 16. Myönnetyn toimeentulotuen kustannukset 2012

	Kustannukset Euroa	Muutos (%) vuodesta 2011	Muutos (%) vuodesta 2011, defl.
Helsinki	145 721 330	12,70	9,62
Espoo	44 996 163	12,73	9,64
Vantaa	44 747 252	12,72	9,63
Turku	22 563 851	3,44	0,61
Tampere	35 551 314	7,84	4,88
Oulu	18 630 583	15,44	12,28
Kuusikko	312 210 492	11,57	8,52

Toimeentulotuen kustannukset ovat pääkaupunkiseudun kunnissa, erityisesti Helsingissä ja Espoossa, suuremmat kuin muissa Kuusikon kunnissa. Yksi selittäjä on toimeentulotuen kesto, joka Helsingissä ja Vantaalla on ollut hieman Kuusikon keskiarvoa pidempi. Toinen kustannuksiin vaikuttava tekijä on tulottomien tuensaajien määrä.

Selvä ero pääkaupunkiseudun ja muun Kuusikon välillä syntyy asumismenoista. Edullisimman Kuusikko-kunnan eli Oulun ja Helsingin välinen neliövuokrien ero oli 23 prosenttia. Vuokrien suuruus nostaa pääkaupunkiseudulla toimeentulotukikustannuksia. Ensisijainen tukijärjestelmä pienituloisille asumismenoihin on Kelan maksama asumistuki, mutta valtioneuvoston määrittelemät asumistuen hyväksyttävät menorajat alittavat usein erityisesti suurien kaupunkien vuokratason.

Vammaispalvelut¹⁷

Kuusikko-kunnissa (Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere ja Oulu) oli vammaispalvelujen asiakkaita kaikkiaan 35 840 vuonna 2012. Asiakasmäärä kasvoi edellisvuotisesta 1,9 prosenttia, mikä selittyy pitkälti väestönkasvulla. Kuusikkokuntien väestöstä 2,2 prosenttia oli oikeutettu vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin tai tukitoimiin. Palvelujen piirissä olevien osuus väestöstä kasvoi 0,5 prosenttia vuodesta 2011.

Vammaispalvelujen kokonaisnettokustannukset olivat 152,4 miljoonaa euroa. Kasvua edellisvuotisesta oli vuoden 2012 rahan arvossa 7,8 prosenttia. Vuonna 2012 vammaispalvelujen kustannukset olivat keskimäärin 95 euroa Kuusikkokuntien asukasta kohti ja 4 251 euroa vammaispalvelujen asiakasta kohti.

Asiakasmäärät ja kustannukset olivat suurimmat vammaispalvelulain mukaisissa kuljetuspalveluissa. Vuonna 2012 kuljetuspalvelujen käyttäjiä oli 23 883 ja kokonaisnettokustannukset olivat 51,8 miljoonaa euroa. Kustannuksiltaan toiseksi suurimmaksi palveluksi nousi henkilökohtainen apu, jota käytti 3 986 asiakasta. Kolmas keskeinen palvelumuoto oli palveluasuminen, jonka asiakasmäärä oli Kuusikko-kunnissa 902 eli 2,9 prosenttia edellisvuotista enemmän. Palveluasumisen kustannukset olivat noin 44,3 miljoonaa euroa eli 7,5 prosenttia edellisvuotista enemmän. Yhdessä nämä kolme palvelumuotoa muodostivat noin 93,3 prosenttia kaikista vammaispalvelujen kustannuksista.

Taulukko 17. Vammaispalvelulain mukaisten palveluiden ja tukitoimien nettokustannukset (miljoonaa euroa) ja tukitoimista myönteisen päätöksen saaneiden määrä

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Asiakkaita	12 455	3 994	4 963	4 310	7 081	3 037	35 840
Kustannukset	63,3	22,8	19,7	13,1	20,0	13,4	152,4

¹⁷ Henkilökohtaisten avustajien käyttö lisääntyi Kuusikko-kuntien vammaispalveluissa.

http://www.hel.fi/wps/portal/Tietokeskus/Artikkeli?url=hki:path:/Tieke/fi/tiedotteet/Tiedotevarasto/Tiedote_12_8_13_Vartiainen¤t=true

Kuuden suurimman kaupungin vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja taloudelliset tukitoimet 2012. Helsingin kaupungin tietokeskus, Kuusikko-työryhmän julkaisusarja 5/2013.

http://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/13_08_12_Kuusikko_vammaisp_5_2013.pdf

Päihdehuolto¹⁸

Vuoden 2012 tietoja koskevassa raportissa päihdehuollon palveluihin on sisällytetty päihdehuollon avopalvelut mukaan lukien A-klinikat, (H-klinikat,) nuorisoyksiköt, korvaushoito, päiväkuntoutus sekä muut avohuollon palvelut (terveysneuvonta, päiväkeskustoiminta, selviämishoitoasema), asumispalvelut ja laitoshoidon palvelut.

Kuusikko-kunnat käyttivät päihdehuollon avohuollon, asumispalvelujen sekä laitoshoidon palveluihin kaikkiaan 110,4 miljoonaa euroa vuonna 2012. Kaupungeittain kustannukset olivat seuraavat: Helsinki 60,9, Espoo 12,3, Vantaa 9,5, Turku 9,3, Tampere 13,9 ja Oulu 4,3 miljoonaa euroa. Tärkein kustannuksiin viime vuosina vaikuttanut tekijä on ollut laitoshoidon tilalle tarjottavien avohoidon ja asumispalvelujen lisääntyminen.

Vuonna 2012 asumispalvelut olivat 50,1 miljoonaa euroa. Avopalvelujen kustannukset olivat noin 33,3 miljoonaa euroa ja laitoshoidon kustannukset 27,0 miljoonaa euroa.

Asumispalvelujen asiakasmäärät, suoritteet ja kustannukset ovat kasvaneet viime vuosina selvästi. Kasvua on ollut erityisesti pääkaupunkiseudulla. Asumispalvelujen asiakasmäärä lisääntyi Espoossa 51,5 prosenttia, Vantaalla 10,9 prosenttia ja Helsingissä 8,8 prosenttia edellisvuotisesta. Helsingin asumispalveluihin on tullut 695 uutta asiakasta kahden viime vuoden aikana. Espooseen avattiin puolestaan uusi asumispalveluyksikkö vuoden 2012 aikana. Resurssien siirtymä ja lisäys on kohdistunut pääasiassa asumispalveluihin. Näyttäisi siltä, että asunnottomuuden vähentämishojelman toteuttaminen on edistänyt kunnissa palvelurakenteen muutosta.

¹⁸ Päihdehuoltoa toteutetaan yhä enemmän avo- ja asumispalveluina Kuusikko-kunnissa (Tiedote 8.8.2013).

http://www.hel.fi/wps/portal/Tietokeskus/Artikkeli?url=hki:path:/Tieke/fi/tiedotteet/Tiedotevarasto/Tiedote_8_8_13_Vartiainen¤t=true

Anssi Vartiainen: Kuuden suurimman kaupungin päihdehuollon palvelujen ja kustannusten vertailu vuonna 2012. Helsingin kaupungin tietokeskus, Kuusikko-työryhmän julkaisusarja 3/2013.

http://www.kuusikkokunnat.fi/SIRA_Files/downloads/Paihdehuolto/Kuusikko_ph-raportti_2012net.pdf

Lastensuojelu¹⁹

Lastensuojelun kokonaiskustannukset olivat Kuusikko-kunnissa reilut 318 miljoonaa euroa vuonna 2012. Suurin osa lastensuojelun kustannuksista syntyy lasten sijoituksista. Sijoitusten osuus kustannuksista vaihteli vuonna 2012 Turun noin 86,6 prosentista Oulun 69,5 prosenttiin.

Lastensuojelulla tarkoitetaan lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua, jonka tukimuodot jaetaan avohuoltoon, lasten sijoituksiin kodin ulkopuolelle (sijaishuolto) sekä jälkihuoltoon. Lapsi- ja perhekohtaisella lastensuojelulla on viimesijainen vastuu turvata lapsen terve kehitys ja hyvinvointi.

Kuusikko-kunnissa oli vuoden 2012 aikana yli 5 113 kodin ulkopuolelle sijoitettua lasta. Sijoitettujen määrä lisääntyi edellisvuotisesta Helsinkiä ja Tamperetta lukuun ottamatta kaikissa Kuusikko-kunnissa.

Uusia sijoituspäätöksiä tehtiin Kuusikko-kunnissa vuoden aikana yhteensä yli 3 500 ja niistä suurin osa eli 44,2 prosenttia oli kiireellisiä sijoituksia. Sijoituspäätöksistä 38,9 prosenttia oli sijoituksia avohuollon tukitoimena ja noin 17 prosenttia huostaanottoja.

Taulukko 18. Lastensuojelun asiakkaiden määrä ja kustannukset (miljoonaa euroa) 2012

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Asiakkaita							
0-17 -vuotiaat yhteensä	9 427	4 376	5 280	2 888	3 539	2 821	28 331
Avohuollon asiakkaat	8 277	4 150	5 170	2 416	3 499	2 912	26 325
Sijoitetut lapset	1 958	710	710	608	605	524	5 113
Jälkihuollossa nuoret	950	239	220	249	168	171	1 997
Kokonaiskustannukset	126,5	45,2	44,0	39,1	39,4	23,8	318,4
Avohuolto	25,5	8,9	9,7	5,3	9,0	7,2	65,8
Sijoitukset	100,9	36,2	34,2	33,8	30,8	16,5	252,6

¹⁹ Lastensuojelun asiakasmäärä jatkoi kasvuaan Tiedote 3.9.2013

http://www.hel.fi/wps/portal/Tietokeskus/Artikkeli?url=hki:path:/Tieke/fi/tiedotteet/Tiedotevarasto/Tiedote_3_9_13_Ahlgren¤t=true

Hanna Ahlgren-Leinvuo: Kuuden suurimman kaupungin lastensuojelun palvelujen ja kustannusten vertailu vuonna 2012. Helsingin kaupungin tietokeskus, Kuusikko-työryhmän julkaisusarja 7/2013.

http://www.kuusikkokunnat.fi/SIRA_Files/downloads/Lastensuojelu_raportti_30082013.pdf

Tarvevakioidut menot (THL)

Edellä on todettu, että pelkät tilaston luvut, vaikka olisivat sinänsä aivan oikeita, eivät anna oikeaa kuvaa ainakaan menojen tasosta. Tämän takia edellä on käytetty laajasti hyväksi Kuusikko-kuntien ja Kuntaliiton jalostamia vertailuja.

Samalla tavalla Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on pyrkinyt saamaan kaikkien kuntien terveydenhuollon ja vanhustenhuollon luvut vertailukelpoisiksi. Se on laskenut kunnittaiset tarvevakioidut menot vuodelta 2011. Vaikka THL:n laskelmat perustuvat vuotta vanhempiin lukuihin kuin muut tässä koosteessa käytetyt luvut, antavat ne oikeansuuntaisen kuvan, koska muutokset ovat hyvin hitaita.

THL on laskenut jokaiselle kunnalle tutkimukseen perustuvan asukaskohtaisen palvelutarvekertoimen, jonka avulla voidaan arvioida, miten asukkaiden palvelutarpeet asettuvat suhteessa maan keskitasoon ja muihin alueisiin. Kun kunnan palveluihin käyttämät rahat (nettomenot) suhteutetaan asukkaiden palvelutarpeisiin, saadaan tietoa siitä, miten menot asettuvat suhteessa maan keskitasoon ja muihin kuntiin.

THL:n tiedotteessa ”Erot kuntien terveyden- ja vanhustenhuollon menoissa ovat edelleen suuret” (29.5.2013)²⁰ todettiin seuraavasti:

”Kuntien terveyden- ja vanhustenhuollon palvelumenot olivat 2 097 euroa asukasta kohti vuonna 2011. Kuntien väliset erot palvelutarpeissa ja niihin suhteutetuissa menoissa ovat merkittäviä, kertoo Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tuore selvitys.

Terveyden- ja vanhustenhuoltoon liittyviä palvelutarpeita oli eniten Itä- ja Etelä-Savossa, 22–25 prosenttia enemmän kuin koko maassa keskimäärin. Myös palvelumenot olivat korkeimmat Itä-Savossa, 2 768 euroa asukasta kohti. HUS-alueella palvelutarpeita oli vähiten, 16 prosenttia vähemmän kuin koko maassa keskimäärin, ja palvelumenot olivat alhaisimmat, 1 862 euroa asukasta kohti. Erot palvelutarpeissa johtuvat väestön ikä- ja sukupuolirakenteesta, sairastavuudesta sekä sosioekonomisesta asemasta.

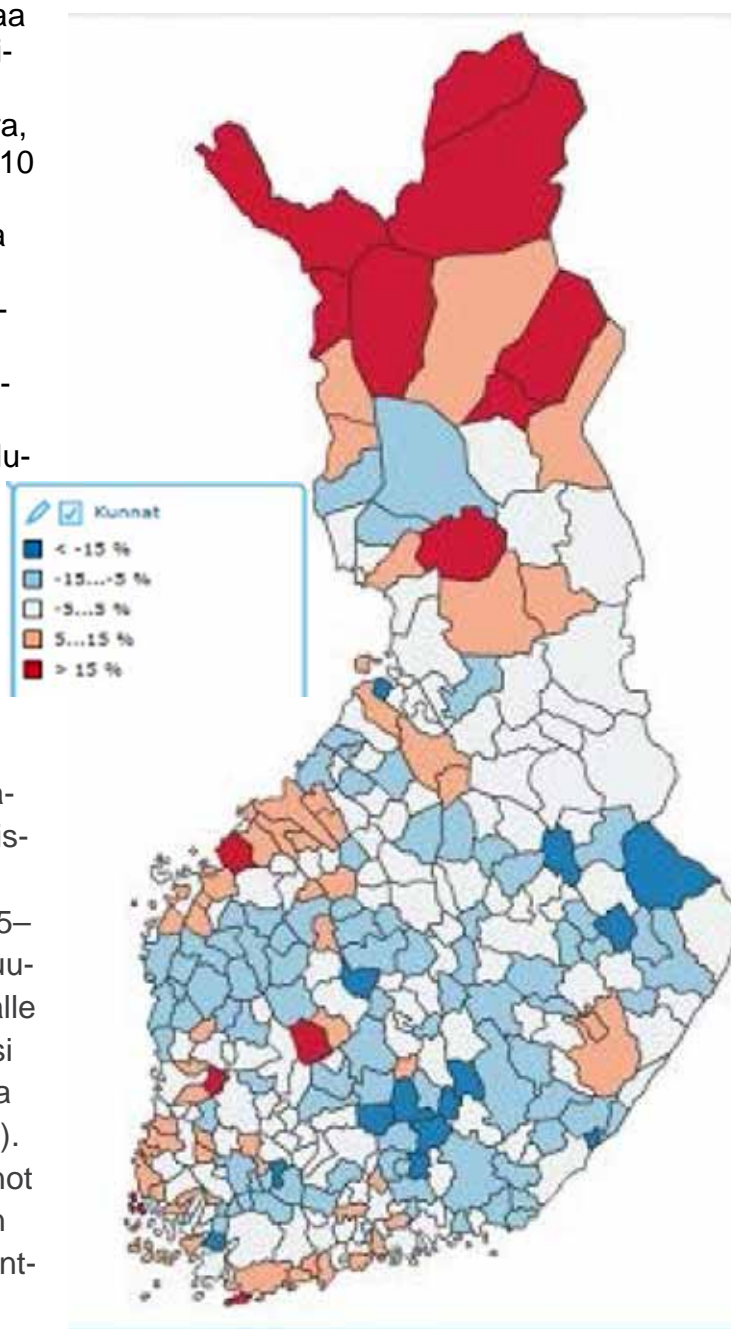
Kirkkonummella, Limingassa, Espoossa, Kempeleellä ja Nurmijärvellä palvelutarpeita oli noin 30 prosenttia vähemmän kuin maassa keskimäärin. Sen sijaan Kuhmoisten, Luhangan, Rautavaaran, Vesannon ja Puumalan asukkailla oli palvelutarpeita noin 60 prosenttia enemmän kuin maassa keskimäärin. Eniten kustannuksia oli asukasta kohti Pelkosenniellä, yli 3 670 euroa, ja vähiten Kontiolahdella, 1 500 euroa.

Kun kuntien terveyden- ja vanhustenhuoltoon käyttämät menot suhteutetaan väestön palvelutarpeisiin, järjestys muuttuu. Eniten rahaa terveyden- ja vanhustenhuoltoon käytetäänkin nyt Keski-Pohjanmaalla, Vaasassa, Itä-Savossa, HUS-alueella ja Lapissa, 5–7 prosenttia enemmän kuin koko maassa keskimäärin. Vastaavasti Päijät-Hämeessä rahaa käytettiin vähiten, 11 prosenttia keskimääräistä vähemmän. Kunnista Lumijoki ja Pertunmaa käyttivät rahaa suhteessa asukkaiden palvelutarpeisiin yli 20 prosenttia vähemmän kuin maassa keskimäärin. Pelkosenniemi, Savukoski,

20

Kuvio13. Tarvevakioidut menoerot 2011 kuntakartta, erot prosenttia koko maan keskiarvosta (THL)

Enontekiö ja Utsjoki käyttivät rahaa vastaavasti yli 30 prosenttia keskimääräistä enemmän. Yli 20 000 asukkaan kunnista Heinola, Imatra, Lahti ja Jämsä käyttivät rahaa yli 10 prosenttia vähemmän, kun taas Vaasa ja Helsinki yli 10 prosenttia enemmän kuin maassa käytettiin keskimäärin vastaaviin palvelutarpeisiin. Kustannuksiin vaikuttavat palvelutarpeiden lisäksi muun muassa palvelutoiminnan tehokkuus sekä julkisten ja yksityisten palvelujen tarjonta. Pienet kustannukset voivat johtua esimerkiksi toiminnan tehokkuudesta, julkisten palveluiden huonosta saatavuudesta tai yksityisten palveluiden laajasta käytöstä.”

Kartassa menoerot on laskettu vähentämällä kuntien menoindekseistä maan keskiarvo (100). Vuonna 2011 tarvevakioidut menot olivat 5–15 prosenttia maan keskiarvoa suuremmat (kuntakartassa oranssi) alle viidenneksessä kunnista, ja lisäksi 12 kunnassa jopa yli 15 prosenttia keskiarvoa suuremmat (punainen). Alle puolessa kunnista nämä menot olivat maan keskiarvossa (vaalein sininen). Menot olivat 5–15 prosenttia maan keskiarvoa pienemmät reilussa neljänneksessä kunnista (keskivaalea sininen), ja 13 kunnassa jopa yli 15 prosenttia keskiarvoa pienemmät (tumma sininen).

THL toteaa, että ”jos kunnan tarvevakioidut menot asukasta kohti poikkeavat jo 3–5 prosenttia maan keskiarvosta, olisi selvítettävä ja arvioitava mistä menoerot johtuvat”.

Taulukko 19 osoittaa tarpeen vaikutuksen menoihin. Espoon ja Vantaan tilastosta poimitut menot ovat selvästi alle maan keskiarvon, mutta suhteutettuna tarpeeseen ne ylittävät maan keskiarvon.

Taulukko 19. Terveysten- ja vanhustenhuollon tarvevakioidut menot 2011²¹

Kunta	Nettomenot		Tarvevakioidut menot	
	Euroa/asukas	Koko maa = 100	Koko maa = 1,00	Koko maa = 100
Helsinki	2 050	98	0,89	110
Espoo	1 572	75	0,72	104
Tampere	2 070	99	0,95	103
Vantaa	1 668	80	0,78	103
Turku	2 115	101	1,01	100
Oulu	1 858	89	0,87	101
Jyväskylä	1 941	93	0,91	101
Lahti	1 900	91	1,03	88
Kuopio	2 233	106	1,04	103
Kouvola	2 216	106	1,11	95
Pori	2 228	106	1,05	101

Taulukossa 20 on esitetty 10 kuntaa, joissa tarvevakioidut menot ovat pienimmät. Lisäksi on lueteltu 10 kuntaa, joissa tarvekerroin on pienin. Vaikka näiden kuntien nettomenot ovat koko maan keskiarvoa pienemmät, ovat niiden tarpeeseen suhteutetut menot keskiarvoa suuremmat yhtä kuntaa lukuun ottamatta.

²¹ Kuntien menot ovat nettokustannuksia, jotka lasketaan vähentämällä käyttökustannuksista (sis. toimintamenot, poistot ja arvonalentumiset sekä vyörytyserät) käyttötuotot (toimintatulot ja vyörytyserät). Menot eivät sisällä asiakasmaksuja. Terveystenhuollon menoihin sisältyvät perusterveydenhuollon (ml. hammashuollon) ja erikoissairaanhoidon nettomenot. Vanhustenhuollon menoja ovat vanhusten laitoshoidon (vanhainkotihoidon) ja 65 vuotta täyttäneiden kotihoidon, omaishoidon tuen ja palveluasumisen (tehostettu ja keskiraskas) menot. Hallinnon kustannukset eivät sisälly menotietoihin.

Taulukko 20. Pienimpien tarvevakioitujen menojen ja pienimpien tarvekertoimien kunnat 2011 (THL)

Järjestys	Kunta	Nettomenot		Tarvevakioidut menot	
		Euroa/asukas	Koko maa = 100	Koko maa = 1,00	Koko maa =100
Pienimmät tarvevakioidut menot					
1	Lumijoki	1 558	74	0,97	76
2	Pertunmaa	2 262	108	1,40	77
3	Sysmä	2 499	119	1,45	82
4	Sauvo	1 747	83	1,02	82
5	Padasjoki	2 471	118	1,43	82
6	Polvijärvi	2 165	103	1,24	83
7	Hirvensalmi	2 464	117	1,41	83
8	Heinola	2 053	98	1,17	84
9	Rautavaara	2 793	133	1,59	84
10	Forssa	2 098	100	1,19	84
Pieni tarvekerroin					
Järjestys	Kunta	Euroa/asukas	Koko maa = 100	Koko maa = 1,00	Koko maa = 00
1	Kirkkonummi	1 589	76	0,71	107
2	Liminka	1 541	73	0,72	102
3	Espoo	1 572	75	0,72	104
4	Kempele	1 595	76	0,75	102
5	Nurmijärvi	1 617	77	0,75	103
6	Luoto	1 823	87	0,76	114
7	Pornainen	1 681	80	0,77	104
8	Tuusula	1 610	77	0,77	100
9	Siuntio	1 815	87	0,77	112
10	Vihti	1 649	79	0,77	102

Opetustoimi

Opetustoimen nettokustannukset euroa/asukas

Kuntien opetustoimen yhteenlaskettujen kustannusten (euroa/asukas) vertailu ei ole perusteltua, koska opetustoimen valtionosuusjärjestelmän muuttuessa vuonna 1997 valtionosuudet kohdistettiin suoraan palvelujen tuottajille. Tämän johdosta merkittävä osa opetustoimen valtionosuuksista siirtyi pois peruskunnilta kuntayhtymille ja yksityisille palvelujen tuottajille. Samalla siirtyivät myös näiden toimintojen kustannukset.

Opetustoimen kokonaiskustannusten vertailu kertoo enemmän toiminnan organisointitavasta kuin kustannustasosta. Kaupunkien välillä on eroja ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulun organisoinnissa. Vain Turulla on enää merkittävästi ammattikorkeakoulun kustannuksia.

Ammatillisen koulutuksen erilainen organisointi vaikuttaa myös kuntien valtionosuuksiin. Vaikka asia on tiedossa, monet kunnat käyttävät tällaisia väärin perustein laadittuja listoja osoittaakseen, että niiden valtionosuus on pieni ja jonkin toisen kunnan suuri. Tämä esittäjän mielestä osoittaa valtionosuusjärjestelmän kohtelevan omaa kuntaa väärin.

Taulukko 21. Opetustoimen nettokustannukset euroa/asukas 2012 (Tilastokeskus)

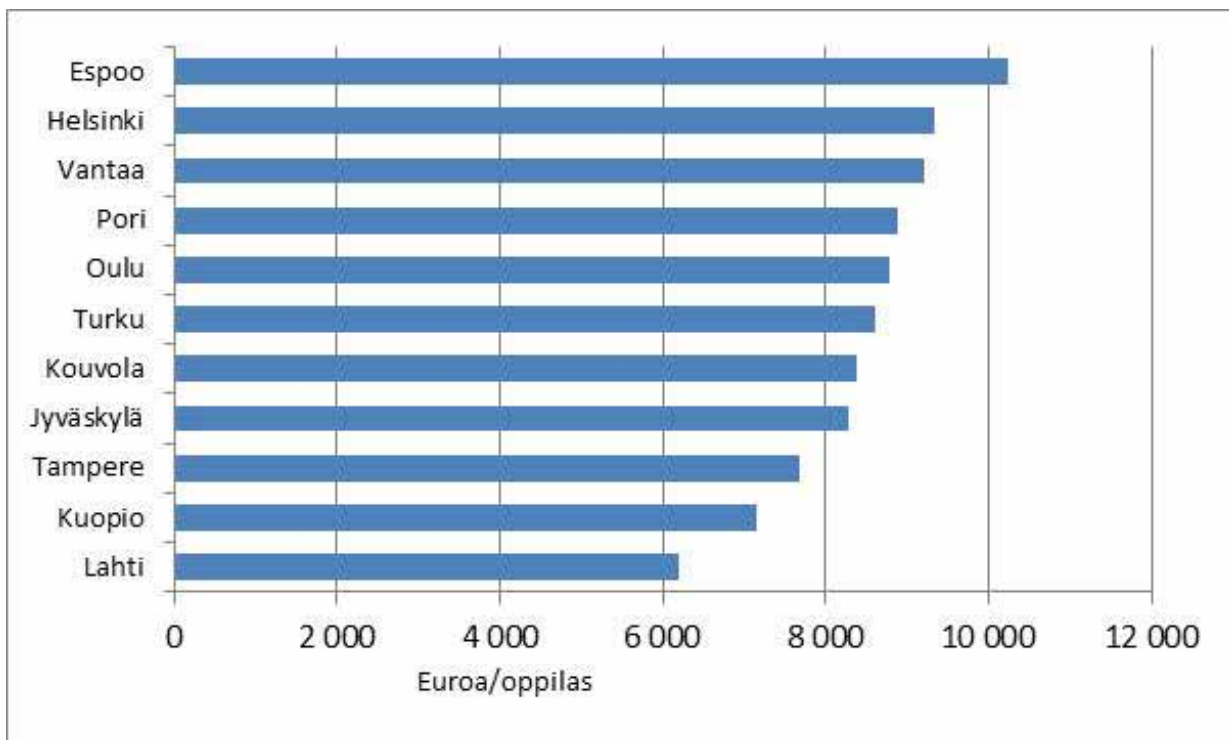
	Esi- opetus 304	Perus- opetus 305	Lukio 310	Amm. koulutus 315	Ammatti- korkea 320	Kansalais- opistot 325	Muu opetus- toimi	Opetustoimi yhteensä 304-345
Helsinki	51	728	109	166	6	26	1	1 087
Espoo	85	1 008	159	3	4	23	18	1 300
Tampere	44	612	110	234	1	12	6	1 019
Vantaa	80	797	113	155	5	11	19	1 180
Turku	42	641	134	263	339	11	8	1 438
Oulu	58	742	169	10	0	10	19	1 008
Jyväskylä	75	801		0	0	19	11	906
Lahti	40	698	109	12	0	27	31	917
Kuopio	55	772	148	0	0	26	1	1 002
Kouvola	61	813	118	302	0	23	11	1 328
Pori	42	631	111	107	0	14	43	948
							0	
Manner-Suomi	64	831	116	57	20	25	16	1 129
Koko maa	64	829	117	58	20	25	15	1 128

Oma perusopetus

Peruskoulun ja lukion oppilaskohtaisia kustannuksia voidaan tarkastella Tilastokeskuksen talous- ja toimintatilaston ja Opetushallituksen tilaston luvuilla²². Oppilaskohtaisiin kustannuksiin vaikuttaa myös oppilasmäärän kehitys.

Tilastokeskuksen tilaston mukaan suurimmat oppilaskohtaiset kustannukset ovat Helsingissä ja Espoossa, pienimmät Porissa ja Vantaalla.

Kuvio 14. Oman perusopetuksen nettokustannukset euroa/oppilas 2012 (Tilastokeskus)

Opetushallituksen tilastot eivät kuvaa kuntien oman perusopetuksen todellisia kustannuksia vaan sitä osaa kustannuksista, jonka Opetushallitus hyväksyy valtionosuuden perustana pidettäviin kustannuksiin. Opetushallituksen tilastot eivät tätä koostetta tehdessä olleet vielä valmistuneet.

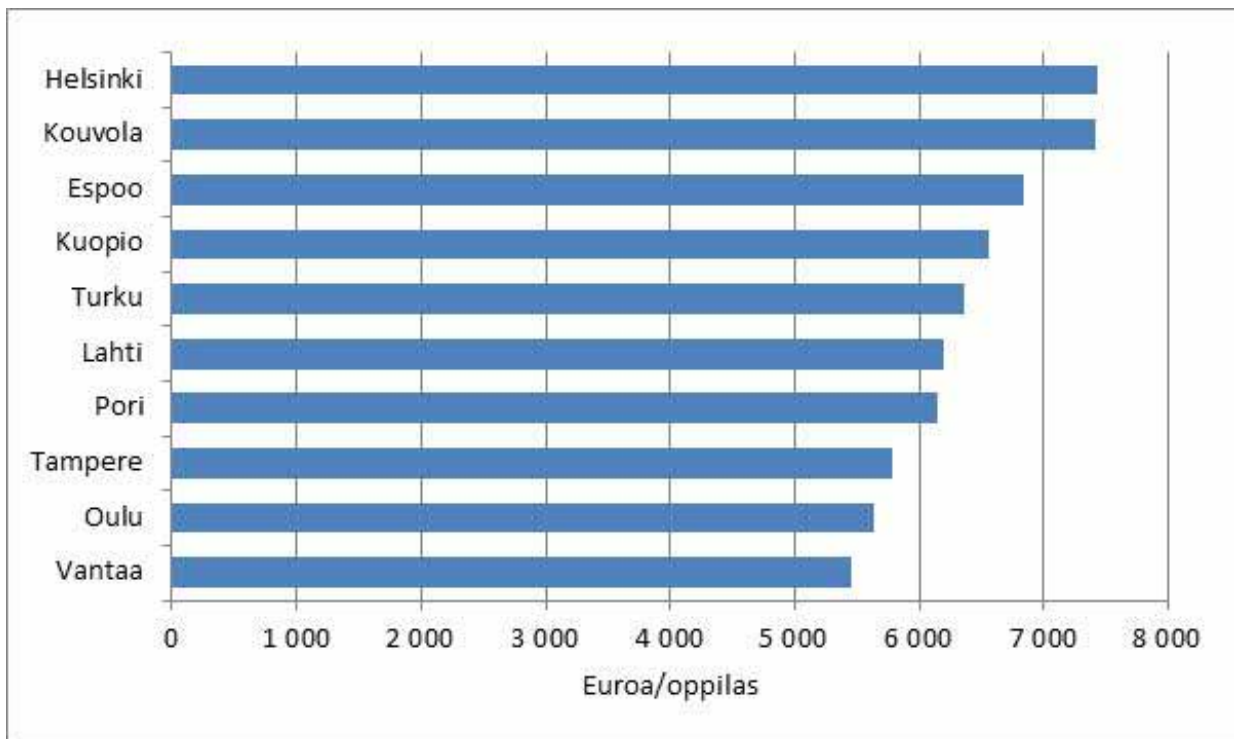
²² Opetushallituksen tilastot julkaistaan Opetushallituksen Internet-osoitteessa <http://www.oph.fi/info/rahoitus/>.

Omat lukiot

Lukioiden vertailua vaikeuttaa aikuis- ja iltaopiskelijoiden määrä. Heistä aiheutuu vähemmän kustannuksia kuin tavallisesta lukiolaisesta. Suurimmat omien lukioiden nettokustannukset oppilasta kohti olivat Helsingissä ja Kouvolassa, pienimmät Oulussa ja Vantaalla.

Jyväskylän kaupunki siirsi lukionsa vuonna 2010 paikallisen koulutuskuntayhtymän vastuulle.

Kuvio 15. Oman lukio-opetuksen nettokustannukset euroa/oppilas 2012 (Tilastokeskus)

4 Kulttuuri ja vapaa-aika

Kulttuuritoimen vertailun vaikeus

Kuntien kulttuuritoiminnan kustannusvertailu on karkeaa hahmottelua, koska kulttuuripalvelujen järjestämisen mallit ja lähtökohdat palvelujen tuottamiseen ovat kaupungeissa hyvin erilaiset. Nämä erot heijastuvat myös kulttuuritoiminnasta aiheutuviin kustannuksiin ja niiden perusteella laadittuihin tilastoihin.

Taulukko 22. Kulttuuri- ja vapaa-aikatoimen nettokustannukset euroa/asukas 2012 (Tilastokeskus)

	Kirjasto	Liikunta	Nuorisotoimi	Museot, teatterit, orkesterit	Yleinen kulttuuri-toimi	Kulttuuri-toimi yhteensä	Opetus- ja kulttuuri-toimi
Helsinki	60	134	56	56	52	358	1 445
Espoo	72	115	30	72	43	332	1 643
Tampere	58	111	23	118	45	355	1 379
Vantaa	47	78	40	30	24	219	1 404
Turku	64	99	44	119	25	351	1 801
Oulu	54	117	46	88	21	326	1 341
Jyväskylä	60	103	24	87	13	287	1 215
Lahti	64	83	42	162	19	370	1 311
Kuopio	54	117	34	123	13	341	1 346
Kouvola	64	145	37	39	26	311	1 648
Pori	51	107	24	89	19	290	1 240
Manner-Suomi	58	94	31	47	22	252	1396
Koko maa	57	94	31	47	22	251	1396

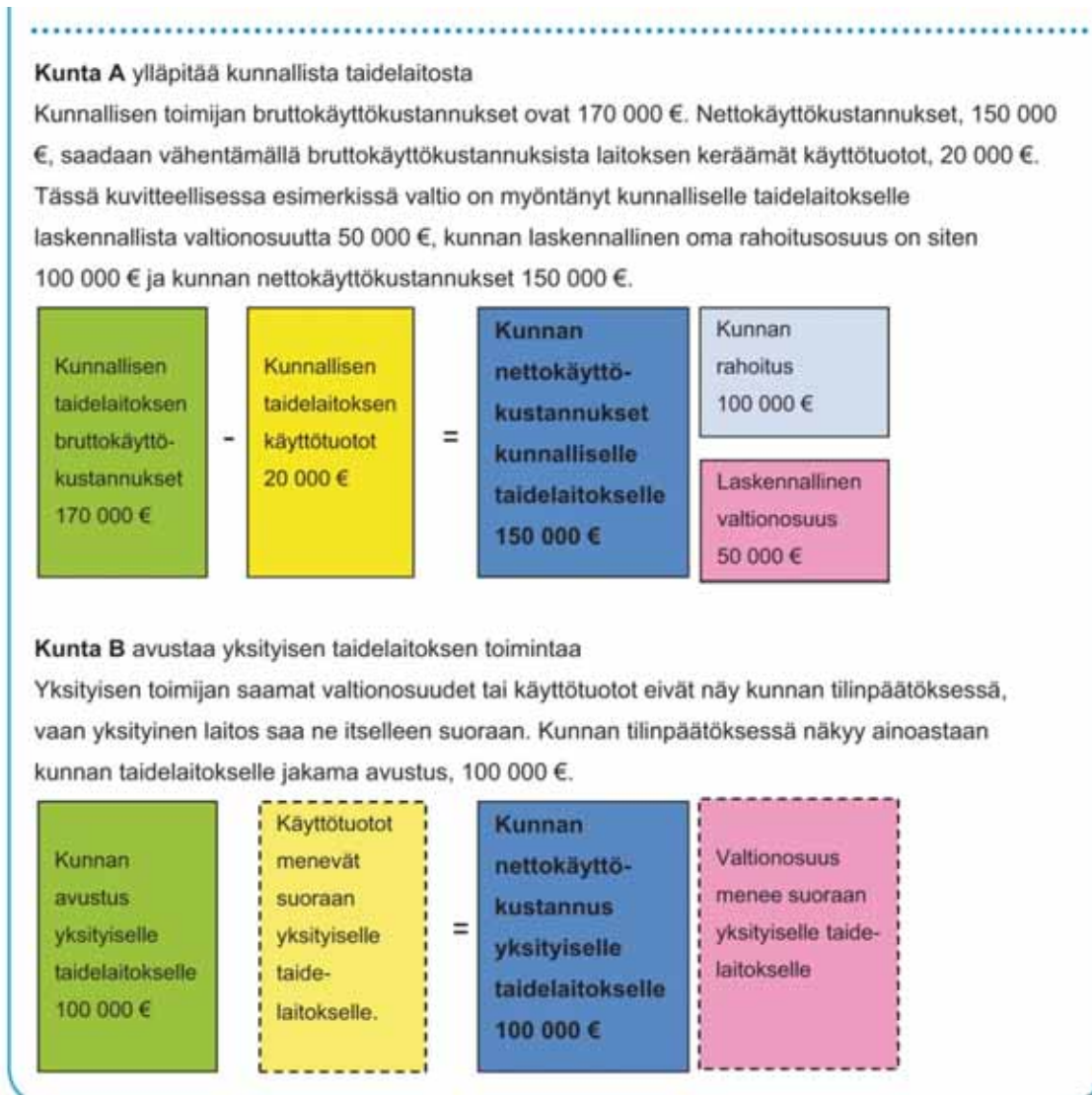
Kuntaliitto, Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore²³ sekä 25 kaupunkia selvittivät vuoden 2010 luvuilla kulttuurimenojen suuruutta ja jakautumista eri toiminnoille. Selvityksen mukaan kaupungit käyttivät kulttuuritoimintaan 2–5 prosenttia kaikista menoistaan. Kulttuuritoimintaan selvityksessä luettiin kirjastot, kulttuuri- ja taidelaitokset, kulttuuritalot ja -keskukset, taideoppilaitokset ja taiteen perusopetus sekä yleinen kulttuuritoiminta ja muiden hallintokuntien kulttuuritoiminta. Taulukossa 22 esitetyistä toiminnoista liikunta ja nuorisotoimi eivät sisällyneet selvitykseen. Toisaalta mukana oli opetustoimeen kuuluvia toimintoja.

²³ Minna Ruusuvirta, Pasi Saukkonen, Vilja Ruokolainen, Sari Karttunen, Kuntien kulttuuritoiminta lukujen valossa. Kulttuuritoiminnan kustannukset 25 kaupungissa vuonna 2010. Kuntaliitto, Cupore, 2012.

<http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/media/tiedotteet/2012/01/Sivut/kuntien-kulttuuritoiminnassa-maltillista-kasvua.aspx>

Tilastokeskuksen tilastossa kaupunkien taidelaitosten kaikki tulot ja menot näkyvät kunnan tilinpäätöksissä. Nettomenoissa ei kuitenkaan ole mukana valtionosuutta. Avustettavien taidelaitosten osalta näkyy ainoastaan kunnan myöntämä avustussumma. Erilaisen organisoinnin vaikutuksia havainnollistaa kuvio 16.

Kuvio 16. Esimerkki erilaisten toimintamallien vaikutuksesta kulttuuritoiminnan kustannuksiin (Minna Ruusuvirta, Pasi Saukkonen, Vilja Ruokolainen, Sari Karttunen 2012, 55)

Kulttuurimenoja arvioitaessa on otettava huomioon kuntien väliset erot. Kulttuuriselvityksessä todettiin seuraavat tekijät:

- erilaiset sosiaaliset ja alueelliset rakenteet
- erilaiset lähtökohdat palvelujen järjestämiseen
- erilaiset kulttuuripalvelujen järjestämisen mallit
- erilaiset käytännöt mm. toimintatavoissa sekä kustannusten kirjaamisessa
- kuntaliitokset ja organisaatiomuutokset
- kulttuuripolitiikan yleinen kehitys.

Kunnan oman kulttuuritoiminnan ja sen itse tuottamien kulttuuripalvelujen kustannusten osuus oli kaikissa kaupungeissa vuonna 2010 yli puolet tilinpäätöksissä näkyvistä kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannuksista. Kaupunkien välillä oli suurehkoja eroja. Seitsemässä kaupungissa kunnallisen toiminnan kustannusosuus oli yli 90 prosenttia (enimmillään 98 prosenttia), kun taas viidessä kaupungissa vastaava prosentiosuus oli 60 prosenttia tai vähemmän.

Asukaslukuun suhteutettuna kulttuurin nettokäyttökustannukset vaihtelivat vuonna 2010 Vantaan 103 eurosta Vaasan 243 euroon (Etelä-Suomen Sanomien leike, kuvio 21). Keskiarvo oli 171 euroa. Kaksikielisen Vaasan lisäksi suurimmat kustannukset olivat seuraavissa suurissa kaupungeissa: Lahdessa, Tampereella, Turussa, Oulussa ja Espoossa.

Selvityksessä korostetaan, että näiden tietojen perusteella ei voida tehdä suoria johtopäätöksiä esimerkiksi kulttuuripalvelujen laadusta tai niiden tuottamisen kalleudesta. Eroja asukaslukuun suhteutetuissa kustannuksissa selittävät esimerkiksi alueen yleinen kulttuuritarjonta, paikkakunnan historiallinen kehitys, väestön kielijakauma tai muu sosiaalinen rakenne sekä erilaiset palvelutuotantomallit.

Kulttuurimenoista melkoinen osa muodostuu suurista kulttuurilaitoksista (teatteri, orkesteri). Niiden kustannukset asukasta kohti ovat sitä pienemmät, mitä suurempi kaupungin asukasluku on. Kuntaliitokset ovatkin laskeneet eräiden kaupunkien kustannuksia, koska asukasluku on kasvanut enemmän kuin kulttuuritoiminnan volyymi.

Kulttuuri poikkeaa muista kuntien toiminnoista siinä, että mitä suuremmat menot ovat, sitä paremmalta se tuntuu ainakin lehti uutisista päätellen. Vastaavasti muiden toimintojen (esimerkiksi terveydenhuolto, lasten päivähoito, perusopetus) hyvä tai tavoiteltava on mahdollisimman pienet kustannukset.

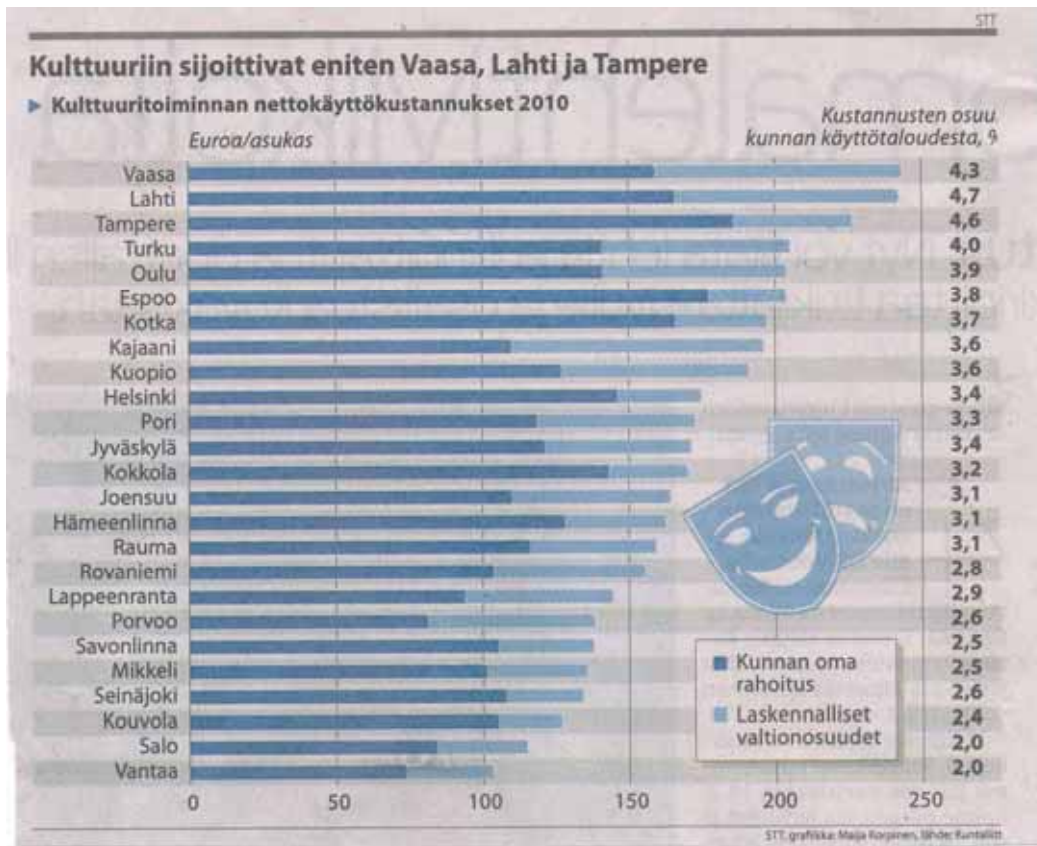
Kuvio 17. Kulttuurivertailua koskevan uutisen otsikko (Etelä-Suomen Sanomat 12.1.2012)

Ei bisnes- vaan kulttuuri-city

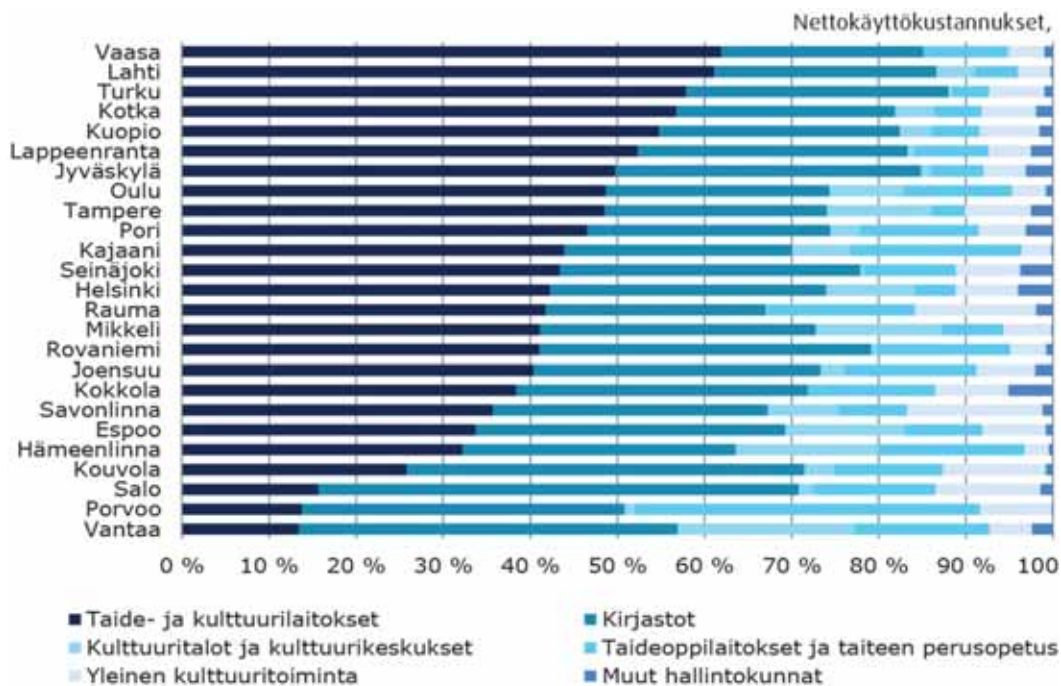
Tutkimus: Lahti on hyvä kakkonen, kun vertaillaan kaupunkien kulttuurin käyttämiä rahoja.

Ilkka Kosmanen: Haluaisitko ostaa vuoden verran lähteläistä kulttuuria? Seitsemän oikein lotossa ei aivan riittäisi, sillä kulttuurin nettokäyttökustannukset Lahdessa ovat lähes 25 miljoonaa euroa vuodessa. Se tarkoittaa sitä, että jokaisesta lähteläistä kohti rahaa palaa noin 242 euroa. Kuten ylläolevat pyydyt osoittavat, Lahti on ennen kaikkea teatterikaupunki: teatteri haikkaa kulttuurin nettokäyttökustannuksista lähes kolmasosan. Toinen huomionarvoinen piirre on laitosvetoisuus. Yli 90 prosenttia Lahden kulttuurirahojta menee kunnallisille toimijoille. Kuntaliiton keskiarvona julkaisemassa selvityksessä vertailtiin 25 suomalaiskaupungin kulttuurin käyttämiä rahoja. Lahti sijoittui tutkimuksessa kakkosjalle heti Vaasan jälkeen. Vuoden 2010 tilinpäätöstieltöihin perustuva luku ei ole suuri yllätys, sillä Lahti sijoittui vastaavassa tutkimuksessa kärkipäähän myös vuonna 2007. Valtiosa kunnista tuottaa edelleen itse suurimman osan kulttuuristaan. Lähes kaikissa vertailukunnissa toimii niin sanottu neljapilamalli, jossa kulttuurin ytimen muodostavat kirjasto, teatteri, orkesteri ja museo. - Kulttuuritoiminnan osuus kuntien taloudesta on edelleen pieni, vaikka viime vuosina on puhuttu paljon luovuudesta sekä taiteen ja kulttuurin merkityksestä kuntalaisten hyvinvoinnille, huomauttaa Kuntaliiton erityisasiantuntija Ditte Winqvist. Selvityksen huolestuttavin asia löytyy vasta pöytäkirjan loppupuolelta: kulttuurin tuotot ovat pienentyneet Lahdessa merkittävästi. Vuonna 2010 lipputulot katettiin enää 13,5 prosentilla käyttökustannuksista, kun vuonna 2007 vastaava prosenttiluku oli 18,1. - Muutosta selittää esimerkiksi se, että teatterin lipputulot vaihtelevat paljon vuosittain. Myös teatterin tilavuokra nousi remonitin jälkeen, huomauttaa Lahden sivistystoimen talousjohtaja Tiina Gracqvist. Kulttuuri B20

Kuvio 18. Kulttuurivertailua koskevan uutisen kuvio (Etelä-Suomen Sanomat 12.1.2012)

Kuvio 19. Kulttuurimenojen jakautuminen toiminnoittain 2010 (Ruusuvirta ym. 2012, 68)

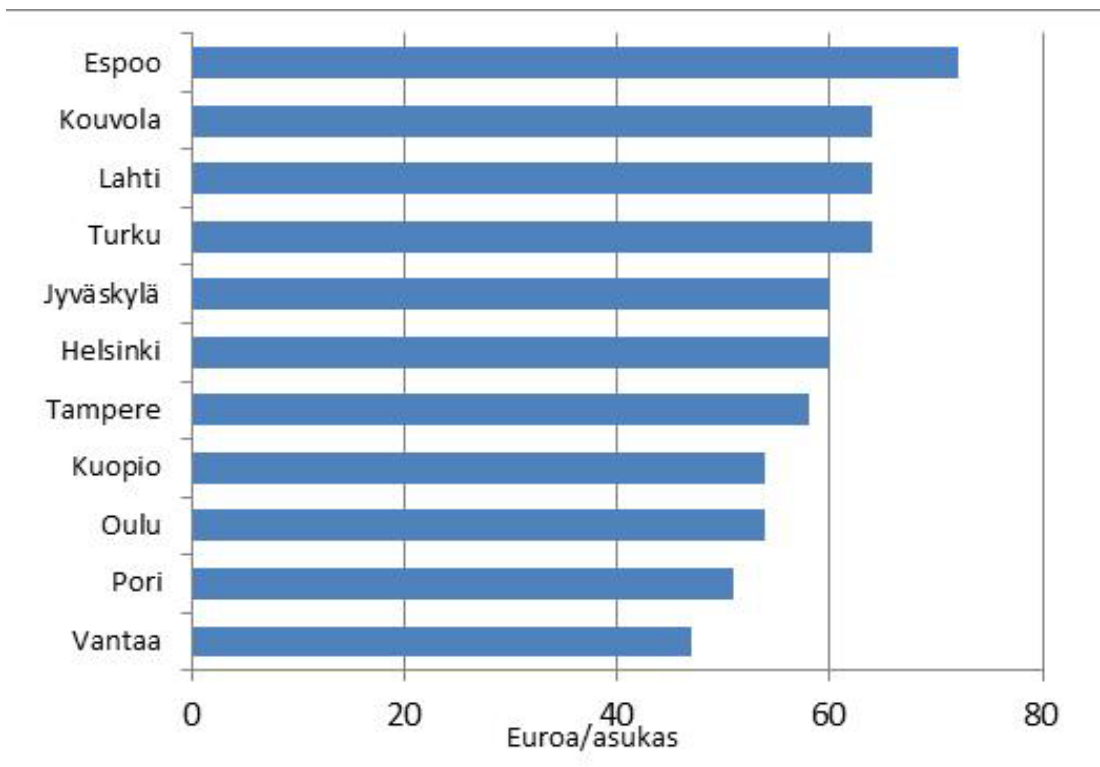

Kirjastotoimi

Kirjastotoimi on toiminto, jossa ilmenevät suurtuotannon edut. Kun vertaillaan kirjastoaineiston ja kirjojen hankintaan asukasta kohti käytettyjä euroja, ovat useimpien suurten kaupunkien näin lasketut luvut koko maan keskitasoa pienemmät. Siitä huolimatta kaupunkien kirjastojen kirjavalikoima on monipuolisempi kuin pienten kuntien.

Kuviossa 20 esitetään kirjastotoimen nettokustannukset asukaslukuun suhteutettuina. Suurimmat kustannukset ovat Espoossa ja Kouvolassa, pienimmät Porissa ja Vantaalla.

Kuvio 20. Kirjastojen nettokustannukset euroa/asukas 2010 (Tilastokeskus)

Kaupunkien sivukirjastojen olemassaolo on ollut uhattuna talouden kiristyessä. Esimerkiksi Lahdessa kaupunginvaltuusto on linjannut uudentyypistä, nykyistä kevyempää kirjastokonseptia. Kirjastotilat pienenisivät ja kokoelmatarjonta pieneni. Kirjastopalvelut sijoittuivat monitoimitaloihin. Samansuuntaisia suunnitelmia on Jyväskylässäkin.

Kuvio 21. Etelä-Suomen Sanomat 4.9.2013

Tulevaisuus vasta suunnitteilla

Kirjastopalvelut: Jalkarantaan ja Liipolaan monitoimitalot. Yhteiskäyttö lisääntyy.

Kuvio 22. Etelä-Suomen Sanomat 26.10.2013

26.10.

Ahtialan kirjaston ryöstö

Säästöt: Kirjaston tilat remontoidaan, mutta kelpaavatko ne sellaisenaan koulutiloiksi?

ESS kommentoi pääkirjoituksessaan (22.10.) Ahtialan kirjastotilanteesta otsikolla Nolo kömmähdyksistä. Samanvaltaista on väärä, ei ole kyse "kömmähdyksestä", jos kaupunginjohtaja ja toimialajohtaja ovat tienneet, että kirjastotiloin on käynnistämässä Ahtialan kirjaston remonttia.

Ja siitä huolimatta budjettiluottokseen on piilotettu kirjaston lopettaminen ja tilojen etsiminen koulutiloin käyttöön.

Koulun lisätilan tarve on alueen asiantuntijoiden mukaan huutava eivätkä kirjastoilta ryöstäviä 370 neliötä täyttäisi sitä tarvetta alkuunkaan.

Kyse ei ole kömmähdyksestä, vaan häikäilemättömästä valankäytöstä, jossa korkein virkamiesjohto kavelee koko kirjastotoimen, kirjastotoimenjohtajan ja koko kirjastohenkilöstön yli, sivistyslautakunnasta ja valtuustosta puhumattakaan. Hienoa on vielä tallettamaan anturaa lattiaan, jotta asianomaiset varmasti ymmärtäisivät olevansa pahaisia maan maioita.

Kyse ei siis ole tilanteesta, josta lehti laimesesti toteaa, että "tila ei ole käännyt kahden virkamiesportaan välillä riittävän nopeasti, jos lainkaan". Kyse on tiluuden tieteisestä pimeästä ja huutaamisesta portaan.

Voisiko joku taskulaskinmies esittää edes suuruusluokka-arvion vuosittaisista säästöistä?

ohittamisesta. Tällöin jolloin joutuu kysymään, ovatko kaupunginjohtaja ja sivistystoimialan johtaja lainkaan kykeneväisiä sopivia tehtäviinsä.

Tulevaisuuden varalle: työhönnottohaastattelussa pitäisi pystyä tunnistamaan, jos vieranhenkilö henki kulttuurivahmielisuutta.

Pääkirjoituksessa pohutetaan hurrikaaniksi, että kirjastoalan perustaminen terveysaseman esiseen "on yksi niistä keinoista, joilla Lahti pyrkii tehostamaan toimintonsa ja hillitsemään menojensa kasvua". Voisiko joku taskulaskinmies esittää edes suuruusluokka-arvion vuosittaisista säästöistä?

Ettei vain tulos olisi miinusmerkinen? Varsinkin kun ottaa huomioon, että kirjastoremontti maksaa 100 000 euroa, heti perään tarvitaan toinen remontti, jolla kirjasto muuttetaan koulutiloiksi. Terveysaseman eteisalueron muuttaminen kirjastokäyttöön maksaa sekkin. Ei taida tulla säästöjä ei kirjastoalalle enempää kuin koulu- tai terveysalallekaan.

Kirjakoski-idea on toimialajohtaja Vuoriselän mukaan vanha ja esitetty palvelukonseptiehdotuksessa. Ei se niin kovin vanha ole; konsepti hyväksyttiin valtuustossa 11.6.2012. Kun päätöksestä nousi debatti, kuulin monen korkean virkamiehen kurkusta, että tämä on vain linjaus, lausakomnat tekevät päätökset tapauskohtaisesti ihan itse. Miten kövi? Tämä syköynä kaupunginjohtaja kavelee sivistyslautakunnan yli, joka oli rohjennut olla hieman eri mieltä hänen kanssaan.

Ahtialan kasvavalla suuruudella toimii vain yksi kirjasto. Siellä käy päivittäin yli 200 asiakasta. Kirjaston käyttö on kasvussa - vuonna 2012 asiakaskäyntien määrä oli lähes 55 000 ja kasvua edellisvuoteen 13,5 %. Kirjasto on lapsiperheiden, koululaisten ja päiväkotiryhmien ahkerassa käytössä. Ja tämän kaiken yhteistoiminnan ja synergian kaupunginjohtaja haluaa lopettaa.

Tämäkö on toimintojen tehostamista?

Kirjasto on toiminut vuodesta 1994 kirjastokäyttöön suunnitellussa 370 m²:n rakennuksessa koulun yhteydessä. Minä suuruisiin tiloihin kirjakoski ajetaan terveysasemalla sijaitsevaa? Tietojeni mukaan terveysasemalla ei ole joutilasta tilaa, vaan päivystötilat ilatilan tar-

vetta. Jos kirjasto pyytämättä yllättäen sinne pääkäsikirjoittaja se on terveysasemalle heitteillä jätetty epätoivottu lapsipöytä. J mitkä ovat rahalliset säästöt? Ei tei vain tilakapasiteettia tuot tuotajettaan yllisuurilla vuokrat la alustattaisista tiloista?

Välittömästi Lahden kaupungin päätöksentekijä on pouk kottelevaa ja epäjohtomukais ta. Tärkeintä näyttää korkeal le johdolle olevan, että kerra päähän joutunut palkkomiel le saatetaan toteen, olipa siin järjessä tai ei.

Taloudenpöydän tärkeimmii maksimint ovat: rahan siirt taskusta toiseen on hyvä bis nes, sähköä saa tölpeistä j jos rahat loppuvat, mennää konsernirankkiiin ja tehdää trustia.

Veikko Sonninen, pj. Lähikirjastojen puolesta ry.

Kuvio 23. Keskisuomalainen 14.9.2013

JYVÄSKYLÄN PALVELUT

Kirjastoja ja terveysasemia samoihin tiloihin

Jyväskylän kaupunki suunnittelee palvelujen keskittämistä uudentilaisiin aluekeskuksiin ja monipalvelupisteisiin.

Uusimmassa palvelulinjausluonnoksessaan kaupunki on tehnyt karttahaarjoutuksen siitä, miltä Jyväskylän palvelut voisivat näyttää vuonna 2020. Kaupunginhallitus käsittelee asiaa maanantaina.

Palvelukartasta puuttuvat esimerkiksi Tikkakosken, Huhtasuon, Korpilahden ja Säynätsalon terveysasemat. Ne on korvattu monipalvelupisteillä, joissa voi olla esimerkiksi terveyspalveluita, kirjasto ja nuorisotiloja.

Isot aluekeskukset olisivat Palokassa, Vaajakoskella ja keskustassa.

JYVÄSKYLÄN SEUTU 6

Liikuntatoimi

Liikuntalain²⁴ mukaan kuntien tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja ja järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät.

Kunnat ovat merkittäviä liikuntapalvelujen tuottajia ja toimintaedellytysten luoja. Ne²⁵ylläpitävät liikuntapalveluja vuosittain yli 700 miljoonalla eurolla. Kuntien liikuntatoimessa työskentelee noin 5 000 ihmistä. Liikuntapaikkoja on yli 29 000, joista kuntien omistamia ja ylläpitämiä on noin 70 prosenttia.

Taulukko 23²⁶. Kuntien liikuntatoimen käyttökustannukset, valtionosuudet sekä investoinnit liikuntapaikkarakentamiseen 2000–2010 (1 000 e), indeksikorjattu JMHI 2000 = 1 ja RKI 2000 = 100

Vuosi	Vos-peruste €/as	Valtionosuus	Liikunta-toimen käyttökustannukset	Vos / Käyttökust. (%)	Liikunta-paikkojen perustamis-hankkeisiin tukea saaneiden kokonais-investoinnit	Valtionavustukset liikunta-paikkojen perustamis-hankkeisiin	Valtionavustukset / Inv. (%)
2000	10,8	22 454	545 150	4,15	120 701	12 955	10,9
2001	10,8	21 627	549 110	3,97	128 549	12 725	10,1
2002	10,8	20 614	546 798	3,80	131 450	14 812	11,5
2003	10,8	19 821	551 563	3,62	142 357	14 276	10,2
2004	10,8	19 224	559 580	3,47	145 113	14 550	10,6
2005	10,8	18 563	557 706	3,36	120 993	11 817	9,9
2006	10,8	19 448	564 023	3,48	116 582	13 046	11,6
2007	10,8	18 772	564 628	3,36	113 354	14 608	13,0
2008	10,9	18 052	573 326	3,18	106 059	12 074	11,5
2009	12,0	19 657	590 044	3,36	102 840	17 539	17,1
2010	12,0	19 398	590 211	3,29	110 424	14 793	13,4
2011	12,0	18973	593118	3,20	107 996	15 220	14,1

Huom. Sarakkeissa Vos / Käyttökust. ja Valtionavustukset / Inv. huomioidaan vain kyseisiin määrärahoihin oikeutettujen Manner-Suomen kuntien käyttökustannukset ja investointimenot.

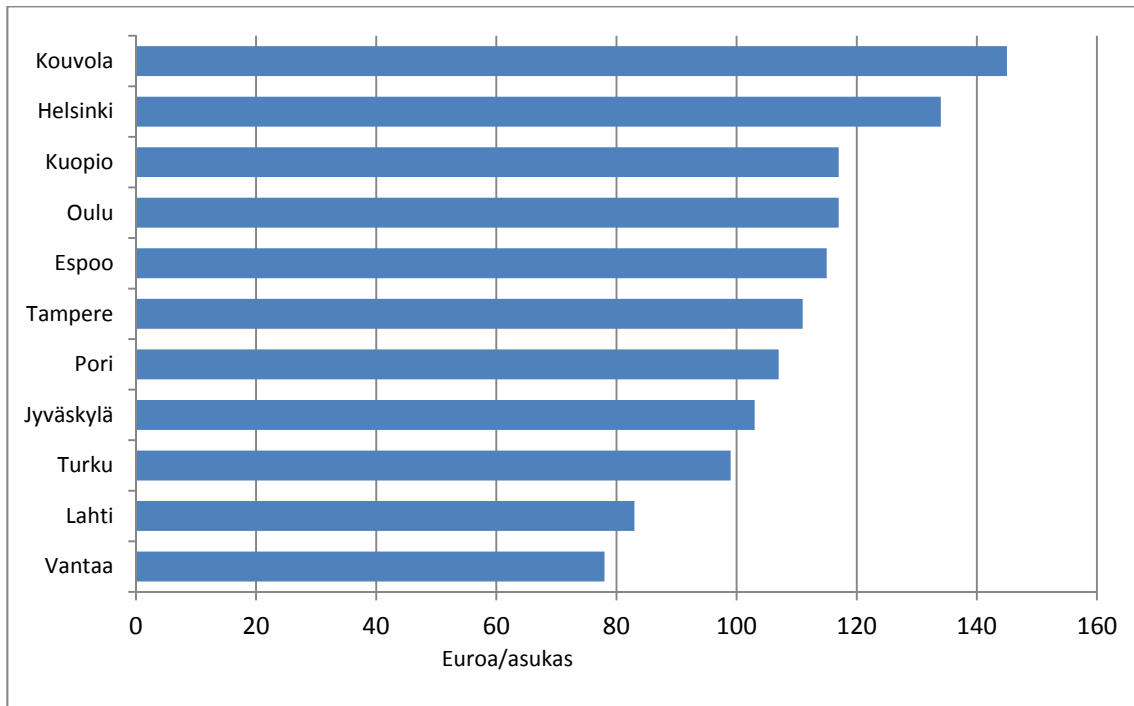
Liikuntatoimen nettokustannukset (euroa/asukas) ovat suurimmat Helsingissä ja pienimmät Lahdessa (kuviot 24).

²⁴ http://www.minedu.fi/OPM/Liikunta/kuntien_liikuntatoimi/

²⁵ <http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/opeku/kulti/liikunta/Sivut/default.aspx>

²⁶ Liikuntatoimi tilastojen valossa. Perustilastot vuodelta 2011. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013:2. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2013/liitteet/OKM2.pdf?lang=fi>

Kuvio 24. Liikunnan ja ulkoilun nettokustannukset euroa/asukas 2012 (Tilastokeskus)

Tilastoissa olevat liikuntaan kohdistetut eurot eivät kerro, mihin ne lopulta kaupungeissa on käytetty. Puronaho²⁷ ym. tutkivat 2000-luvun alussa suurten ja keskisuurten kaupunkien liikuntataloutta. Heidän havaintojensa mukaan kaupunkien liikuntapolitiikka on erilaista. Ainoastaan resurssien käyttö erityisliikuntaan on hyvin samankaltaista. Suurimmat absoluuttiset erot ovat varojen käytössä kunto- ja harrasteliikuntaan, lapsi- ja nuorisourheiluun sekä kilpaurheiluun. Kaupunkien sijoitukset lapsi- ja nuorisourheiluun ovat yhteydessä kaupungin suhtautumiseen liikuntaseuratoimintaan. (Puronaho ym. 2001, 39.)

Puronaho ym. toteavat seuraavasti (2001, 40):

– Liikuntapaikkoja ja -rakennuksia on rakennettu ja peruskorjattu 1990-luvulla yli 2 000 miljoonalla markalla. Samanaikaisesti merkittäviä muutoksia liikuntatoimen käyttömenoissa ei ole tapahtunut. Vaikka em. tilanteeseen voi löytää selityksiä - - voidaan silti kysyä: Onko käymässä niin, että laitoslilikunta on syrjäyttämässä luonto- ja ulkoliikunnan? Heikkeneekö luonto- ja liikuntapaikkojen laatu, kunnossapito ja huolto, puhumatta-kaan käytettävissä olevien liikuntapaikkojen määrästä (esimerkiksi huolletut uimarannat, pienkentät, ladut, kuntopolut, retkeilyalueet, luistinradat, luonnonjäät ja ulkokaukalot sekä ulkotenniskentät)? Näyttää siltä, että tavallisesti maksuton, kaikille ihmisille mahdollinen hyvien liikuntapaikkojen käyttö on vaarantumassa ehkä täysin käymättömän arvokeskustelun, kunnallistalouden kiristymisen ja uusien sisäliikuntatilojen rakentamisen myötä. Liikuntarakentaminen on valitettavan usein saanut aikaan käyttö- ja perusparannusmäärärahojen karsimista juuri niiltä liikuntapaikoilta (kuntopolut ja -ladut, uimarannat, ulkokentät), jotka ovat yleensä maksuttomasti kaikkien käytettävissä minä vuorokauden aikana hyvänsä.

Muutokset kuntien liikuntatoimessa ovat hitaita. Edellä kuvattu 2000-luvun vaihteessa tehty tutkimus antaa edelleen oikeansuuntaisen kuvan liikuntaeurojen käytöstä.

²⁷ Puronaho ym., Keskisuurten kaupunkien liikuntatalous. Suomen Kuntaliitto 2001.
Puronaho ym., Kunnallisen liikuntabudjetoinnin edunsaajat. Suomen Kuntaliitto 1999.

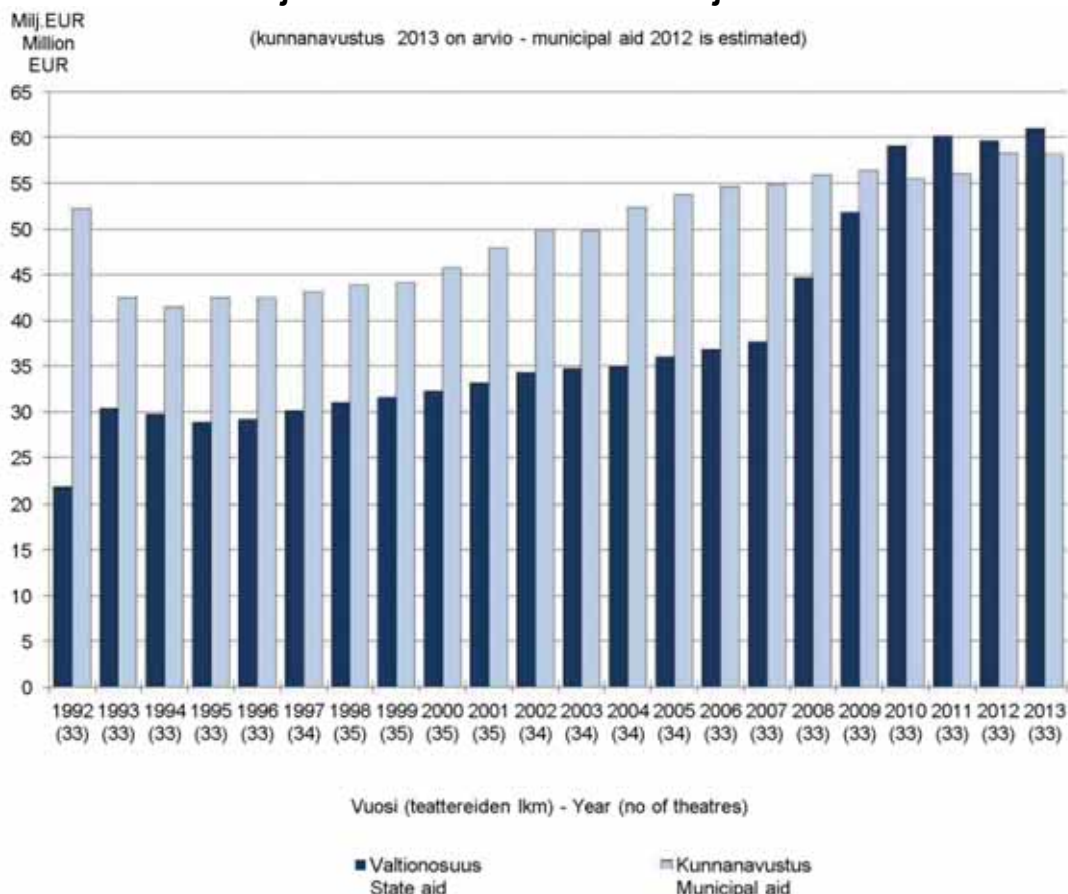
Teatterit

Kulttuuritoimessa suurimmat vertailun ongelmat ovat olleet teattereiden, orkestereiden ja museoiden kohdalla. Tämä johtuu toimintojen erilaisesta organisoinnista. Osa teattereista ja orkestereista on ollut puhtaasti kunnallisia laitoksia, osa yhdistys-, säätiö- ja yhtiöpohjaisia. Tämän vuoksi kokonaiskuvaa niiden talouden kehityksestä ei ole voinut saada kunnallistalouden tilastoista.

Teattereiden kohdalla melko vertailukelpoiset luvut löytyvät Teatterin tiedotuskeskus ry:n teatteritilastoista²⁸. Kehityksen seuraamisen kannalta teatteritilastoissa rasta on niiden luokittelujen pysyvyys. Tiedot ovat säilyneet samassa muodossa, ja niiden perusteella voi muodostaa pitemmän ajan kehitystä kuvaavia lukusarjoja.

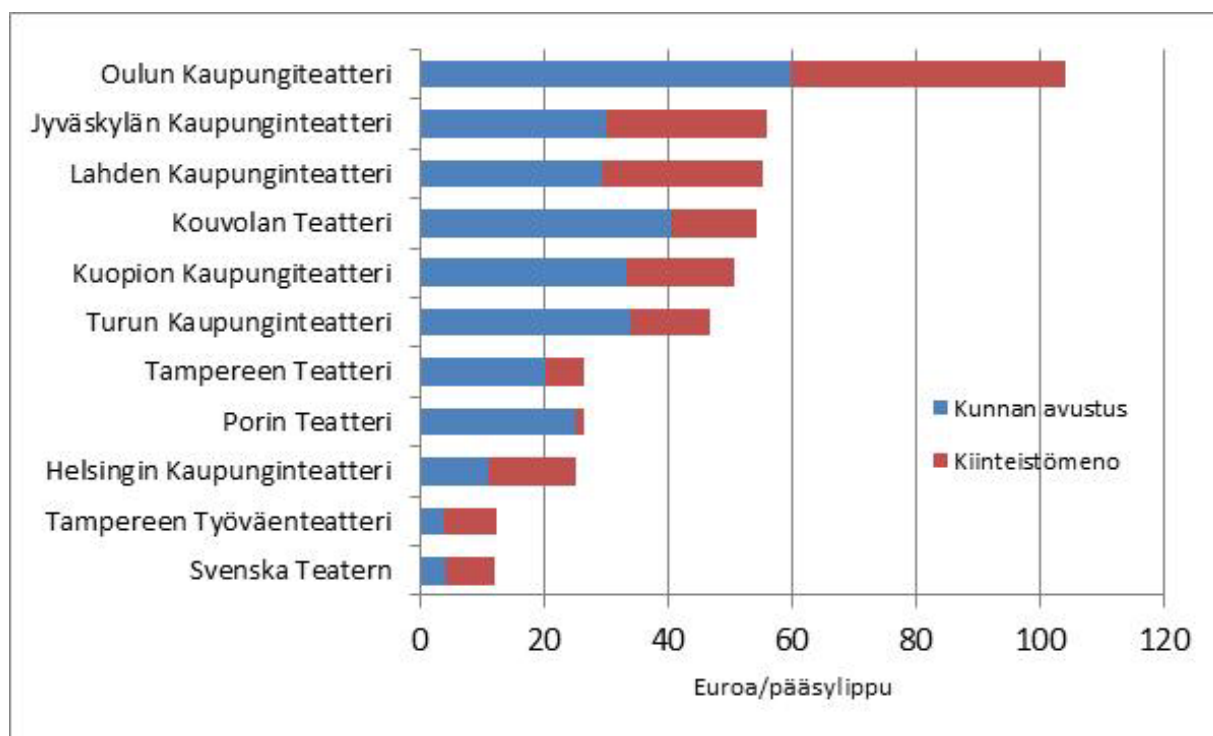
Kuvio 25. Suurten ja keskisuurten teattereiden julkiset avustukset 1992–2013

Kuviossa 26 on teattereiden saama kunnanosuus jaettu omiin näytöksiin myytyjen lippujen määrällä.

²⁸ Tinfo, Teatterin tiedotuskeskus, Teatteritilastot 2010

Kuvio 26. Teattereiden kunnanosuus euroa/pääsylippu 2012 (Teatteritilastot 2012)

Teattereiden kustannukset asukasta kohti riippuvat asukasluvusta. Niinpä Helsingin Kaupunginteatterin kunnanosuus asukasta kohti oli 13 euroa ja Lahden 40 euroa. Helsingissä on asukkaita noin kuusi kertaa niin paljon kuin Lahdessa ja teatteri on hieman suurempi. Muiden kaupunkien kohdalla luut olivat seuraavat: Oulu 36, Kuopio 23, Jyväskylä 22, Pori 17 ja Kouvola 11. Tampereella on kaksi teatteria, joiden yhteinen kunnanosuus asukasta kohti oli 21 euroa.

Teattereiden organisaatioissa on eroja. Viime aikoina on keskusteltu yhtiöittämisestä. Lisäresursseja se ei kuitenkaan tuo, vaan toiminta tulee perustumaan julkiseen rahoitukseen..

Kuvio 27. Etelä-Suomen Sanomat 5.11.2013 ja 20.9.2013

Kuntaproomu vai om

Yhtiömalli: Teatterit etsivät yhtiöittämisestä turvaa kuntatalouden myllerryksissä.

...ssa täsmälleen sitä samaa kuin täyskunnallisessakin. Ideologinen muutos oli silti kova shokki, sillä moni pitää yhtiömuotoa taiteelle vierana.
- Vastustin sitä alkuun aika voimakkaastikin, mutta nyt pidän sitä jo parempana mal-

Teatteri oy taas kerran syyniin

Johtajavaihdos: Uusi porno suhtautuu kaupunginteatterin yhtiöittämiseen maltillisesti.

Orkesterit

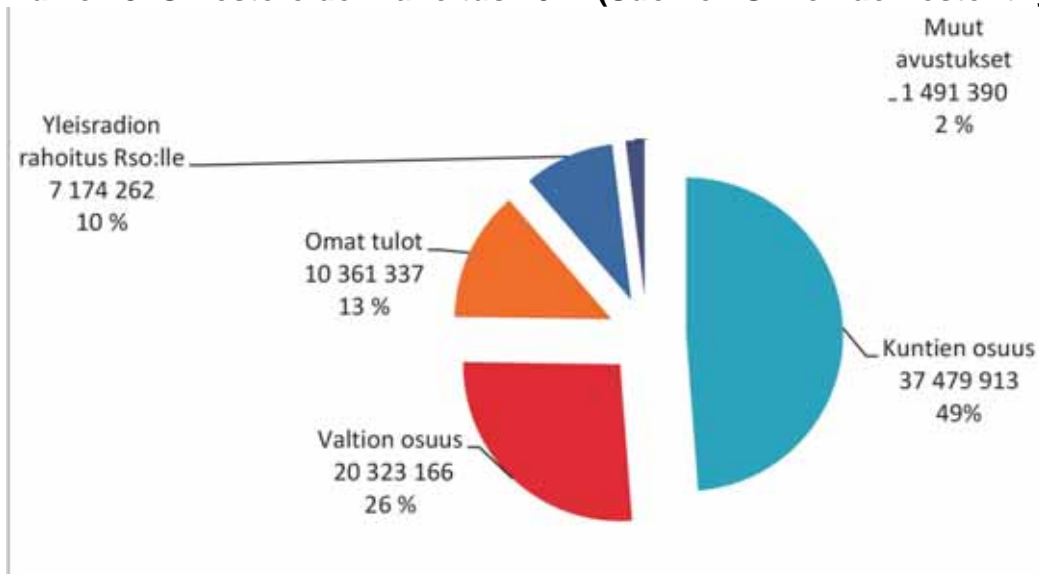
Sinfoniaorkesterit ry:n toimintakertomuksissa²⁹ on kohtalaisen vertailukelpoiset tiedot reiden taloudesta.

Orkestereiden – kuten teattereidenkin – menojen tai kunnan osuuden suhteuttaminen asukaslukuun antaa samankaltaisen tuloksen. Orkestereiden koossa ei kovin suuria eroja ole. Mitä enemmän kaupungissa on asukkaita, sitä pienempi on osamäärä eli euromäärä/asukas. Tämän

vuoksi Helsingin kaupunginorkesterin ja Tapiola Sinfoniettan näin mitatut kustannukset ovat pienimmät ja Lahden kaupunginorkesterin suurimmat. Luku kuvaa kuitenkin kaupungin asukaskohtaista panostusta orkesteritoimintaan.

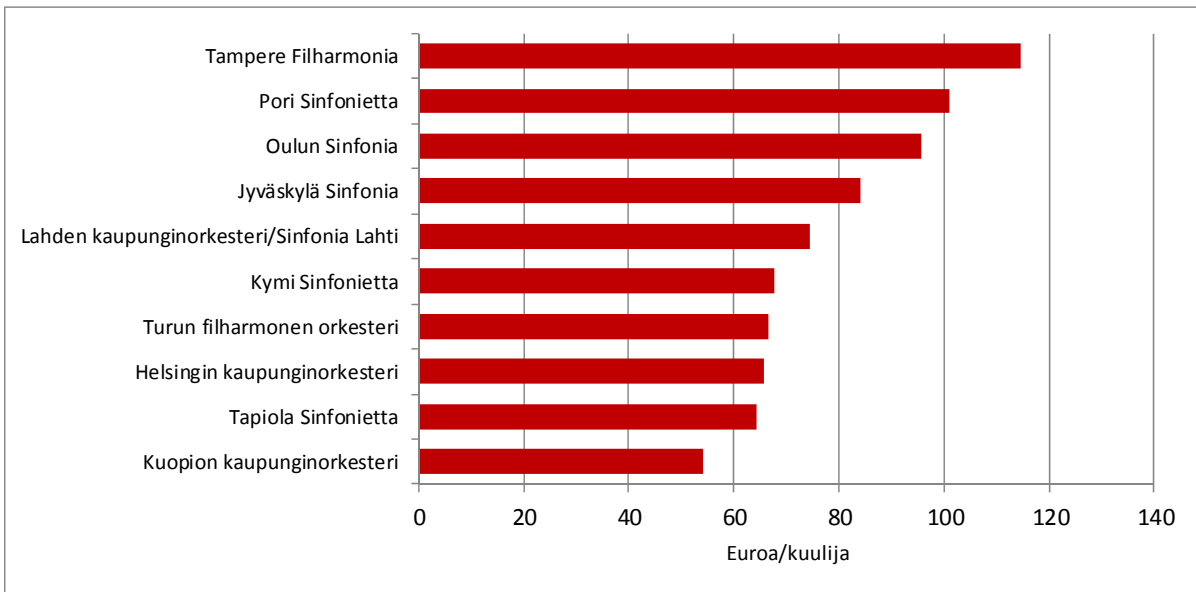
Kuvio 28. Orkestereiden rahoitus 2012 (Suomen Sinfoniaorkesterit ry)

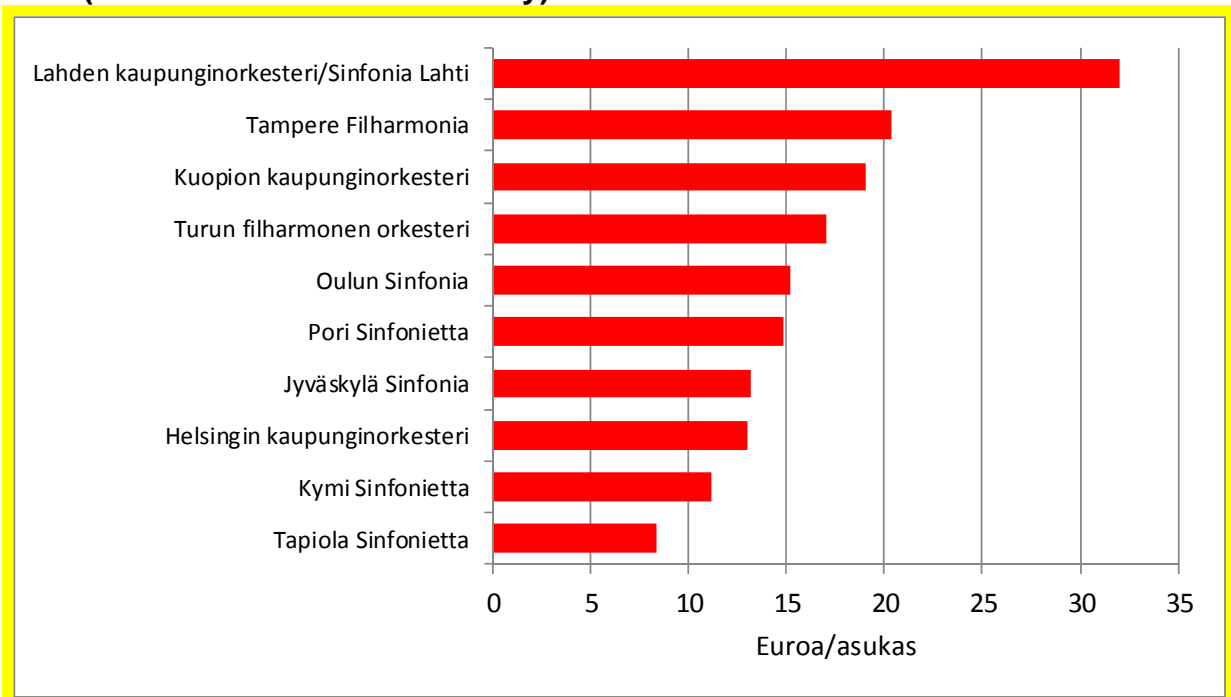
Orkestereiden keskinäisissä vertailuissa kuulijoiden määrään suhteuttaminen antaa toisen näkökulman. Lahden kaupungin osuus orkesterin kuulijaa kohti on pienin ja Tampereen ja Helsingin osuudet ovat suurimmat.

²⁹ Suomen Sinfoniaorkesterit ry. Vuosikertomus 2010. Tietoja ja tilastoja jäsenorkestereiden toiminnasta vuodelta 2010.

Kuvio 29. Kunnan avustus orkestereiden kustannuksista euroa/kuulija 2012 (Suomen Sinfoniaorkesterit ry)

Kuvio 30. Kunnan ja valtion avustus orkestereiden kustannuksista euroa/asukas 2012 (Suomen Sinfoniaorkesterit ry)

5 Asumiseen liittyvät kustannukset 2001–2013³⁰

Suomen Kiinteistöliitto on tarkastellut vuosittain ns. indeksitalossa sijaitsevan huoneiston kustannuksia suurimmissa kaupungeissa. Indeksitalo on normaali 30-vuotias 10 000 kuutiometrin asuinkerrostalo, joka sijaitsee kaupunkikeskustan ruutukaava-alueella omalla tontilla ja jossa on 40 asuntoa. Tässä kustannukset on laskettu 50 m² asunnon mukaan. Talon energian ja veden kulutukset ovat keskimääräisiä, samoin jäteastioiden määrät ja tyhjennysvälit.

Kiinteistöliitto on käyttänyt indeksitaloa ja siinä olevaa esimerkkihuoneistoa siksi, että saataisiin todellisuutta vastaava kuva kiinteistövero- ja asumisen maksujen vaikutuksesta eri kaupungeissa. Pelkkien energia-, vesi- ja jätevesimaksujen yksikköhintojen vertailu johtaa harhaan, sillä kaukolämmön, sähkön ja vedenkin perusmaksut määräytyvät kuluttaja-kiinteistön koon mukaan ja vaihtelevat perusteiltaan kunnittain.

Kiinteistöliiton tutkimusten mukaan suurissa kaupungeissa kiinteistöverot ja maksut ovat hieman alhaisemmat kuin koko maassa keskimäärin.

Asuinkerrostalojen hoitovastikkeista menee jo yli puolet kiinteistöveroon ja kaukolämpö-, vesi- ja jätevesi- sekä sähkö- ja jätehuoltomaksuihin. Vero- ja maksuperusteet vaihtelevat varsin paljon.

Vertailua vaikeuttavat kiinteistöverot ja nimenomaan tontista perittävä kiinteistövero³¹. Kun Helsingin Töölön indeksitalokaksion vuosittaisesta vastikkeesta menee lähes 294 euroa tontin kiinteistöveroon, on määrä Espoossa 48 euroa ja Kouvolassa 54 euroa. Erot johtuvat tontin verotusarvojen eroista, eivät niinkään kunnan päättämistä tontin veroprosenteista. Tämän takia asumisen maksut on esitetty myös ilman kiinteistöveroja.

Kun tarkastellaan kaikkia maksuja ja kiinteistöveroja, kallein on Jyväskylä ja halvin Oulu. Ero vuodessa on 306 euroa. Jos poistetaan vertailusta kiinteistövero ja tarkastellaan pelkästään maksuja, kallein on edelleen Jyväskylä ja halvin edelleen Oulu. Ero on näin laskien 312 euroa. (kuvio 31 ja taulukko 24)

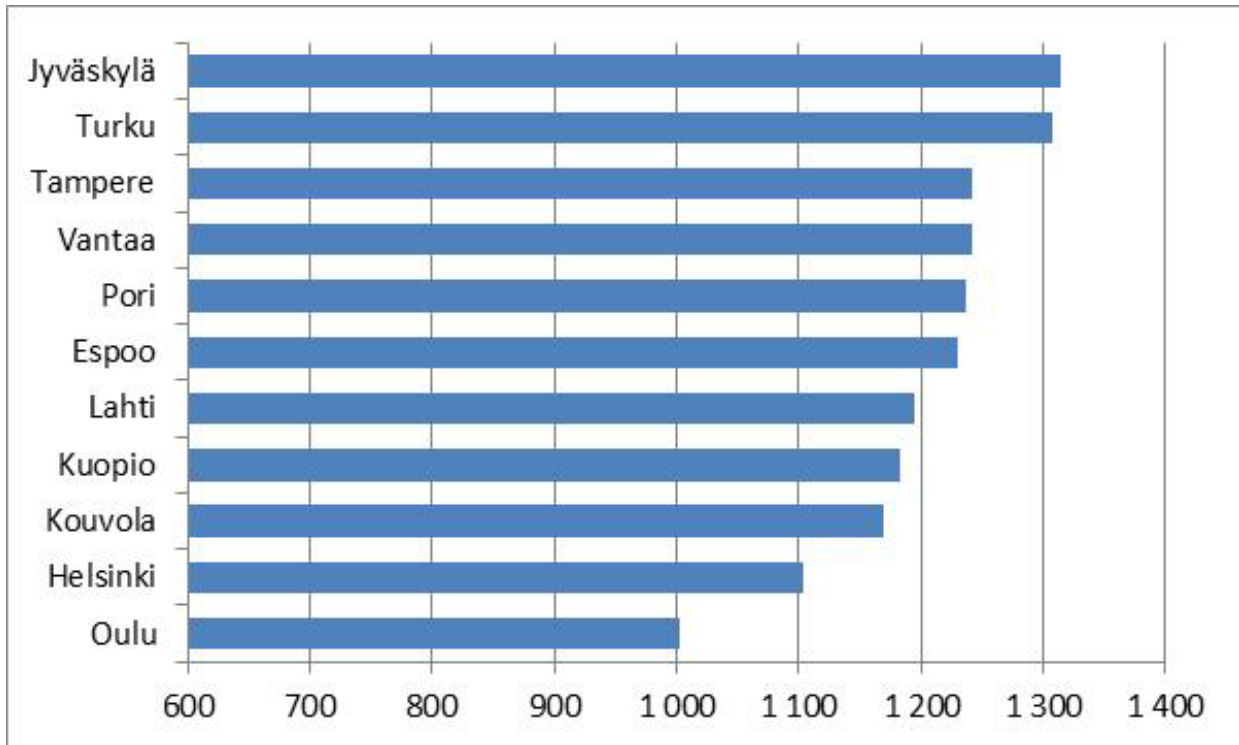
Kaukolämmön perus- ja energiamaksuihin menee indeksitalossa keskimäärin 688 euroa. Kalleinta lämmittäminen on Espoossa, Tampereella ja Vantaalla (774 e) ja edullisinta Oulussa (516 e).

³⁰ Tämä tarkastelu perustuu Suomen Kiinteistöliiton vuosittaisiin vertailuihin. Vertailuja koskevat tiedot ovat Suomen Kiinteistöliiton sivuilla osoitteessa <http://www.kiinteistoliitto.fi/uutiset/>.
Tiedote: Kaupunkikohtaiset asuinkiinteistöjen kustannukset ripeässä nousussa. 18.9.2013.
Tiedote: Kaukolämpö sekä jäte- ja vesihuolto jatkavat kallistumistaan. 19.9.2012.
Tiedote: Indeksitalovertailu 2011: Energiaverot nostaneet eniten kiinteistökustannuksia viime syksystä. 11.10.2011.

³¹ Sama ongelma liittyy Veronmaksajain vuosittain tekemiin vertailuihin.

Taulukko 24. Indeksitalon 50 neliön huoneiston kiinteistöverot ja kunnalliset maksut 2013 ja 2001 euroa vuodessa ao. vuosien rahanarvossa (Suomen Kiinteistöliitto)

2013	Kiinteistövero		Kauko- lämpö	Vesi		Jäte- huolto	Yhteensä	Ilman kiin- teistöveroa	Kiinteistö verot
	Tontti	Rakennus		Jätevesi	Sähkö				
Helsinki	294	84	636	282	102	84	1 482	1 104	378
Espoo	48	84	774	282	90	84	1 362	1 230	132
Tampere	168	120	774	294	102	72	1 530	1 242	288
Vantaa	114	84	774	282	102	84	1 440	1 242	198
Turku	126	84	732	324	114	138	1 518	1 308	210
Oulu	132	108	516	300	108	78	1 242	1 002	240
Lahti	126	138	708	306	102	78	1 458	1 194	264
Kuopio	150	138	654	348	102	78	1 470	1 182	288
Jyväskylä	96	138	672	456	102	84	1 548	1 314	234
Pori	72	138	702	336	108	90	1 446	1 236	210
Kouvola	54	150	624	324	114	108	1 374	1 170	204
Keskiarvo	125	115	688	321	104	89	1 443	1 202	241
2001	Kiinteistövero		Kauko- lämpö	Vesi		Jäte- huolto	Yhteensä	Ilman kiin- teistöveroa	Kiinteistö verot
	Tontti	Rakennus		Jätevesi	Sähkö				
Helsinki	173	43	345	220	62	47	890	674	216
Espoo	27	43	356	279	53	47	806	736	71
Tampere	87	60	312	216	53	25	753	606	146
Vantaa	65	43	366	280	56	47	857	749	108
Turku	64	56	343	269	65	67	863	744	119
Oulu	102	43	287	255	51	78	816	671	145
Lahti	87	69	284	208	56	41	744	588	155
Kuopio	136	49	322	250	60	42	860	674	186
Jyväskylä	94	60	356	262	56	32	860	706	153
Pori	47	45	290	267	71	84	804	711	93
Keskiarvo	88	51	326	251	58	51	825	686	139
Muutos	Kiinteistövero		Kauko- lämpö	Vesi		Jäte- huolto	Yhteensä	Ilman kiin- teistöveroa	Kiinteistö verot
	Tontti	Rakennus		Jätevesi	Sähkö				
Helsinki	121	41	291	62	40	37	592	430	162
Espoo	21	41	418	3	37	37	556	494	61
Tampere	81	60	462	78	49	47	777	636	142
Vantaa	49	41	408	2	46	37	583	493	90
Turku	62	28	389	55	49	71	655	564	91
Oulu	30	65	229	45	57	0	426	331	95
Lahti	39	69	424	98	46	37	714	606	109
Kuopio	14	89	332	98	42	36	610	508	102
Jyväskylä	2	78	316	194	46	52	688	608	81
Pori	25	93	412	69	37	6	642	525	117
Keskiarvo	45	60	368	70	45	36	624	519	105

Kuvio 31. Indeksitalon 50 neliön huoneiston asumismaksut euroa/vuosi 2013

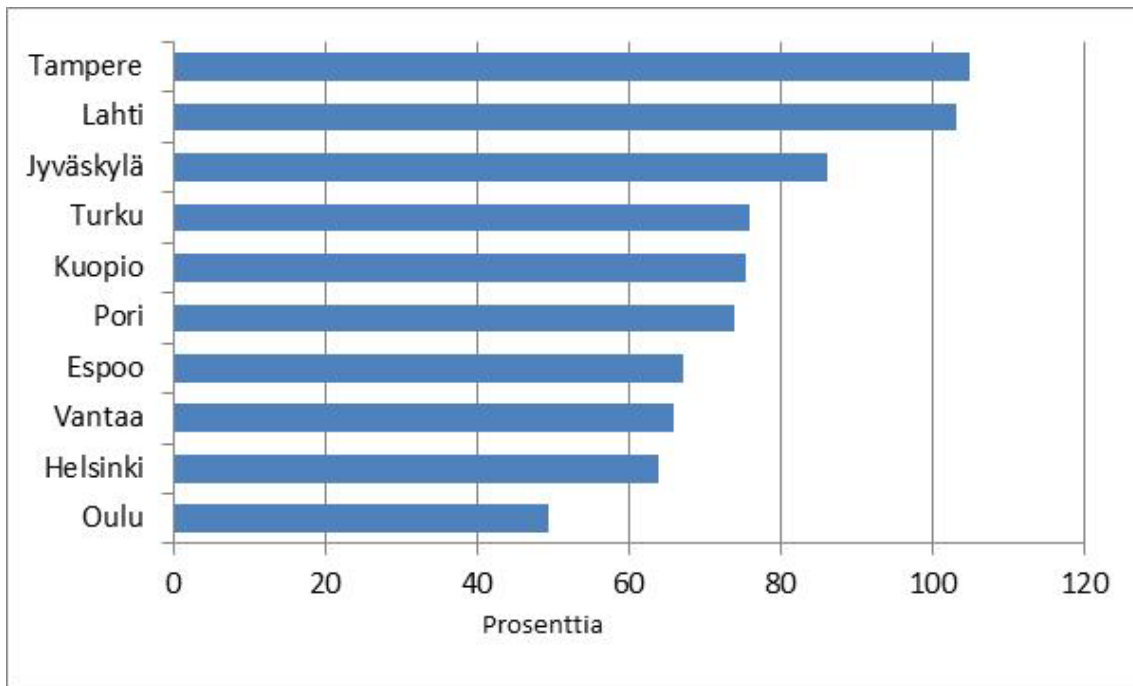
Indeksitalon kaksion asumiseen liittyvät maksut ovat kasvaneet kaupungeissa eri tahtiin. Suurin kasvu vuosina 2001 - 2013 on ollut Tampereella Lahdessa ja Jyväskylässä, pienin Oulussa ja Helsingissä. (kuvio 32)

Taulukossa 25 on esitetty kymmenen kaupungin sijat asumiskustannusten osalta. Kaupunkien keskinäiset asemat ovat muuttuneet. Eräissä kaupungeissa on korotettu asumisen maksuja ja sijoitus on noussut. Tampereen sijoitus on noussut halvimmasta kalleimpien joukkoon.

Taulukko 25. Kaupunkien sijat indeksitalon esimerkkihuoneiston asumisen maksujen ja verojen suuruuden perusteella 2001- 2013 (Suomen Kiinteistöliitto)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Helsinki	1	1	1	2	4	4	4	2	1	3	3	3	4
Espoo	7	6	5	4	5	8	5	7	9	9	9	8	9
Tampere	9	10	10	10	9	7	8	8	8	6	6	4	2
Vantaa	5	3	2	1	1	1	3	4	6	7	5	6	7
Turku	2	2	4	5	3	2	2	1	2	2	1	1	1
Oulu	6	9	9	8	10	10	10	10	10	10	10	10	10
Lahti	10	8	8	6	6	5	6	5	4	4	4	5	6
Kuopio	3	7	6	9	7	6	7	9	7	8	8	9	5
Jyväskylä	4	4	3	3	2	3	1	3	3	1	2	2	3
Pori	8	5	7	7	8	9	9	6	5	5	7	7	8

Kuvio 32. Indeksitalon 50 neliön huoneiston asumisen maksujen (pl. kiinteistövero) muutos prosenttia 2001–2013 (ao. vuosien rahan arvo)

Taulukossa 26 on esitetty sijat vastaavalla pelkistä asumisen maksuista ilman kiinteistöveroja. Kun verot jätetään pois, on Helsinki halvimpien asumismaksujen kaupunki Oulun jälkeen

Taulukko 26. Kaupunkien sijat indeksitalon esimerkkihuoneiston asumisen maksujen suuruuden perusteella 2001- 2013 (Suomen Kiinteistöliitto)

Maksut	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Helsinki	7	6	6	6	7	7	7	8	7	9	9	8	9
Espoo	3	3	2	3	4	4	5	7	8	5	5	3	6
Tampere	9	10	10	10	10	8	8	6	6	7	7	7	4
Vantaa	1	2	3	1	3	3	3	5	5	6	4	5	3
Turku	2	1	1	4	1	2	1	1	1	2	1	1	2
Oulu	8	8	7	8	9	10	10	10	10	10	10	10	10
Lahti	10	9	9	7	6	6	6	4	4	4	6	6	7
Kuopio	6	7	8	9	8	9	9	9	9	8	8	9	8
Jyväskylä	5	5	4	2	2	1	2	2	2	1	2	2	1
Pori	4	4	5	5	5	5	4	3	3	3	3	4	5

6 Verorahoituksen riittävyys ja säästöpotentiaali

Verorahoituksen riittävyys

Kuntien verotulot eivät viime vuosina ole enää täysin heijastelleet kunnan alueella tapahtuneen taloudellisen toimeliaisuuden kehitystä. Verotusta on kevennetty eli kunnallisverotuksen vähennyksiä on korotettu. Vuosien 1997–2014 veronkevennysten johdosta kunnat saavat vuonna 2014 noin 2,9 miljardia euroa vähemmän verotuloja, josta kompensoimatta on yli 800 miljoonaa euroa.

Valtionosuuksien tarkoitus on tasata kuntien omassa tulopohjassa, kustannusrakenteessa ja palvelutarpeissa olevia eroja. Koska kuntien verotuloja on korvattu lisäämällä valtionosuuksia vuosina 1997–2014 noin 2,1 miljardia euroa, onkin tarkasteltava verotulojen ja valtionosuuksien yhteissumman, verorahoituksen, kehitystä kuntien tulopohjan kehityksen kuvaamiseksi.

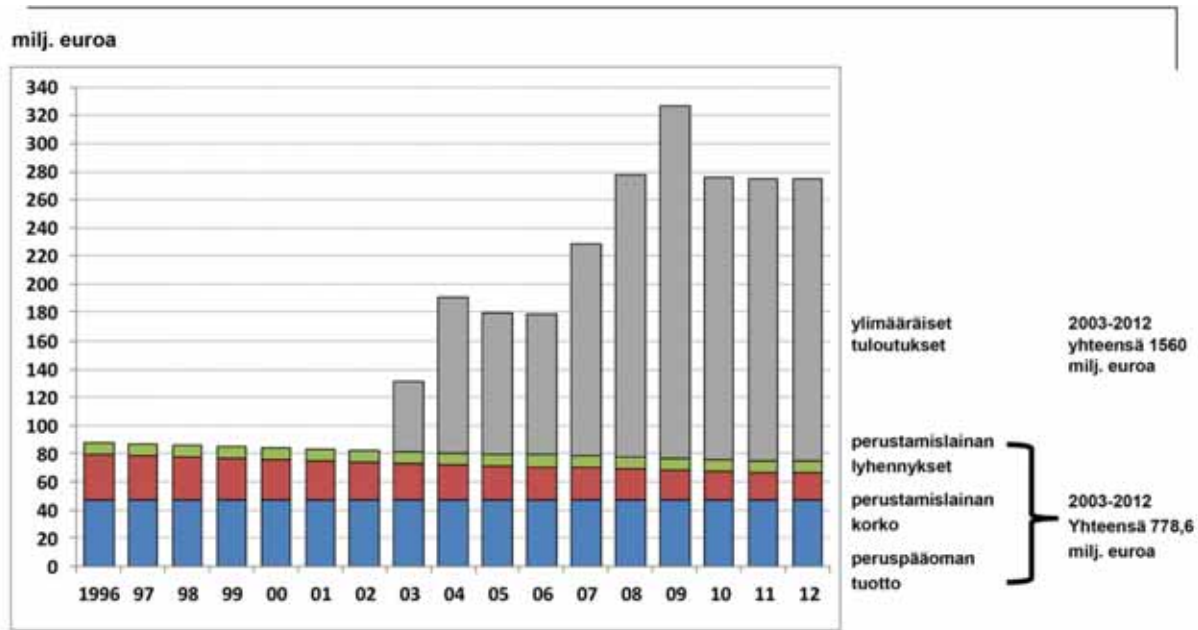
Kunnan verotulojen ja valtionosuuksien summa kuvaa kunnan saamaa julkista rahoitusta. Periaatteessa sillä pitäisi pystyä kattamaan ainakin ns. peruspalvelujen nettokustannukset. Kuntien peruspalvelut tarkoittavat tässä sosiaali- ja terveystoimea, opetustoimea sekä kulttuuri- ja vapaa-aikatoimea. Verorahoituksen tulisi riittää myös yleishallinnon ja muiden palvelujen rahoittamiseen. Lisäksi tarvitaan rahaa mm. investointeihin sekä lainojen lyhennyksiin ja korkoihin.

Taulukko 27. Verorahoitus (verotulot + valtionosuudet) – peruspalvelut (sosiaali- ja terveystoimi + opetus- ja kulttuuritoimi) 2001–2012, euroa/asukas

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Helsinki	380	-480	-279	-227	-278	-150	-53	-54	-297	-106	164	34
Espoo	1 054	485	124	215	409	506	570	500	234	488	441	330
Tampere	493	311	-1	-67	-85	-55	-78	-19	-132	69	-30	-152
Vantaa	400	251	-6	-18	38	142	365	308	177	319	336	312
Turku	257	276	18	1	-148	-25	116	138	121	221	232	174
Oulu	735	482	159	103	175	185	141	64	-30	278	17	-193
Jyväskylä	394	353	97	41	29	159	155	173	36	182	32	-115
Lahti	350	317	46	-104	7	213	248	221	240	235	265	183
Kuopio	268	344	152	-24	-12	36	37	154	149	149	-35	-184
Kouvola	425	440	147	113	138	224	370	316	569	489	511	361
Pori	1 017	988	931	883	763	925	926	1 244	779	464	404	-49
Yhteensä	509	373	188	149	130	209	273	328	244	358	315	198

Verorahoitus ei ole ollut riittävä kaikissa kaupungeissa. Helsingissä on vuosina 2002–2010 palveluja rahoitettu merkittävästi muilla kuin verotuloilla ja valtionosuuksilla. Näin on käynyt monena vuonna myös Tampereella ja vähän harvemmin myös muissa kaupungeissa.

Kuvio 33. Helsingin Energian tuloutukset 1996–2012

Helsinki on joutunut taloutensa tasapainottamiseksi tekemään ylimääräisiä tuloutuksia Helsingin Energialta 1,5 miljardia vuosina 2003–2012. Lahdessa kaupunki on saanut osinkoa energiayhtiöltään 1–2 veroprosentin tuoton verran. Samanlaisia järjestelyjä on tehty muissakin kaupungeissa, missä ne ovat olleet mahdollisia. Liikelaitoksilta tulouttaminen vaikuttaa asumisen kustannuksiin, koska laitokset joutuvat korottamaan maksujaan.

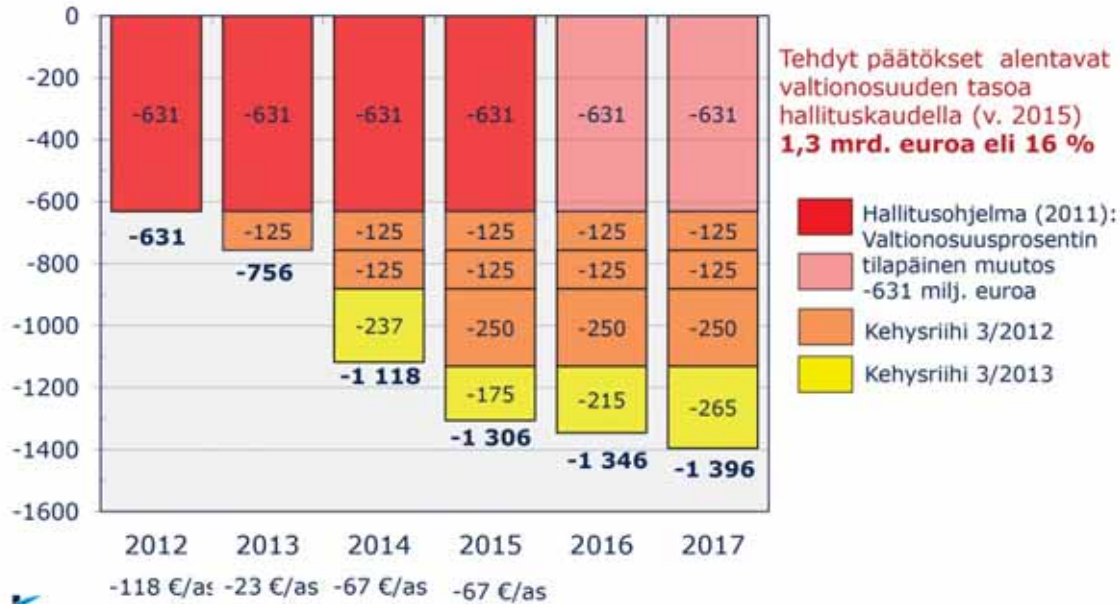
Pitemmällä aikavälillä suurten kaupunkien liikelaitoksiin perustuva rahoitus on kestämaton. Energialaitosten kustannuksia ovat lisäämässä tietyllä aikavälillä päästökaupasta aiheutuvat kustannukset ja vaatimukset uusiutuvien polttoaineiden käytöstä.

Kaupunkien talouden kannalta on myönteistä, että liikelaitosten tuloutuksia on voitu käyttää kaupunkien keskeisten palvelujen rahoittamiseen. Toinen vaihtoehto olisi se, että niiden tuotto valuisi ulkomaisille sijoittajille. Palvelujen rahoitus ei ole kestäväällä perustalla.

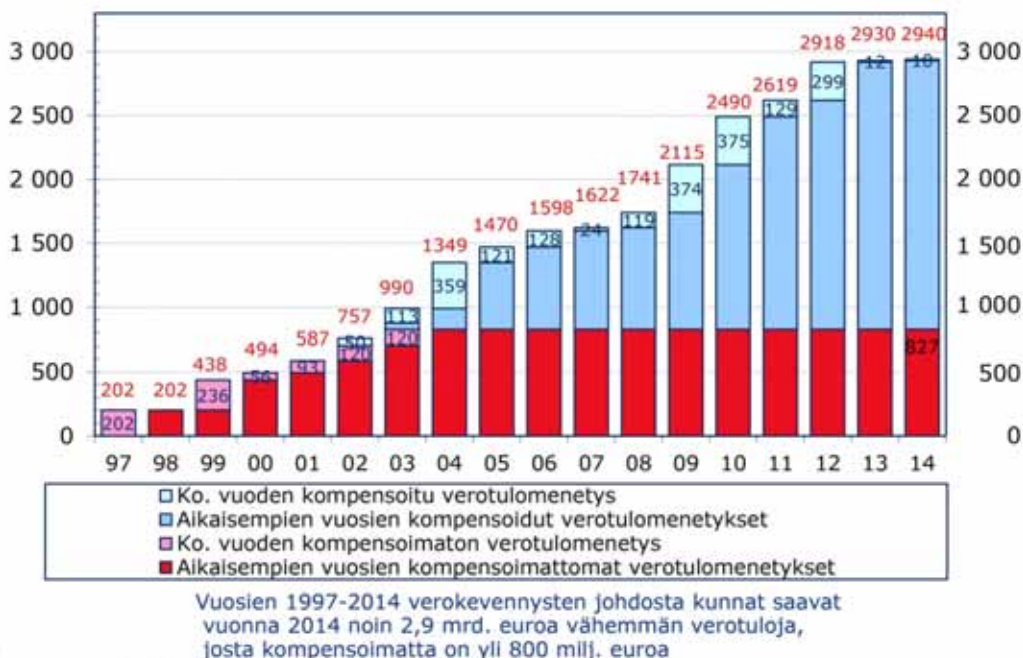
Nykyinen hallitus leikkaa valtionosuuksia 1,3 miljardia euroa. Valtio on keventänyt kuntaverotusta vuosina 1997-2014 noin 2,9 miljardia euroa, josta se on jättänyt kompensoimatta 800 miljoonaa euroa. 2000-luvulla kunnilta on jäänyt tämän takia saamatta verotuloja saman verran kuin kuntien lainamäärä on kasvanut. Vuonna 2000 kuntien velka oli 3,8 miljardia ja 2012 se oli 12,2 miljardia euroa

Valtion toimenpiteiden vaikutusta ole kuvannut esimerkiksi julkaisussa Miten tähän on tullu³².

Kuvio 34. Hallituksen päätösten vaikutus peruspalvelujen valtionosuuksiin (Kuntaliitto)

Kuvio 35. Verokevennysten vaikutus kuntien talouteen 1997 – 2014 miljoonaa euroa (Kuntaliitto)

³² http://www.hel.fi/hel2/Tietokeskus/julkaisut/pdf/11_05_05_tutkimuskatsaus_2_Helin.pdf

Helsingin säästöpotentiaali

Helsingin talous notkahti vuonna 2002 valtion³³ toimenpiteiden johdosta. Helsingin kaupunginhallitus päätti 1.2.2002 kaupungin talouden tasapainottamiseksi, että sosiaali- ja terveystoimen asukaskohtaisia kustannuksia sekä opetustoimen oppilaskohtaisia kustannuksia pyritään vähentämään niin, että vähitellen saavutettaisiin viiden suurimman kaupungin keskiarvo.

Säästöpotentiaali on laskettu siten, että Helsingin kustannuksia vertaillaan viiden Helsingin jälkeen suurimman kaupungin kustannusten aritmeettiseen keskiarvoon.

Taulukko 28. Helsingin sosiaalitoimen ja terveystoimen säästöpotentiaali 2001–2012

Euroa/asukas	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Helsinki	2 536	2 710	2 713	2 696	2 884	2 974	3 092	3 301	3 433	3 383	3 452	3 582
Espoo	1 994	2 148	2 158	2 232	2 357	2 460	2 620	2 820	2 894	2 828	2 963	3 076
Tampere	1 908	2 022	2 160	2 307	2 431	2 591	2 729	2 964	3 054	3 142	3 274	3 471
Vantaa	2 053	2 160	2 260	2 395	2 511	2 638	2 682	2 810	2 909	2 971	3 064	3 180
Turku	2 061	2 144	2 259	2 382	2 553	2 694	2 826	3 045	3 155	3 216	3 355	3 487
Oulu	1 852	2 019	2 100	2 211	2 303	2 447	2 573	2 792	2 901	2 898	3 102	3 276
Keskiarvo 2-6	1 974	2 099	2 187	2 305	2 431	2 566	2 686	2 886	2 982	3 011	3 152	3 298
Ero e/as.	-562	-611	-526	-391	-452	-408	-406	-415	-450	-372	-300	-283
Ero milj. e	-315	-342	-294	-218	-254	-230	-231	-238	-263	-219	-179	-171

Vuonna 2002 Helsingin näin laskettu säästöpotentiaali oli 342 miljoonaa euroa. Vuonna 2012 se oli 171 miljoonaa euroa. Ero oli puoliintunut. Samansuuntainen tulos saadaan sosiaali- ja terveystoimen nettokustannusten tarkastelussa. Helsingin ero suurten kaupunkien keskiarvoon oli vähentynyt 620 euroa/asukas eli noin 380 miljoonaa euroa. Lukujen poikkeama selittyy erilaisella kuntajoukolla. Joka tapauksessa Helsingin menot ovat kasvaneet muiden kaupunkien menoja hitaammin, vaikka ne ovat suuret.

³³ Vuoden 2002 tilinpäätöksiin vaikuttivat ratkaisevasti valtion toimenpiteet. Valtiosihteeri Raimo Sailaksen johtaman työryhmän ehdotuksen mukaan (15.5.2001) arvonlisäveron takaisinperintä kuitattiin yhteisöverosta ja verotulotasauksen 15 prosentin kattosääntö poistettiin, mikä kirpasi erityisesti Helsinkiä ja Espoota. Sisäasiainministeriössä kutsuttiin Sailaksen paketin ratkaisuja "kuntatalouden vakauttamiseksi". Ylipormestari Eva-Riitta Siitonen käytti nimitystä "puhallus".

Taulukko 29. Helsingin oman perusopetuksen säästöpotentiaali 2001–2012

Euroa/oppilas	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Helsinki	6 213	6 390	6 659	6 705	7 207	7 638	8 426	9 100	9 573	9 847	9 878	10 248
Espoo	5 361	5 629	5 943	6 191	6 675	7 150	7 556	8 227	8 585	8 747	9 063	9 342
Tampere	4 530	4 864	5 148	5 746	6 249	6 645	7 256	7 683	8 135	7 965	8 076	8 389
Vantaa	4 730	4 833	5 180	5 411	5 860	6 144	6 333	7 103	7 257	7 370	7 562	7 685
Turku	5 006	5 308	5 667	6 003	6 490	6 909	7 296	7 988	8 261	8 518	8 683	8 875
Oulu	4 672	5 126	5 383	5 812	6 234	6 442	6 881	7 536	7 905	7 980	8 121	6 196
Keskiarvo 2-6	4 860	5 152	5 464	5 833	6 302	6 658	7 064	7 707	8 028	8 116	8 301	8 098
Ero e/oppilas	-1 353	-1 238	-1 195	-872	-905	-980	-1 361	-1 392	-1 544	-1 731	-1 577	-2 150
Ero milj. e	-54,9	-50,7	-48,7	-35,5	-36,2	-38,1	-51,4	-51,3	-56,4	-62,9	-56,9	-78,1

Oman perusopetuksen säästöpotentiaali on säilynyt lähes muuttumattomana. Tosin se on kaksinkertaistunut vuosista 2004 ja 2005. Oppilasmäärä on Helsingissä supistunut noin 4 000 oppilaalla (liite 2).

Taulukko 30. Helsingin omien lukioiden säästöpotentiaali 2001–2012

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Helsinki	5 189	5 727	5 450	5 214	5 564	5 675	6 433	6 563	6 855	7 108	7 366	7 438
Espoo	4 466	4 782	5 084	5 392	5 565	5 911	6 019	6 182	6 394	6 627	6 752	6 846
Tampere	3 245	3 510	4 225	4 006	4 571	4 978	5 084	5 060	5 095	5 026	6 092	5 789
Vantaa	3 600	3 704	4 165	4 437	4 580	4 444	4 384	5 048	5 407	5 689	5 533	5 458
Turku	3 681	3 895	4 201	4 349	4 638	4 862	5 109	5 340	5 531	6 017	5 911	6 359
Oulu	3 923	4 271	4 404	4 747	4 938	5 282	5 397	5 807	5 946	6 375	6 150	5 630
Keskiarvo 2-6	3 783	4 032	4 416	4 586	4 858	5 095	5 199	5 487	5 674	5 947	6 088	6 016
Ero e/oppilas	-1 406	-1 694	-1 034	-628	-705	-580	-1 234	-1 076	-1 180	-1 161	-1 279	-1 422
Ero milj. e	-13,6	-16,2	-9,9	-6,1	-6,7	-5,5	-11,6	-10,2	-11,1	-10,5	-11,6	-12,6

Lukion säästöpotentiaali on säilynyt suunnilleen edellisvuosien tasolla. Helsingin lukioiden oppilaskohtaiset kustannukset ovat suurten kaupunkien suurimmat.

Yhteenveto

Kun talous kiristyy, kunnat pyrkivät karsimaan menojaan tai ainakin jarruttamaan menojen kasvua. Kuntien eri toimintojen kustannusten tarkastelu auttaa karsintoja harkittaessa. Tilastokeskuksen tilastoista löytyy erilaisia lukuja kuntien toiminnasta ja taloudesta. Virallisen tilaston luvut ovat varmasti oikeita, mutta ne eivät kuvaa muuta kuin käytettyjä ja tilastoituja euroja. Niihin perustuvassa vertailussa on oltava varovainen. Tilaston luvut voivat olla suuria tai pieniä, mutta suuri ei ole itsestään selvästi huono eikä pieni hyvä. Pieni luku ei myöskään osoita suoraviivaisesti toiminnan halpuutta ja suuri sen kalleutta.

Virallisen tilaston toimintojen kuvauksen puutteet on tässä koosteessa pyritty paikkaamaan käyttämällä erillisselvityksiä. Tämän tarkastelun pääosan muodostavatkin useat erillisselvitykset. Kuntien käyttömenoista yli puolet kohdistuu sosiaali- ja terveystoimeen. Sen toimintoja on analysoitu Kuusikko-kuntien toimesta, Kuntaliiton suurten ja keskisuurten kaupunkien terveystenonien tarkastelussa sekä Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen vuosittain laatimissa terveydenhuollon ja vanhustenhuollon tarvevakioitujen menonien tarkasteluissa. Ne osoittavat, että pelkkiä kustannustietoja ei sellaisenaan tulisi käyttää. Palvelujen tarve tulisi ottaa huomioon joko ikä- tai tarvevakioinnilla.

Kuusikko-kuntien vertailut tuovat runsaasti lisätietoa kustannusten vertailuun. Tässä koosteessa on referoitu muita yksityiskohtaisemmin menoilta suurimpia sosiaalitoimen toimintoja lasten päivähoitoa, vanhustenhuoltoa ja toimeentulotukea koskevia selvityksiä. Kuntaliiton ja THL:n tarkastelut ottavat huomioon palvelujen tarpeen. Se muuttaakin merkittävästi kaupunkien asemaa kustannusvertailuissa.

Kuntien eri toimintojen kustannusten muutokset ovat hitaita. Kun lasketaan jonkin toiminnon kustannukset euroina asukasta kohti ja asetetaan kaupungit sen mukaan järjestykseen, ei kaupunkien asema suhteessa toisiinsa paljon muutu vuodessa eikä kahdessakaan. Kun tarkastelujaksoa pidennetään, tulevat muutoksetkin näkyviin.

Kuntien lukujen vertailukelpoisuus on heikentynyt organisaatioiden erilaistuessa. Kuntarakenne on muuttunut viime vuosina kuntaliitosten vuoksi. Tämä heijastuu kustannusten vertailuun, koska liitosten seurauksena kaupunkien rakenne erilaistuu. Kaupunkien pinta-ala kasvaa, kun maakunnan keskuskuntaan liitetään naapurikuntia. Samalla palvelutarpeet ja kustannukset muuttuvat.

Helsingin kustannukset ovat olleet muita suuremmat useimmissa keskeisimmissä toiminnoissa koko tarkastelukauden. Vaikka Helsingin sosiaali- ja terveystenot ovat olleet suurimmat koko tarkastelukauden, on ero suurten kaupunkien keskiarvoon supistunut. Helsingin menokasvu on ollut sosiaali- ja terveystoimessa hitaampaa kuin muiden. Toisaalta Tampereen menojen kasvu on ollut muita nopeampaa. Erilaisissa vertailuissa sen menot olivat 2000-luvun vaihteessa suurten kaupunkien pienimpiä. Nyt sen menot ovat esimerkiksi Kuntaliiton terveydenhuollon kustannusvertailussa toiseksi suurimmat.

Asumisen kustannuksia ei saada suoraan mistään tilastoista. Vertailukelpoisimmat tiedot löytyvät Suomen Kiinteistöliitosta, joka on koonnut ns. indeksitalon kustannustiedot vuosittain. Kun tarkastellaan kaikkia indeksitalon esimerkkihuoneiston maksuja ja kiinteistöveroja, kallein on Jyväskylä ja halvin Oulu. Jos poistetaan vertailusta kiinteistövero ja tarkastellaan pelkästään maksuja, kallein on edelleen Jyväskylä ja halvin edelleen Oulu.

Indeksitalon kaksion asumiseen liittyvät maksut ovat kasvaneet kaupungeissa eri tahtiin. Suurin kasvu vuosina 2001–2013 on ollut Tampereella, Lahdessa ja Jyväskylässä, pienin Oulussa ja Helsingissä. Kaupunkien keskinäiset asemat asumiskustannusten perusteella ovat muuttuneet. Eräissä kaupungeissa on korotettu asumisen maksuja ja sijoitus on noussut. Tampereen sijoitus on noussut halvimmasta kalleimpien joukkoon. Jyväskylän asumiskustannuksia kasvattaa se, että energiayhtiö osti aikanaan vesihuoltolaitoksen, minkä maksamiseksi se on joutunut korottamaan vesihuollon maksut suurten kaupunkien kalleimmiksi.

Helsingissä verotulot ja valtionosuudet eivät ole vuosina 2002–2010 riittäneet peruspalvelujen kustannusten kattamiseen. Samanlainen tilanne on ollut monissa muissakin kaupungeissa muutamina vuosina. Suurten kaupunkien taloutta ovat tukeneet liikelaitokset. Tämän takia asumisen maksuja on jouduttu korottamaan. Liikelaitoksilta ja energiayhtiöiltä tuloutus on nähty paremmaksi vaihtoehdoksi kuin veronkorotus.

Kunnallistalouden eräs lainalaisuus on se, että menot pyrkivät nousemaan aina tulojen tasolle. Kunnallistalous on tasapainotaloutta. Tämä on havaittavissa suurtenkin kaupunkien palvelujen tuotantokustannusten pitkän aikavälin kehitystä tarkasteltaessa. Palvelujen tarjonnan sopeuttaminen vähenevään kysyntään näyttää olevan vaikeata. Oppilasmäärän supistuessa kouluverkon karsiminen ei ole itsestäänselvää.

Asukaskohtaisista kustannuksista ei ilmene myöskään se, millaiseen toimintaan rahat on käytetty esimerkiksi liikuntatoimessa tai miten suuri osa kulttuurin menoista kohdistuu laitoksiin. Melkein paradoksaaliselta tuntuu se, että joissakin toiminnoissa suuria menoja pidetään hyvänä ja toisissa toiminnoissa pienet menot ovat tavoittelemisen arvoiset.

Ongelmista huolimatta suurten kaupunkien kustannusten tarkastelu auttaa hahmottamaan kustannusten kehitystä ja tasoa. Jos kaupungin luvut poikkeavat muista merkittävästi, on syytä etsiä erojen taustalla olevia syitä.

Viime aikoina ovat tiedotusvälineet uutisoineet kuntien talouden heikkenemisestä pohtimatta syitä talouden kiristymiseen³⁴. Kuntien talouden nopeaa heikkenemistä ei selitä ikärakenteen muutos, vaan pitkälti valtion toimenpiteet ja kuntien palvelujen kasvaneet yksikkökustannukset. Suurin tekijä on valtion toimenpiteet. Kunnille on annettu lisää tehtäviä antamatta niille vastaavaa rahoitusta.

Nykyinen hallitus leikkaa valtionosuuksia 1,3 miljardia euroa. Valtio on keventänyt kuntaverotusta vuosina 1997–2014 noin 2,9 miljardia euroa, josta se on jättänyt kompensoimatta 800 miljoonaa euroa. 2000-luvulla kunnilta on jäänyt tämän takia saamatta verotuloja saman verran kuin kuntien lainamäärä on kasvanut. Vuonna 2000 kuntien velka oli 3,8 miljardia ja 2012 se oli 12,2 miljardia euroa. Kunnat ovat joutuneet korottamaan tuloveroprosenttejaan. Vuosien 1997–2014 korotusten tuotto on 2,2 miljardia euroa.

³⁴ Kuntien talouden ongelmia ja valtion osuutta niihin on kuvattu artikkelikokoelmassa ”Kuntatalousjournalismia. Kirjoituksia kuntataloudesta vuosilta 1981–2013”.

http://www.hel.fi/wps/portal/Tietokeskus/Artikkeli?urile=hki:path:/Tieke/fi/tiedotteet/Tiedotevarasto/Tiedote_30_10_13_Helin¤t=true

Kuvioluettelo

1. Sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset euroa/asukas 2012 (Tilastokeskus)
2. 65 vuotta täyttäneiden prosentiosuus 2012
3. Terveystoimen kustannukset 2012. Mukana kotipalvelun ja ympärivuorokautisen hoidon kustannuksia sosiaalitoimesta (Suomen Kuntaliitto)
4. Suurten ja keskisuurten kuntien terveystoimen ikä- ja tarvevakioidut kustannukset 2012
5. Lasten päivähoiton nettokustannukset euroa/0–6-vuotias 2012 (Tilastokeskus)
6. Päivähoitoikäisten (10 kk–6 v) lasten jakautuminen pienten lasten hoitojärjestelmään joulukuussa 2012 (Kuusikko 2/2013)
7. Kunnallisen päiväkotihoidon deflatoitujen vuosikustannusten kehitys laskennallista lasta kohden vuosina 2000–2012 suhteutettuna Viisikon (Kuusikko ilman Oulua) aritmeettiseen keskiarvoon vuonna 2000 = 1 (Kuusikko 2/2013)
8. Sosiaali- ja terveystoimen piirissä olleiden 75 vuotta täyttäneiden osuus vastaavanikäisestä väestöstä joulukuussa 2006, 2008 ja 2012 (ikävakioimaton)
9. 65 vuotta täyttäneiden sosiaali- ja terveystoimen kustannukset vastaavanikäistä asukasta kohti 2012 (Kuusikko 4/2013)
10. 75 vuotta täyttäneiden sosiaali- ja terveystoimen kustannukset vastaavanikäistä asukasta kohti 2012 (Kuusikko 4/2013)
11. Toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien määrän muutos 2006–2012, 2006 = 100 (ilman pakolaisia, paluumuuttajia ja turvapaikanhakijoita)
12. Toimeentulotukea saaneet kotitaloudet perhetyypeittäin vuonna 2012
13. Tarvevakioidut menoerot 2011 kuntakartta, erot prosenttia koko maan keskiarvosta (THL)
14. Oman perusopetuksen nettokustannukset euroa/oppilas 2012 (Tilastokeskus)
15. Oman lukio-opetuksen nettokustannukset euroa/oppilas 2012 (Tilastokeskus)
16. Esimerkki erilaisten toimintamallien vaikutuksesta kulttuuritoiminnan kustannuksiin (Minna Ruusuvirta, Pasi Saukkonen, Vilja Ruokolainen, Sari Karttunen 2012, 55)
17. Kulttuurivertailua koskevan uutisen otsikko (Etelä-Suomen Sanomat 12.1.2012)
18. Kulttuurivertailua koskevan uutisen kuvio (Etelä-Suomen Sanomat 12.1.2012)
19. Kulttuurimenojen jakautuminen toiminnoittain 2010 (Ruusuvirta ym. 2012, 68)

20. Kirjastojen nettokustannukset euroa/asukas 2010 (Tilastokeskus)
21. Etelä-Suomen Sanomat 4.9.2013
22. Etelä-Suomen Sanomat 26.10.2013
23. Keskisuomalainen 14.9.2013
24. Liikunnan ja ulkoilun nettokustannukset euroa/asukas 2010 (Tilastokeskus)
25. Suurten ja keskisuurten teattereiden julkiset avustukset 1992–2013
26. Teattereiden kunnanosuus euroa/pääsylippu 2010 (Teatteritilastot 2010)
kuviota kehitetään, punainen kiinteistöjen osuus
27. Etelä-Suomen Sanomat 5.11.2013 ja 20.9.2013
28. Orkestereiden rahoitus 2012 (Suomen Sinfoniaorkesterit ry)
29. Kunnan avustus orkestereiden kustannuksista euroa/kuulija 2012 (Suomen Sinfonia-orkesterit ry)
30. Kunnan ja valtion avustus orkestereiden kustannuksista euroa/kuulija 2012 (Suomen Sinfoniaorkesterit ry)
31. I Indeksitalon 50 nelin huoneiston asumismaksut euroa/vuosi
32. Indeksitalon 50 neliön huoneiston asumisen maksujen (pl. kiinteistövero) muutos prosenttia 2001–2013 (ao. vuosien rahan arvo)
33. Helsingin Energian tuloutukset 1996–2012
34. Hallituksen päätösten vaikutus peruspalvelujen valtionosuuksiin (Kunta-liitto)
35. Verokevennysten vaikutus kuntien talouteen 1997 – 2014 miljoonaa euroa (Kuntaliitto)

Taulukkoluetelo

1. Suurten kaupunkien ikärakenne (Tilastokeskus)
2. Sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset tehtävittäin 2012 euroa/asukas (Tilastokeskus)
3. Kaupunkien keskinäiset sijaluvut sosiaali- ja terveystoimen nettokustannusten euroa/asukas perusteella 2000–2012
4. 16 suurimman kaupungin keskinäiset sijaluvut sosiaali- ja terveystoimen nettokustannusten (markkaa/asukas) perusteella vuosina 1993–2000
5. Sosiaali- ja terveystoimen nettokustannusten euroa/asukas erot 11 kaupungin keskiarvosta 2000–2012 euroa/asukas (vuoden 2012 rahanarvo)
6. Terveystoimen ikävakioidut kustannukset euroa/asukas 1997–2012 (Suomen Kuntaliitto 2013)
7. Kaupungeittain ikävakioidut terveystoimen kustannusten euroa/asukas poikkeamat kaupunkien vuosittaisista keskiarvoista
8. Kaupunkien sijat Kuntaliiton suurten kaupunkien terveystoimen kustannusvertailuissa 1998–2012
9. Terveystoimen ikäryhmittäiset kustannukset (euroa/ikäryhmän asukas) suurissa kaupungeissa 2012 (Kuntaliitto)
10. Kuusikko-kaupunkien lasten päivähoidon kustannukset 2012
11. Kunnallisen päiväkotihoidon vuosikustannukset laskennallista lasta kohden 2012 euroa (Kuusikko 2/2013)
12. Kuusikon kuntien päivähoidon palvelujen lapsikohtaisten kustannusten eroja selittäviä tekijöitä (Kuusikko 2/2013)
13. Vanhusväestö vuoden lopussa ja muutos 2011–2012 ja 2008–2012
14. 65 vuotta täyttäneiden sosiaali- ja terveystoimen palvelujen kustannukset ikäryhmittäin (miljoonaa euroa) ja ikäryhmän suuruus 2012
15. Vuoden 2012 aikana toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien ja henkilöiden määrä sekä muutos vuodesta 2011 (ilman pakolaisia, paluumuuttajia ja turvapaikanhakijoita)
16. Myönnetyn toimeentulotuen kustannukset 2012
17. Vammais- ja vanhustalouden mukaisten palveluiden ja tukitoimien nettokustannukset (miljoonaa euroa) ja tukitoimista myönteisen päätöksen saaneiden määrä
18. Lastensuojelun asiakkaiden määrä ja kustannukset (miljoonaa euroa) 2012

19. Terveyden- ja vanhustenhuollon tarvevakioidut menot 2011
20. Pienimpien tarvevakioitujen menojen ja pienimpien tarvekertoimien kunnat 2011 (THL)
21. Opetustoimen nettokustannukset euroa/asukas 2012 (Tilastokeskus)
22. Kulttuuri- ja vapaa-aikatoimen nettokustannukset euroa/asukas 2012 (Tilastokeskus)
23. Kuntien liikuntatoimen käyttökustannukset, valtionosuudet sekä investoinnit liikunta- paikkarakentamiseen 2000–2011(1000 e, indeksikorjattu JMHI 2000 = 1100 ja TKI 2000 = 100)
24. Indeksitalon 50 neliön huoneiston kiinteistöverot ja kunnalliset maksut 2013 ja 2001 euroa vuodessa ao. vuosien rahanarvossa Suomen (Kiinteistöliitto)
25. Indeksitalon 50 neliön huoneiston kiinteistöverot ja kunnalliset maksut 2013 ja 2001 euroa vuodessa ao. vuosien rahanarvossa (Suomen Kiinteistöliitto)
26. Kaupunkien sijat indeksitalon esimerkkihuoneiston asumisen maksujen suuruuden perusteella 2001- 2013 (Suomen Kiinteistöliitto)
27. Verorahoitus (verotulot + valtionosuudet) – peruspalvelut (sosiaali- ja terveystoimi + opetus- ja kulttuuritoimi) 2001–2012 euroa/asukas
28. Helsingin sosiaalitoimen ja terveystoimen säästöpotentiaali 2001–2012
29. Helsingin oman perusopetuksen säästöpotentiaali 2001–2012
30. Helsingin omien lukioiden säästöpotentiaali 2001–2012

Liitteet

Liite 1. Kaupunkien asukasluku 2001–2012 (Kuntaliitto)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Helsinki	559 718	559 716	559 330	559 046	560 905	564 521	568 531	574 564	583 350	588 549	595 384	603 968
Espoo	216 836	221 597	224 231	227 472	231 704	235 019	238 047	241 565	244 330	247 970	252 439	256 824
Tampere	197 774	199 823	200 966	202 932	204 337	206 368	207 866	209 547	211 507	213 217	215 168	217 421
Vantaa	179 856	181 890	184 039	185 429	187 281	189 711	192 522	195 419	197 636	200 055	203 001	205 312
Turku	173 686	174 618	175 059	174 824	174 868	175 354	175 286	175 582	176 087	177 326	178 630	180 225
Oulu	126 569	127 883	129 216	130 557	132 321	133 592	135 055	137 061	139 133	141 671	143 909	146 473
Jyväskylä	118 380	119 620	121 245	122 974	124 205	125 221	126 546	128 028	129 623	130 816	132 062	133 482
Lahti	97 543	97 968	98 253	98 281	98 413	98 766	99 308	100 080	100 854	101 588	102 308	103 016
Kuopio	92 915	93 314	93 753	94 023	94 249	94 509	94 838	95 484	96 135	96 793	97 433	98 649
Kouvola	91 226	90 861	90 497	90 227	89 924	89 397	88 813	88 436	88 174	88 072	87 567	87 296
Pori	82 109	82 033	82 316	82 273	82 260	82 294	82 413	82 528	82 786	83 032	83 133	83 285
Yhteensä	1 936 612	1 949 323	1 958 905	1 968 038	1 980 467	1 994 752	2 009 225	2 028 294	2 049 615	2 069 089	2 091 034	2 115 951
Koko maa	5 168 893	5 180 038	5 193 385	5 210 081	5 228 814	5 250 032	5 273 331	5 298 858	5 323 693	5 347 269	5 372 913	5 398 173

Vuoden 2013 kuntarakenne:

Oulu	164 224	166 415	168 549	170 912	173 436	175 286	177 276	179 901	182 528	185 419	188 114	190 847
Kuopio	99 658	99 991	100 381	100 610	100 844	101 056	101 375	101 989	102 656	103 333	103 932	105 136

Liite 2. Oman perusopetuksen oppilasmäärä 2001–2012

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Helsinki	40 570	40 972	40 783	40 666	40 015	38 924	37 781	36 834	36 549	36344	36115	36 323
Espoo	24 654	25 377	25 742	26 049	25 998	26 019	25 996	25 857	25 652	25693	25829	26 085
Tampere	17 472	17 815	17 821	17 845	17 550	17 240	16 873	16 314	15 636	15367	15203	14 809
Vantaa	21 282	21 541	21 774	21 659	21 421	20 976	20 751	20 280	20 099	20232	20274	20 332
Turku	14 426	14 564	14 682	14 618	14 381	14 003	13 721	13 265	13 087	13030	12942	12 820
Oulu	12 482	12 657	12 673	12 677	12 649	12 512	12 370	12 222	12 131	12244	12307	19 589

Liite 3. Omien lukioiden oppilasmäärä 2001–2012

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Helsinki	9 655	9 537	9 583	9 780	9 541	9 516	9 384	9 514	9 436	9 061	9 081	8 885
Espoo	5 390	5 238	5 362	5 475	5 440	5 419	5 504	5 733	5 850	5 761	5 847	5 889
Tampere	4 285	4 219	3 663	4 316	4 222	4 276	4 287	4 520	4 585	4 616	3 852	4 123
Vantaa	3 761	3 837	3 891	3 904	3 965	4 038	4 154	4 022	4 018	3 975	4 140	4 234
Turku	4 498	4 430	4 313	4 307	4 227	4 114	4 052	3 978	3 926	3 779	3 904	3 811
Oulu	3 616	3 602	3 640	3 630	3 616	3 538	3 601	3 649	3 731	3 534	3 664	4 377